

Finlandssvensk lokal utveckling

- en antologi

Folktinget • Kommunförbundet • Region Åboland • Svenska
lantbruksproducenternas centralförbund • Svenska studiecentralen •
Svenska Österbottens förbund • Sydkusten • Åbo Akademi • Ålands
bildningsförbund • Österbottens förbund • Östra Nylands förbund

Svensk Byaservice

Vasa 2005

Finlandssvensk lokal utveckling

- en antologi

Folktinget • Kommunförbundet • Region Åboland • Svenska
lantbruksproducenternas centralförbund • Svenska studiecentralen •
Svenska Österbottens förbund • Sydkusten • Åbo Akademi • Ålands
bildningsförbund • Österbottens förbund • Östra Nylands förbund

Svensk Byaservice

Vasa 2005

Innehållsförteckning

Förord (Peter Backa/Kenneth Sundman)	3
Inledning (Dennis Rundt)	4
Inför 007 - Svenska studiecentralen som förändringsagent (Björn Wallén)	9
Ålands bildningsförbund (Mikael Erickson)	15
SLC:s roll som landsbygdsutvecklare (Rikard Korkman)	22
Svenska Finlands folkting (Anna Jungner-Nordgren)	26
Åbo Akademi (Nina Söderlund)	31
Region Åboland - Turunmaa seutu (Teresia Blomberg)	37
Sydskustens landskapsförbund (Carita Lundin)	43
Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur (Hasse Stagnäs)	46
Finlands kommunförbund/kommunerna (Gun Kapténs)	52
Lokal utveckling - regional utveckling och Österbotten (Olav Jern)	55
Lokal utveckling i landskapet Östra Nyland (Per-Stefan Nyholm)	73

Förord

Vad är egentligen landsbygd? Frågan låter kanske litet sökt. Klart man vet vad landsbygd är. Men man vill operationalisera, om man säger att man vill utveckla landsbygden, då måste man också ha något slag av definition. Vad är egentligen den gemensamma nämnaren för en glesbygd i södra Österbotten, som kämpar med avfolkning och nedlagd service, och en by i närheten av ett tillväxtcentrum som kämpar med överexploatering och inflyttningsproblem? Vad är egentligen Svenskfinland? Många hävdar att det är en vision mera än en verklighet. Hur kommer de tvåspråkiga regionerna och människorna in?

I den här antologin har vi försökt se på den finlandssvenska landsbygden. Det fördubblar naturligtvis definitionsproblemen. Men vi har sökt lösningen genom att tala om lokal utveckling. Det utesluter inte städerna, men lokal utveckling är ändå det kanske centralaste redskapet för landsbygden och för Svenskfinland. Det är inte självklart att vi i Svenskfinland ser landsbygden som en särskild aspekt av den finlandssvenska verkligheten. Vi har snarare en vällovlig och välgrundad benägenhet att se det finlandssvenska som en helhet, utan att skilja på land och stad. (En annan historia är att vi ofta ser på Svenskfinland med starka sektoriella eller regionala glasögon.) Trots detta finns landsbygdsaspekten i Svenskfinland, liksom i Finland, Europa och världen.

Landsbygdsaspekten förs också allt kraftigare fram på många håll. Finland med den landsbygdspolitiska samarbetsgruppen är faktiskt här en föregångare som många försöker ta efter. Nyligen har också European Rural Alliance bildats med samma breda landsbygdspolitiska målsättning. För att få en användbar utblick över den finlandssvenska landsbygden, har vi bett ett antal centrala organisationer att se på sig själva och sin landsbygdsverksamhet. Vi har försökt få spridning på skribenterna, både vad gäller region och typ av organisation. Idén till antologin kom egentligen från Svenska kulturfondens direktör Krister Ståhlberg. Kulturfonden har också bidragit ekonomiskt till utgivningen av antologin, vilket vi är mycket tacksamma för.

Antologin har, långt innan den kom ut, fyllt en viktig funktion. När Svensk Byaservice år 2004 skrev "Finlandssvenskt program för lokal utveckling" användes artiklarna som basmaterial. Dessutom hölls seminarier och regionala möten, sammanlagt var närmare 300 personer involverade på ett eller annat sätt. De flesta av de konkreta förslag som programmet innehåller, har inspirerats av antologiartiklarna. Det finlandssvenska programmet har i sin tur påverkat det nationella landsbygdspolitiska programmet. En del av förslagen har gått direkt in i nationella programmet. Ytterligare har en del av förslagen påverkat regeringens specialprogram för landsbygdsutveckling. Men under processerna med programmen har antologin legat på is och först nu har den kunnat tryckas. Vi beklagar den försenade utgivningen.

Vi hoppas att antologin skall kunna fungera som en kartläggning av de olika organisationernas ambitioner inom landsbygdsutvecklingen - kanske som ett litet uppslagsverk – och som en inspirationskälla i fortsättningen.

Svensk Byaservice

Peter Backa

Kenneth Sundman

Inledning

Svenska språket som identitetsskapande faktor och förenande länk samt Svenskfinland som region eller språknationell konstruktion, är fenomen eller faktorer som bekymrar dem som vill läsa den finlandssvenska framtiden. Det är begripligt, eller rättare sagt, det är inte mera än väntat. Det vi lärde oss att uppfatta som Svenskfinland är en över 100 år gammal konstruktion. Den kom till under helt andra omständigheter än de som råder i dag - under en period då finsknationalisterna mobiliserade sig för att lyfta finskan till den position som skulle vara majoritetsspråket förutnat - först jämsides med svenskan och därefter till landets första nationalspråk.

Att Svenskfinland inte har samma betydelse nu som då, är inte ett uttryck för finlandssvensk tillbakagång eller degenerering. Det är ett konstitutivt, det vill säga naturligt, tillstånd. En minoritet är en minoritet. Den avoghet som den obligatoriska undervisningen i svenska skapat hos en stor del av befolkningsmajoriteten (i främsta hand bland dem som inte kunde förstå varför de var tvungna att lära sig ett språk som inte förekom i deras vardag) styrker på sitt sätt detta faktum.

Svenskan är ett fullvärdigt språk; ett lika stort modersmål som vilket annat som helst. Finlands svenskar bildar en etnisk minoritet i den meningen att de har ett gemensamt språk. Men även om Finlands svenskar bor tillsammans, ställvis i tydligt avgränsade områden, bildar Svenskfinland inte någon enhetlig region. Även om vi i vissa avseenden har en gemensam kulturhistoria och traditioner som skiljer sig från majoritetsbefolkningens, har vi det mesta (historien, ekonomin, religionen, politiken, den offentliga förvaltningen och intresseorganisationerna) gemensamt med majoriteten.

Finlands svenskar har under årens lopp förlorat delar av sin kulturella särart och assimilerats med de övriga finländarna. Vi kan tala om etnisk och kulturell likriktning. En stor del av Finlands svenskar har medvetet bidragit till sammansmältningen genom att leva på såväl minoritetens som majoritetens villkor; de glider mellan de etniska grupperna i enlighet med det som passar dem bäst. En stor del av dem som har svenska som modersmål har satt gränser för svenskan och anpassat sig till det faktum att finskan är det i de allra flesta sammanhang gångbara nationella språket.

I en situation där språket är det som skiljer minoritet från majoritet är detta ett lika naturligt som begripligt beteende. Men just för den skull är det i ett finlandssvenskt sammanhang riskabelt att betona detta med "minoritet". Den som vill se in i den finlandssvenska framtiden, bör akta sig för att samtidigt kasta blickar i backspegeln, t.ex. genom att hänvisa till den 100 år långa gemensamma historien. Svenskan är och förblir ett minoritetsspråk, och är nationellt sett ett underordnat språk. Det är en sak. En annan sak är att begreppet "Svenskfinland" behöver definieras om. Det är ingalunda någon enkel uppgift.

Många olika omständigheter bidrar till att splittra "Svenskfinland". Vi hittar dem i den offentliga förvaltningen, där statliga administrativa reformer genomförts utan hänsyn till vilka följderna av omläggningarna är för den svenskspråkiga servicen, och befolkningen. Fortsatta reformer inom den regionala förvaltningen förutsätter att krav ställs på de organisatoriska nyordningarna om att den svenskspråkiga servicen

tillgodoses. Här behövs påpasslighet, sakkunskap, och en målmedveten strävan att ta till vara de svenskspråkiga intressena.

Samtidigt som statsmakten likriktar och rationaliserar regionförvaltningen, förlorar de finlandssvenska institutionerna, organisationerna och aktörerna kontakten med varandra och med själva motorn i utvecklingen. Fältet är splittrat, flera starka organisationer drar åt sitt eget håll.

Splittringstendenserna förekommer också regionalt; i en regional utveckling som till följd av medlemskapet i EU blir alltmer landskapsbaserad. Landskapen fungerar som helheter där många parter samarbetar, också över språk- och andra gränser. I Svenskfinland finns ett stort kunskapskapital i fråga om lokal utveckling. Men ensam åstadkommer ingen underverk.

I dag saknas uttalade mål för samarbetet kring finlandssvenska EU-relaterade frågor, t.ex. mellan tjänstemännen på TE-centralerna, i landskapsförbunden och länsstyrelserna. Vissa av de omständigheter som hotar splittra Svenskfinland är ekonomiska. Den offentliga förvaltningen har tillsammans med jordbruket bildat Svenskfinlands ryggrad, men sedan 1969 har antalet jordbruk halverats även om åkerarealen ökat. Antalet medlemmar i Svenska lantbruksproducenternas centralförbund har minskat från 22 500 st. till 16 000 st.

Andra faktorer som bidrar till splittringen är utbildningsmässiga och kulturella: Svenskfinland slits i sär av att en mängd aktörer inom utbildningssektorn tävlar om ett minskande antal studerande. De svenskspråkiga dagstidningarna håller sig inom sitt eget revir. Finska notisbyrån samt Svensk presstjänst står visserligen för en gemensam riksbevakning och Finlands svenska radio och television försöker ta ett allfinlandssvenskt grepp. Men enligt journalistikens logik är de viktigaste och intressantaste nyheterna lokala, och i diskussionerna om det framtida samarbetet tidningarna emellan påpekas med jämna mellanrum att här inte finns någon marknad för en heltäckande finlandssvensk dagstidning.

Till det kommer de politiska och sociala omständigheterna; som att landskapet Åland, som skulle ha mycket att tillföra Svenskfinland i fråga om lokal utveckling, identitet och självkänsla, i princip dragit sig ur den finlandssvenska gemenskapen eller att den växande gruppen tvåspråkiga, som levat och lever i ett tvåspråkigt hushåll, har sitt eget förhållande till Svenskfinland samt de finlandssvenska tänkesätten och traditionerna. Detta är faktiskt en av de stora finlandssvenska framtidsfrågorna. En annan är att den finskspråkiga delen av landet - till följd av bland annat den finlandssvenska splittringen och den finskspråkiga sammanhållningen - är i färd med att springa i från oss.

I förestående antologi utmålas flera dylika hotbilder. Men där omtalas också de "finlandssvenska" möjligheterna. Demografiskt, befolkningsmässigt, ter sig den finlandssvenska framtiden ljusare än för några decennier sedan. På 1960- och 1970-talet förutspåddes att antalet finlandssvenskar skulle minska kraftigt. Så har inte skett. Trots att de olika delarna i Svenskfinland glider ifrån varandra och den finlandssvenska konstruktionen luckras upp, upprätthåller de svenskspråkiga fortfarande fungerande och starka sociala nätverk som engagerar många parter. En levande landsbygd behöver en levande tätort och vice versa.

På den finlandssvenska landsbygden finns många lokala aktionsgrupper. Men där finns också Svenska lantbruksproducenternas centralförbund, vars främsta mål är att bevara en livskraftig landsbygd och en trygg inhemsk livsmedelsförsörjning, och vars uppgift är att tillvara ta den svenska landsbygdsbefolkningens gemensamma ekonomiska, sociala, kulturella och miljömässiga intressen. Svenska lantbruksproducenternas centralförbund är både landsbygdspolitisk som jord- och skogsbrukspolitisk. Detta kunde framgå tydligare, till exempel i ett samarbete med de lokala aktionsgrupperna.

Inom utbildningen förekommer också finlandssvenska nätverk som borde utnyttjas bättre. Studiebehovet behöver anpassas till behovsunderlaget och arbetsfördelningen mellan de finlandssvenska utbildningsaktörerna förbättras. Undervisningsministeriet har visserligen gett universiteten i uppdrag att utarbeta strategier för den regionala utvecklingen, och här skall till exempel Åbo Akademi samarbeta med yrkeshögskolor och regionala organisationer. Ändå kunde det vara till sin fördel om samarbets- och utvecklingsmöjligheterna i större utsträckning identifierades av de regionala och de finlandssvenska aktörerna, i stället för att åläggas dem av myndigheter och aktörer som formulerar målen utgående från de krav finansieringen av verksamheten ställer.

Kommunförbundet talar för ett samarbetsnätverk med övriga svenskspråkiga organisationer. Fortbildningscentralen vid ÅA i Åbo har i många år genomfört gemensamma projekt med regioner och områden lite varstans i världen. Österbottens förbund anser att möjligheter finns i ett samarbete mellan den offentliga och den privata sektorn samt den så kallade tredje sektorn. Förbundet tror på utvecklingsnätverk för stad och landsbygd, en slagkraftig intressebevakning för kustområdet och gränsregionerna, rikskända evenemang med lyskraft och nytt innehåll i kultur- och fritidsverksamheterna.

Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur föreslår öppenhet i fråga om nya modeller för till exempel utbildning och sjukvård. Ökad kompetens på arbetsmarknaden är särskilt viktigt i områden som försöker locka till sig företag och som behöver kunnig arbetskraft, eller i områden som drabbas av arbetslöshet och har behov av att omskola kompetenspersonal inom vissa branscher, vilka kanske inte längre är lönsamma.

Den vägen kommer vi också in på den nya språklagen. Den ålägger myndigheterna att på eget initiativ ge service på landets båda officiella språk. Vi har alla ett ansvar för att lagen fungerar i praktiken. Men saknas efterfrågan på svensk service finns ingen orsak för myndigheterna att bemöda sig om den svenska servicen, t.ex. genom att anställa svenskspråkig personal eller lära en tillräckligt stor del av personalen svenska. Avtar den svenskspråkiga livskraften - av ekonomiska eller sociala skäl - minskar behovet av svenskspråkig service. Det är en nedåtgående spiral, en ond cirkel.

Var finns den finlandssvenska livskraften? I vår egen finlandssvenska historia; i de utomordentliga föresatser och ideal som formulerades av Axel Lille (1848-1921, politiker och tidningsman, grundare av Svenska folkpartiet samt dess första ordförande) och andra som lade den teoretiska grunden till Svenskfinland, i de institutioner och organisationer som utgör dess fundament och i den verksamhet dessa bedrivit

och bedriver? Till en del, inte minst kulturellt och ekonomiskt, men största delen av livskraften finns förstås samlad hos alla dem som brukar svenska i detta land, därför att svenskan är deras modersmål - till och med det språk på vilket de kommunicerar i vardagen.

Livskraften kommer till synes i de svenskspråkigas blotta existens. Men dess motor - källa som garanterar finlandssvensk livskraft, till och med efter att de stora årsklasserna tystnat och den enspråkigt svenska finländaren blivit ett minne blott - finns i huvudet på var och en av dem. Idéer, framför allt goda idéer, om finlandssvensk framtid och överlevnad; uppslag och innovationer som går att förverkliga och vars verkställande finansieras ur de finlandssvenska fonderna. Det är en källa till svenskspråkig livskraft. Förmågan att bruka icke traditionella och nya metoder samt att skapa nya slags samarbetskonstellationer, är en annan, liksom viljan att hitta gemensamma finlandssvenska nämnare, vilka fungerar som ett finlandssvenskt kitt. Det är en annan finlandssvensk motor.

I antologin presenteras förslag till åtgärder. Mikael Erickson, som leder Ålands bildningsförbund, noterar att nästan hela Skandinavien förstår svenska i tal och skrift och att det utgör en maktfaktor och en god grund att stå på. I Svenskfinland finns mycket kapital avsett att bevara det svenska språket. Pengarna skall inte ligga på hög, de måste användas i svenskspråkiga tidningar, svenskspråkig tv, kulturhus, museum och skolor. Största faran är att svenskan blir ett hemspråk. Syns man så finns man, menar Mikael Erickson, som är medveten om att republikens president och de statliga myndigheterna bär ett stort ansvar för tvåspråkigheten. Blir myndigheterna enspråkigt finska försvinner svenskan på sikt.

En ständigt återkommande propå är att utveckla och befästa det finlandssvenska nätverket av samarbete mellan olika organisationer. Förslaget är begripligt. Det finlandssvenska nätverket är det bästa vi har. Det är med all säkerhet det mest betydelsefulla som återstår av den finlandssvenska samlingsrörelse som var ursprunget till det snart 100 år gamla Svenskfinland.

I antologin framhålls det finlandssvenska programmet för lokal utveckling som en framtida styrkefaktor. Visst vore det önskvärt att så många som möjligt i det finlandssvenska organisationslivet - också i de politiska partierna - diskuterade och bidrog till att förbättra detta program, och förtöjde det i det finlandssvenska nätverket. Det finlandssvenska programmet borde dessutom förankras i kommunfullmäktige, och sålunda ges den riktninggivande betydelse det bör ha lokalt. Svensk Byaservice kunde stärka nätverken mellan finansiärer och andra centrala aktörer. Vid behov borde de finlandssvenska fonderna samfinansiera högt prioriterade projekt. Det vore önskvärt att få igång svenskspråkiga utvecklingsprojekt som har en bred acceptans också på finskspråkigt håll.

Det svenska sekretariatets och svenska nätverkets verksamhetsförutsättningar inom kommunförbundet bör tryggas. I enlighet med språklagens anda bör bevakningen av de finlandssvenska intressena skärpas, också i den meningen att ett större antal beslutsfattare på strategiskt viktiga poster inom förvaltningen behärskar svenska och därmed på ett naturligt sätt engagerar sig i finlandssvenska angelägenheter. Inom det svensk- och tvåspråkiga samfundet finns alla möjligheter, för att ett stort antal aktörer, grupper och organisationer skall åstadkomma flexibla och demokratiska

arrangemang för hur de skall hantera de gemensamma ärendena; "demokratiska" av den enkla men viktiga orsaken att de, som brukar svenska, själva måste aktivera sig och ta ett större ansvar för de finlandssvenska frågorna.

Men inte bara det; i diskussionen om välfärdsapatin har det framhållits att där finns en koppling mellan den nutida sociala och politiska apatin och den ansiktslösa makten. Där kommunen och kommunalpolitikerna skyller på att statsmakten är den som bestämmer, skyller statsmakten och rikspolitikerna på EU, som i sin tur hänvisar till det internationella samfundet, vars ledare påstår sig tala i mänsklighetens namn. Vi behöver nya former för lokal och demokratisk samverkan för att utöva medborgerligt inflytande på. Kommuninvånarna bör få talan, det är ett naturligt sätt att utvidga den demokratiska processen på - att behålla det lokala och regionala ekonomiska inflytandet samt att frigöra och utnyttja vars och ens uppfinningsförmåga, sunda omdöme och fantasi. Det finlandssvenska samfundet är tillräckligt litet, men samtidigt tillräckligt stort, för att i det här avseendet agera nytänkare och föregångare. Detta är ett tillfälle Finlands svenskar måste gripa. Till allt detta kommer att Svenskfinland behöver en egen "utrikespolitik"; ett expansivt och gränsöverskridande (i främsta hand nordiskt) samarbete som utgår från minoritetspositionen, men som inkluderar generella aspekter av lokal och regional utveckling.

Bidragen i antologi väcker tankar. En sådan är till exempel att "Svenskfinland" behöver definieras om. Historien inspirerar och bör vårdas, men den finlandssvenska livskraften finns här och nu. Den finns i huvudet på var och en som brukar svenska i detta land - i vardagslivet, kontinuerligt eller vid vissa bestämda tillfällen. Vi kan inte i längden bibehålla "Svenskfinland" i den form det haft och sådant som det är nu. Men vi kan och måste förstärka det speciella - det unika - i det som vi lärt oss kalla för Svenskfinland.

Det finlandssvenska nätverket är det bästa vi har - organisatoriskt och kulturellt sett det mest betydelsefulla som återstår av den ursprungliga finlandssvenska samlingsrörelsen. Det nätverket bör utvecklas och ytterligare befästas - i ett intensifierat och i vissa avseenden förnyat samarbete mellan de finlandssvenska organisationerna och institutionerna. Viljan att hitta och hålla fast vid gemensamma finlandssvenska nämnare, vilka fungerar som ett finlandssvenskt kitt, är en viktig driftkraft.

Intresset för att skapa nya slags samarbetskonstellationer och benägenheten att bruka nya och icke traditionella metoder i det samarbetet är en annan. Det finlandssvenska samfundet är tillräckligt litet, men samtidigt tillräckligt stort, för att inbjuda till nytänkande. Vi behöver nya former för lokal och demokratisk samverkan för att utöva medborgerligt inflytande på. Det finlandssvenska programmet för lokal utveckling är en allfinlandssvensk angelägenhet som erbjuder oanade möjligheter i det avseendet.

Vasa i januari 2005

Dennis Rundt
politices doktor och chefredaktör för Vasabladet

Inför 007 – Svenska studiecentralen som förändringsagent

1. Det lokals förvandlingar

Låt mig börja med en ågrensk paradox. Bygdepoeten Gösta Ågren skriver i den prisbelönta diktsamlingen *Jär* om sin far som var döende: "Det livsverk, som inte blir av, har alltid stått färdigt". Vid dödsbädden uttalar fadern viskande orden: "Jag minns Åbacken".

Det går att travestera Lippjäv-poeten i ett finlandssvenskt lokalt perspektiv; det Svenskfinland, som inte blir av, har alltid stått färdigt. Översatt med andra ord; det finns en osynlig vision om ett Svenskfinland. Det som kallas finlandssvensk identitet är en färdig konstruktion "som aldrig blir av". Verket är ofullständigt, men vi försöker konstruera det varje dag utifrån en färdig vision.

Människan är i grunden en lokal varelse. Alla formulerar vi ett Jär (Här), en mental minnesbild av vårt eget Åbacken. Vad Ågren visar med sina dikter är att det finns en diskrepans mellan det som sker och det som konstrueras efteråt av minnet och historieskrivningen. Boplatsen, människans lokala habitat, är mer än ett hembygds-museum!

Identitet skapas i själva rörelsen från ett habitat till ett annat. Man har kallat de postmoderna människorna för "nomader i nuet". Men också en nomad skapar identiter, rötter och förankringar. Det är snudd på förfalskning att kalla vår nutid för historie- eller identitetslös; däremot tror jag nog att vi lider av partiell minnesförlust visavi platsens ande. Där om vittnar den respektlöshet vårt teknikcentrerade tillväxt-samhälle - eller ibland vi själva - visar den lokala platsens historia.

Platsens storlek är inte avgörande. Den norske antropologen Thomas Hylland Eriksen har en talande rubrik på sin bok: *Small Places, Large Issues*. Platsen må vara än så liten och obetydlig, men ändå delar vi alla de stora, existentiella livsvill-koren och -frågorna. Det viktiga är strävan efter autenticitet och äkthet när det gäller att blotta - eller konstruera nytt stoff till - platsen som enskilt och kollektivt Minne.

Spänningen mellan stad och landsbygd. Självt har jag försökt lösa knuten genom att leva enligt mottot "Tänk urbant, lev ruralt". Sett i ljuset av det filosofiska resonemanget ovan så finns det ingen egentlig motsättning mellan stad och landsbygd, eftersom det inte är fråga om svart-vita kategorier. På ett regionalpolitiskt plan kan man dock känna av vissa spänningar. Politiska beslut gäller ju som känt fördelningsfrågor och kakan kan omöjligt delas med millimeterrättvisa.

Fördelning av det allmänna goda kunde omskrivas med ordet demokrati. Finns det en välfungerande lokal demokrati i dagens Svenskfinland? Svaret är ja – och nej, det beror på omständigheterna. I en artikel för en nordisk antologi, *På kant med Europa? Om demokrati og nordisk folkeoplysning* (2000), lanserade jag begreppet lokalt demokratiskt (handlings)utrymme.

Min kungstanke är att det civila samhällets aktörer - föreningar och andra samman-slutningar - breddar och fördjupar demokratins lokala spelrum i form av nya idéer,

initiativ och handlingsmönster som skapas i närmiljön av lokala människor för lokala människor. Å andra sidan kan lokala små aktionsgrupper slå pannorna blodiga mot byråkratisk tröghet och ekonomisk kortsynthet.

2. SSC som folkbildare och facilitator inom lokal utveckling

Svenska studiec centralen (SSC) kan sägas vara ett paraply - eller en spjutspets - för det finlandssvenska civilsamhället med över 50 medlemsorganisationer hörande till Svenska studieförbundet. Rollen som folkbildare och lokal facilitator kommer fram redan i verksamhetsidén: *Svenska studiec centralen stöder och stimulerar det finlandssvenska civilsamhället genom aktiva insatser för lärande individer och organisationer, samt en hållbar lokal och regional utveckling.*

Verksamhetsidén är uppfordrande, närapå karnevalistisk i sin egen orimlighet: inte kan väl en enda organisation tro sig skapa en *hållbar lokal och regional utveckling*?! Nej, men här kommer en återkoppling till visionen - och verket som alltid förblir ofullständigt. SSC:s olika verksamheter håller denna vision levande för ögonen, trots vetskapen om att de egna strån som förs till stacken inte är så många. Däremot blir myrstacken en del större om vi tillför vad som sker inom medlemsorganisationerna - de över 50 organisationerna som engagerar en stor del av finlandssvenskheten, allt från andelslag, marthor och scouter till körsångare och Folkhälsan-aktivister.

SSC:s arbetsfält kan historiskt ses som en del av folkbildningen i vårt land, vilket jag och Matts Granö försökt skissera i boken *Bli något eller någon? En finlandssvensk folkbildningsodyssé* (2003). Vi talar sällan om folkbildning i dag, däremot finns dess didaktik och metodik inbakad i de olika aktiviteterna och projekten. För närvarande sker en finlandssvensk samlingsrörelse inom detta arbetsfält genom att föreningen Bildningsforum grundats av SSC, medborgar- och arbetarinstitutionen, folkhögskolorna och Hangö sommaruniversitet.

I folkbildningsboken med Matts Granö har vi tagit fram en SWOT-analys över de finlandssvenska folkrörelsernas *raison d'être*, på basis av ett tjugotal framtidsverkstäder som Svenska studiec centralen genomfört inom olika medborgarorganisationer:

SSC:s lokala utvecklingsprojekt kunde även utvärderas på ett liknande sätt.

Styrkor <ul style="list-style-type: none">- fungerande sociala nätverk- goda idéer får finansiering (ex. fonder, EU)- talkoanda- flexibilitet	Svagheter <ul style="list-style-type: none">- litenhet- små ekonomiska och personella resurser- samma människor aktiva på en ort, svårt att rekrytera nya- sned åldersfördelning (= åldrande medlemskår)
Möjligheter <ul style="list-style-type: none">- nyinflyttade på orten- otraditionella metoder som förnyar organisationens image- informationstekniken (ex. webbsidor)- medlemsförmåner via medlemskort	Hot <ul style="list-style-type: none">- svenska språkets inflytande minskar- föråldrade målsättningar- minskade ekonomiska bidrag- medlemmarna dör bort- kommersialisering dödar idealismen

Efter Finlands EU-inträde år 1995 har SSC blivit något av en finlandssvensk mästare på EU-projekt: under åren 1996–2004 har SSC i egen regi genomfört 24 projekt med lokal finlandssvensk förankring och huvudsaklig eller partiell EU-finansiering. Vad har projektsvängen resulterat i? Med förbehåll om att vara jävig dristar jag mig till en sammanfattande, om ändå inte uttömmande konklusion via SWOT-analysen.

SSC:s SWOT-utfall kunde se ut på följande sätt:

Styrkor:

- stort nätverk av samarbetspartners
- projektkunnande som överförs mellan projekten = kontinuitet
- solid självfinansiering tack vare upprätthållaren (SFV)
- flexibilitet och snabbhet visavi ansökningsprocedurer
- trovärdighet bland myndigheter och finansiärer

Svagheter:

- svårighet att åstadkomma bestående strukturer via projekten
- ojämlika regionala utfall ex Åboland-Åland svagt representerade
- relativ litenhet för att kunna administrera större projekt (likviditet)
- ibland bristfällig spridning av projektens resultat

Möjligheter:

- flexibiliteten öppnar för nya samarbetskonstellationer i projekt
- framförhållning visavi EU-programmen
- finlandssvensk konsolidering kring lokal/regional utveckling öppnar dörren för klarare arbetsfördelningar och prioriteringar VEM gör VAD, vilket motverkar tendensen att regioner enbart drar hemåt
- kunskapsöverföring och kvalitetsmedvetenhet inom/mellan aktörerna

Hot:

- svenskans relativa marginalisering urholkar organisationerna som är med
- "bad management" och koordinering av projektverksamheten
- långsiktigheten förloras varmed alla fortsätter på sitt håll = stagnation
- EU-bidragen upphör vilket orsakar orimligt fondberoende

En hållbar lokal och regional utveckling ingår i SSC:s verksamhetsidé. Vari ligger det hållbara i SWOT-analysen ovan? Jag tror att ett delsvar är att SSC har under sin dryga 80-åriga historia skapat ett inte helt oansenligt kunskapskapital kring lokal utveckling, eller borde vi hellre kalla det för modetermen socialt kapital.

Projektformen är bara ett medel att nå fram till verksamhetsidéns essens; tidigare var studiecirkeln den huvudsakliga arbetsmetoden. Poängen här är dock att SSC inte ensamt åstadkommit något underverk, utan just via flexibla och demokratiska arrangemang i samråd med ett stort antal aktörer, grupper, organisationer i Svensk-finland, nationellt, nordiskt och internationellt.

Bland svagheterna nämner jag svårigheterna att åstadkomma hållbara strukturer. Saken har minst två sidor när det gäller lokal utveckling. Å ena sidan möjliggör informella strukturer en viss flexibilitet och pragmatism när det gäller att ventilera gemensamma strategier i Svenskfinland. Å andra sidan blir det svårt att få ett klart mandat och officiell status på de organ som skall manövrera och profilera projekten. Jag tänker nu på Svensk Byaservice och LUC (Center för lokal utveckling), där det förstnämnda är ett samarbetsorgan med landskapsförbunden och det senare ett samarbetskoncept med Åbo Akademi. Nu kommer jag in på 007-processen sedd ur SSC:s horisont (som inte dikteras från Nylandsgatan i Helsingfors utan får sin tyngd av allt skapande arbete på fältet!). Men först några ord om SSC:s nyckelstrategier fram till 2007.

SSC har utarbetat tre strategier fram till år 2007, och dessa är:

- *metodutveckling*: satsningar görs på ett Metodcenter (MC) tillsammans med de SFV-ledda folkhögskolorna, och samverkan med en rad nationella, nordiska och europeiska aktörer. MC skall dels fungera som en fortbildningscentral för *metodiker* som kan jobba pedagogiskt och folkbildningsmässigt med individer, grupper och organisationer, och dels vara en nätverksenhet i ett större europeiskt nätverk av metodkunniga organisationer.
- *medborgarinflytande*, som hämtar sitt mandat ur regeringen Vanhanens Politikprogram för medborgarinflytande, men inte ur ett statligt utan ur ett medborgerligt bottom-up-perspektiv. Detta innebär studiecirkel i debattform, medborgarsamhällsprojekt och demokratiskt inflytande på ministeriers och myndigheters beredningar av ärenden (samarbetsgruppen SAG).
- *interregionalisering*, som innebär satsningar på att skapa vettiga samarbetsfora t.ex. över Kvarken och runt Östersjön (Interreg IIIA och IIIB) med konvergerande intressen för interregionalt samarbete.

3. Tammerfors-processen och de närmaste utmaningarna

Svensk Byaservice verkar få en allt större tyngd som policy-instrument för finlandssvensk lokal/regional utveckling, dels inom Svenskfinland men också nationellt inom SYTY (Byaverksamhet i Finland r.f). Jag börjar med att granska dessa två nivåer:

I en finlandssvensk institutionell kontext ser jag LUC:s storkonferens i Tammerfors 25.11.2002 *Det finlandssvenska lokalsamfundet år 2007* som en i viss mån historisk milstolpe eftersom man där hade ambitionen att söka reell framförhållning inför EU:s nästa programperiod. Ett av de viktiga resultaten, förutom sakinnehållet och den sociala samvaron, var att Svensk Byaservice fick mandat att planera och senare förankra ett finlandssvenskt program för lokal utveckling med EU:s följande programperiod som en av fästpunkterna.

Eftersom Tammerfors blivit något av en finlandssvensk mötesplats för organisationer, lokala aktionsgrupper, arbetsgrupper och projektjobbare - och staden dessutom inte är belagd med favoriserande förtecken regionalt sett - vill jag kalla ovanstående 007-arbete kort och gott för Tammerfors-processen.

I detta finns också SSC:s och Svensk Byaservices mervärde; att vara en finlandssvensk allmännyttig organisation som tar på sig rollen att vara samman-

kallare och socialt kitt i den brokiga samarbetsväv som trots allt behövs för att skapa ett finlandssvenskt program för lokal utveckling. Under Tammerfors-konferensen, som trots allt utgjorde startskottet för programskrivningen, framförde jag en del tankar som jag nu behandlar i vidareutvecklad form. Enligt min mening kan vi (=de institutionella aktörerna i Svenskfinland) särskilja strategiska utmaningar inför år 2007 på tre nivåer:

- a) *projektnivån*, som handlar om huruvida de lokala utvecklingsprojekten kan leda till dels kortsiktiga nyttoeffekter för förmånstagarna, och dels mer långsiktiga resultat lokalt och regionalt.
- b) *processnivån*, som egentligen handlar om vilka processer ett finlandssvenskt program för lokal utveckling kan igångsätta och befrämja politiskt, geografiskt och kunskapsmässigt.
- c) *programnivån*, som dels handlar om de nationella kopplingarna till motsvarande program samt EU-programmen under denna och nästa programperiod.

Här kommer en samling något disparata förslag under de tre nivåerna. Förslagen är huvudsakligen mina egna, men har delvis diskuterats under något av de många mötena i Tammerfors.

a) Projektnivån:

HUR TILLVARATAS PROJEKTKOMPETENSEN?

- utbilda projektledarna kontinuerligt. Skapa ett finlandssvenskt PD-program kring lokal utveckling som skräddarsys efter behoven. Använd SSC:s metodbox för lokal utveckling så att möjligast många kan använda sig av ett smörgåsbord av utvecklande metoder.
- stärk nätverken mellan projektfinansiärer, aktörer och förmånstagare. Här har t.ex. Svensk Byaservice en roll att spela.
- kommunerna anställer projektledarna efter projekttidens slut. Detta tillför kommunerna en ansevärd mängd projektkompetens och nya idéer.
- projektledarna grundar egna företag eller kompetensteam som säljer tjänster som en del av den sociala ekonomin t.ex. till högskolor och kommuner.
- om EU-finansieringen tryter; öka joint venture-avtalen mellan de finlands-svenska fonderna så att högprioriterade projekt kan samfinansieras.
- använd folkbildningens metodik. Låt Bildningsforum få en roll i att koppla ihop lokala aktörer med SSC, folkhögskolor och MI/arbets.

b) Processnivån

VILKA PROCESSER KAN ETT PROGRAM BEFRÄMJA?

- *politiskt:*
- högre svensk profil inom den landsbygdspolitiska samarbetsgruppen YTR
- diskutera programmet inom kommunfullmäktige, inbegrip konkreta kommun-visa åtgärder.
- gör kopplingar till regeringen Vanhanens politikprogram, t.ex. programmet för medborgarinflytande som nämner lokaldemokratien
- *geografiskt och kunskapsmässigt:*

- internationalisera det lokala utvecklingsarbetet. SYTY:s ordförande Eero Uusitalo framhöll nyligen att Finland har den bästa infrastrukturen för lokal utveckling (bl.a. byarörelsen och LAG) i hela Europa. Inom det utvidgade EU finns det sannolikt ett ökande intresse för Finlands modell. Frågan är om det finns finlandssvenska aktörer med i skapandet av internationella nätverk t.ex. med Baltikum och östra Europa. SSC har åtminstone ambitionen att vara med, men det kunde vara fruktbart att genomföra t.ex. seminarier tillsammans med Åbo Akademi och yrkeshögskolorna (LUC), förutsatt att gemensamma intressen kan genereras.

c) Programnivån

HUR UTFORMAS DET FINLANDSSVENSKA PROGRAMMET FÖR LOKAL UTVECKLING I FÖRHÅLLANDE TILL NATIONELLA OCH EU-PROGRAM?

- kopiera lämpliga delar av SYTY:s byaprogram för åren 2003-2008 samt använd YTR:s temagrupper PM som bas för det finlandssvenska programmet för lokal utveckling.
- tillsätt en expertgrupp med uppgift att "specialbevaka" EU-programmen och informera fältet för att ge god framförhållning inför EU:s nästa programperiod
- formulera en egen finlandssvensk "utrikespolitik" som utgår från minoritetspositionen men som också inkluderar aspekter av lokal utveckling.
- säkerställ att tillräckligt många fora hinner diskutera, förbättra och förankra programmet, t.ex. nästa landsbygdsriksdag, de politiska partierna, det finlandssvenska organisationslivet, Bildningsforum.

Björn Wallén
rektor för Svenska studiecentralen

Ålands bildningsförbund

Först vill jag börja med att reflektera över ordet *antologi* som beskrivs som prosa eller lyrik av flera författare i min ordbok. Något lyriks är jag, över den utveckling vi har haft på Åland det senaste året inom Ålands bildningsförbundet (ÅBF), men att överstätta det i prosa blir ingen lätt uppgift. Fast jag förmodar att tyngdpunkten i detta projekt skall läggas vid att det är flera skribenter med. Jag var heller inte med på den stiftande skribarstugan i december 2004, men lite riktlinjer har jag fått till pappers, så vi skall väl se hur det kan gå.

Vårt arbetsfält

Åland, ja, ni på Åland har ju er speciella situation, är oftast det första man får höra då man skall försöka göra något gränsöverskridande, när det gäller det mesta, faktiskt! Vad är det då som är så speciellt med vår situation på Åland? Jo, vi har en befolkningsmängd på ca 26 000 invånare, delade på 16 kommuner med egna förvaltningar. Vi har Landskapsregeringen (LR) med egna lagar, regler, skatteundantag och präglar, förmodligen världens största offentliga sektor till de flesta privata företag i världen enligt befolkningsmängd. Massor med olika offentliga utbildningar finns att erbjuda på ort och ställe, vilket gör Åland till en naturlig studieort för både svenskar och finländare på fastlandet. I förhållande till befolkningsmängden finns det mycket av allt i utbildningsväg på Åland.

Ändå behövs vi, Ålands bildningsförbund! Ja, du käre läsare, det kan man ej säga än, ej före det står helt klart att Landskapsregeringen sett att vårt arbete går hem. Undertecknad sitter som styrelseordförande i ÅBF för tillfället och jobbar även med det praktiska. Vi har ingen verksamhetsledare anställd (totalbudget på 19 075 €), utan jobbet sköts i det närmaste ideellt, med att få förbundet att överleva och den enda fria bildningen att över landskapet sväva. Förbundet har gått mycket illa i flera år för att man satt verksamheten ur spår - fel roder på skutan det var och upp på grund snart det bar, många långa timmar det tog efter det att nya styrelsen fått nog, men den som inte ger upp, vinner eller blir kvar, även om man inga pengar har. Genom en kraftig omorganisering kunde förbundet i alla fall år 2004 visa över 5600 € i vinst.

Ålands bildningsförbund ger i dag bidrag åt allt från kurs för byggande av vikingahus till studiecirkel i pannlappsvirkande studiecirkel. Mitt jobb är att sköta den löpande verksamheten men i samma veva sammankalla styrelsen för möte, så att den inte behöver ligga bakom "flöte". Jag har fått ihop en mycket bra styrelse av våra 28 medlemsorganisationer, många med flera underorganisationer, såsom Ålands ungdomsförbund med 23 föreningar under sig. Utan anställd verksamhetsledare och med väldigt små resurser - vår dator är trasig och kopieringsmaskinen har gått samma öde till mötes - sköts förbundet på lånad utrustning. Men finns det en vilja, finns det än väg och just nu går det framåt igen med den fria bildningen på Åland.

Problem och möjligheter inom vår sektor

Största problemet för Ålands bildningsförbund är att få personer, om ens några, känner till kraften och möjligheten i studiecirkelstudier och att man kan erhålla ekonomiskt stöd för sina studier. Om syftet med antologin är att samla Svenskfinlands synpunkter och förslag, om hur vi en dag kunde, mera gemensamt synas och bli sedda och kanske inte vara så rädda, för att den identitet vi i dag har, inte all sin världs väg far, så är problematiken på Åland inte språket. Åland kommer att vara svenskt så länge klippan sticker ur havet. Däremot är hela fastlandet på god väg att gå ett annat öde till mötes, som jag ser det. Orsakerna kan dels vara felsatsningar och för dåligt driv från oss finlandssvenskar. Finlands Svenska Television (FST), hur sänder de? Kanske det snart så kan gå, att ni bara finsk TV kan se? Vill ni verkligen det?

Det finns mycket kapital bundet i Svenskfinland och bevarandet av det svenska språket. Det kan inte enbart betalas ut i studiestöd och bidrag utan måste omsättas i verkligheten direkt. Flera svenskspråkiga tidningar, TV-kanaler, kulturhus, museum och skolor behövs. Även ett stort antal, helt eller delvis, svenskspråkiga projekt bör genomföras. Jag tror det behövs flera svenskspråkiga skolor, då menar jag på grundnivåerna på fastlandet. Det är "grunden" till våra möjligheter att Finland förblir tvåspråkigt, något annat går inte. För Åland är inte tvåspråkigt. Vi pratar till 95 % endast svenska här och gemene man fattar inte ett "jota" av byråkratfinskan. Varför jag tar upp problem och åtgärder så här tidigt inom er sektor är, för att misslyckas ni, blir det vårt problem.

Går vi mera ner på regional nivå med våra problem inom bildningsförbundet, säger jag som jag tidigare antytt, penningbrist. Vi har ett lagligt stöd till den fria bildningsverksamheten på Åland, men det står inte stiftat hur stort. Just nu ligger vi på en sådan nivå att det inte ens räcker till att anställa en person på halvtid med lokalutrymme och utöver det betala ut bidrag. Från tjänstemannahåll ville man tidigare slå ihop Ålands bildningsförbund med Arbetarnas bildningsförbund vilket i praktiken skulle leda till att de politiskt styrda arbetarnas bildningsförbund tog över och den fria bildningen på Åland skulle vara toppstyrd. Detta skulle givetvis leda till att ÅBF försvann och varenda en cent som delades ut på Åland till de lokala föreningarnas arbete, skulle vara styrt av "tjänstemän" och politiker, dit vill inte jag.

Dit vill andra som inte vill flytta ner bestämmandet på s.k. gräsrotsnivå. Frågan är bara om det jobbet ÅBF kan utföra med 19 075 € ens skulle gå att tänka på i en annan förvaltning? Då uppstår en ny fråga, är detta gräsrotsnivå eller kan kompetens finnas på annat än politiskt håll? Varifrån kommer politikerna? Så därför jobbar jag med bildningsförbundet, utan att ta ut lön tills vi vinner så mycket stöd bland våra medlemmar och politiker att de höjer vårt anslag och ger oss möjligheten att verka som den "studiecentral" vi vill vara. Jag vill kunna utveckla goda hjälpmedel för självstudierande personer och grupper. Jag vill se föreningar blomstra och få stöd till sina projekt. Jag vill se dessa eldsjälar få fart på sina brasor för att få de slöa att vakna upp och sysselsätta sig. Ett samhälle där den som vill kan få stöd och pröva idéer kan försökas utan att banken skall besökas, där "mitt" intresse kan bli en kurs och en resurs. Pengar skall man nog själv få sätta in, men vad illa gör det om det kommer ett bidrag till? Kanske man vågar satsa på det man vill? Glädjen att skapa,

fixa och förändra skall inte sjunka i byråkrati, utan stiga med hjälp av stöd. Nåt sådant vill jag ha här på Åland.

Motståndet till förbundets existens beror på okunskap. Visste utomstående den möjlighet förbundet har så skulle vi i 1 000 år få stå kvar och inte så som nu få kämpa snällt, helt ideellt. Ungefär 60 % av vår totala budget delas ut till medlemsföreningarna. Vi har även ett dåligt rykte att kämpa emot. Tackvare tre dåliga år. Fördomar kommer sedan som ränta. De flesta vet att man inte får pengar om man söker bidrag, så jag har fått besöka våra medlemmar och hjälpa dem att söka bidrag för sina projekt. Man tror att de flesta efter ett par år snart lärt sig var skåpet skall stå. Nu vill vi gå vidare och försöker på alla sett att inte titta på det som gick snett. Lärdom ta, men inte stanna kvar. Jag har tack och lov hittat vänner på fastlandet, som hjälper mig hitta vägar till mera medel för våra projekt. Möjligheterna att få mera medel, är att som ovan få nytt förtroende från politiken samt gemensamt eller ensamt söka projektpengar från EU. Där ser jag just nu den största möjligheten att skapa ett ordentligt bildningsförbund på Åland igen. Problemet är pengarna och förtroendet. Lösningen är arbete, samarbete och goda resultat. Resultat är svårt att nå, då våra resultat mäts i de medel och antalet timmar vi kan bevilja medel åt. Vi sitter som jag ser det i en dålig båt. Båten är trasig och den måste ros i land. Fast det läcker ibland, måste den ändå hållas flytande över ytan tills land nås och mera tätningsmedel kan fås.

Vår verksamhet i dag

Verksamheten är som jag antyder här begränsad; 15-20 kurser kan vi vara med och stöda årligen nu och lika många studiecirkelar, om vi inte anställer någon. Vår verksamhet i dag består av 90 % ideellt arbete, som till 100 % består av mig. Det jag gör, är att sköta löpande ärenden, följa upp kurserna, bidragsansökningarna och studiecirkelarnas utbetalningar. Jag försöker så långt det är möjligt att aktivera våra medlemmar, vilket inte är lätt tack vare de dåliga åren och det missförtroende förbundet i dag dras med. Jobbet går till att övertala medlemmarna att söka bidrag och att fortsätta vara medlemmar. Detta har väl på sitt sätt lyckats, fast inte så gott som jag ville. År 2003 var det 11 betalande medlemsorganisationer, men år 2004 var vi i alla fall 26 st. (ett förbund eller en förening kan vara medlem i ÅBF). Jag vet att vi kommer att expandera. Det finns saker man inte kan köpa för pengar, förtroende t.ex. Genom ideellt arbete kommer förtroendet snabbt tillbaka då medlemmarna får pengarna, istället för att de går i löner till en verksamhetsledare. Genom mera medlemmar borde även vårt bidrag från Landskapsregeringen öka.

Men jag är inte så säker på den utvecklingen. Det skärs budgetmässigt ner på alla håll. Jag tror mera på att vi själva får bli vår egen lyckas smed, tillsammans med EU, LEADER och en LAG eller söka stöd tillsammans med liknande organisationer i Norden som ÅBF. Ålands egen förvaltning sväljer så många miljoner att det kanske inte räcker till att ge ett bildningsförbund 50 000 €, som skulle ge upp till 40 olika projekt, kurser och liknande föreningsaktivitet ett rikt föreningsliv. I dagsläget finns det enskilda föreningar som erhåller mera pengar än Ålands bildningsförbund och som går till att hålla en enda person med jobb som verksamhetsledare, som inte nödvändigtvis utträttar lika stora saker som lönekuvertet.

Det här är ett problem, för alla föreningar får inte dessa medel. Erhåller Ålands bildningsförbund mindre, så beviljas de föreningar som får mindre eller blir utan, ej så stort stöd som de önskar eller vi vill ge. De lyckosamma föreningarna, som erhåller åtskilliga 1 000-tals €, behöver inte oss mera. För Ålands bildningsförbund går verksamheten i dag lika mycket ut på att hitta ett lufthål för överlevnad, som att hålla kurser och studiecirklar igång, som att överhuvudtaget motarbeta negativa inställningar till förbundets överlevnad. På ledarplats har man från Nya Åland ansett att ÅBF levt ut sin roll, men förmodligen inte p.g.a. vår potential som de själva hade en god insikt om. Jag har via insändare försökt och kanske lyckats att vända den allmänna opinionen angående vår verksamhet, till den nödvändighet som jag anser att vi är i den del av den åländska floran av utbildningar som måste bestå.

Arbetet med att etablera kontakter till EU och likvärdiga organisationer som vårt förbund, som är en del av de finlandssvenska förbunden/studiecentralerna, är livsviktigt, liksom att vinna förtroendet tillbaka på hemmaplan. Att få mera anslag i nästa budget är och förblir enda möjlighet till överlevnad. Vill man från politiskt håll, kan man strypa vår lagstadgade verksamhet till den gräns att vi kvävs. Men jag hoppas på att man låter denna sagolika studiemiljö få fortleva.

Andra som jobbar inom samma sektor och arbetsfält

Vår närmaste konkurrent, som jag tidigare kommenterat, är Arbetarnas bildningsförbund när det gäller att slåss om de medel som rättvist fördelas mellan organisationerna. När det gäller något annat, ser jag inte de som konkurrenter utan som komplement. De har samma budget som oss och en anställd och kan därför förmodligen göra mindre än oss för sina medlemmar, bidragsmässigt. Dock tror jag att de, än så länge, har starkare band än oss till sina kollegor på fastlandet. Men där går vi nog snart i fatt. Tack vare att våra vänner på fastlandet tog kontakt med oss, har vi nu ett samarbete på gång och jag är övertygad om att det är avgörande för framtiden.

Arbetarnas bildningsförbunds styrka är den politiska uppbindenhet, men tillika deras största svaghet som jag ser det. När det sedan gäller övrig fri bildning på Åland är Medis ett kapitel för sig som man inte på något sätt skall konkurrera med. Det går inte heller för den delen. Ålands bildningsförbund är unikt och kan jobba på helt fantastiska villkor. Om någon bara orkar och vill genomföra en kurs och är medlemmar kan de söka om bidrag. Vi kan även ge allmänna föreläsningar, pengar och så har vi våra studiecirklar, nej vi har nog ingen konkurrens som jag ser det på Åland, endast komplement.

Vi är unika, ingen kan säga; studera vad du vill, så skall vi betala studiematerialet i form av studiecirkelstöd. Ingen kan som vi, just nu i alla fall, låta bli att anställa någon, men ändå få verksamheten att öka. Men vi kan inte fortsätta så här i evigheter, vi måste hitta nya pengar. Vi samverkar med Arbetarnas bildningsförbund för att få lös mera medel från Landskapsregeringen. Mera pengar ville man tidigare inte ge, men minska ner till ett förbund var nog tänkbart. Vi skall inte låta det gå den vägen. Vi skall själva återuppbygga vår egen profil som obundet, fritt bildningsfrämjande.

De formulerbara utmaningarna inom den närmaste framtiden

Pengar, medel och resurser behövs. Det låter kanske tjugigt för er som sitter med en lön och en budget? Vi sitter med en enorm organisation (i åländska mått mätt) och har inga pengar. Får jag igång en LAG här på Åland, liksom samarbetet med fastlandet och Sverige, kommer pengarna från EU-håll. Får vi pengar från EU, får vi säkert tillfälligt mera medel från den ordinarie budgeten, för att sedan gå ner till det understöd som i dag ges. EU-pengar betalas alltid ut men nästan alltid med 1-2,5 års fördröjning. Hur skall då Ålands bildningsförbund kunna dra igång ett stort projekt och projektanställa folk utan att ha medel att förskottera, ser ni problematiken? Den utmaningen tror jag att är störst för oss, utan att tveka. Etablerandet av kontakter, ett fungerande kontaktnät i vår region (Sverige-Åland-Åboland) samt till Svenska studiecentralen i Finland som är vår orsak till existens och som jag i dagsläget ser som orsaken till hoppet om en ljus framtid, kommer givetvis att gå relativt enkelt jämfört med det ovannämnda. Arbetet med utveckling måste ske på högsta möjliga nivå för att erhålla högsta möjliga resultat. Det är en utmaning, som för övrigt är antagen. Jag ställer en stor tilltro till fastländska Finlandsvenska fonder som kan få oss att komma på fötter igen. Utan dem kommer kanske ingenting att ske.

Vilka åtgärder som borde vidtas i Svenskfinland

Jag vill nu återknyta denna "prosa" där jag började - skall vi finnas måste vi synas: svenskspråkiga skolor, TV-kanaler, tidningar, föreläsningar, teatrar o.s.v. Högt skall det klinga vårt svenska språk, sjunger vi i ålänningens sång här på Åland. Det bör ni mot alla odds göra på fastlandet med. Stå inte och säg att inget blir gjort, gör något drastiskt! Det som görs måste uppmärksammas, annars kan det vara ogjort. *Syns man så finns man*. Som jag ser det, så fungerar det för samerna. Deras dräkter är deras identitet tillsammans med språket. De syns därför finns de; deras renar, kåtor och knivar.

Nu menar jag inte att vi finlandssvenskar skall klä oss i speciella dräkter och utrusta oss med långa svärd! Vårt språk skall vara vårt svärd, vårt språk är vår starkaste identitetssymbol. Studiecentralerna måste träffas över gränserna här på Åland. Detta måste jag ordna och mina vänner (studiecentraler) i Sverige och Finland bjuder tillbaka. Varför skall vi träffas? Ja för att på ort och ställe uppleva vart och ens område och för att kunna ordna gemensamma stora EU-projekt för att stärka svenskans anknytning i och till Finland.

Mera än det befintliga studiematerialet på svenska måste utarbetas och då menar jag inte böcker, nej i CD-rom format skall det vara. Små visitkort som du har i plånboken och som kan rymma mycket info och delas ut på mässor och i skolor. I samband med information bör givetvis föredrag och föreläsningar och dylikt hållas. Detta material skall inte bara vara helt svenskspråkigt, utan locka över finskspråkiga att delta i helsvenska projekt och lära sig svenska, utan att direkt ha språket som den viktigaste punkten på programmet. Ni vet själva, är något tillräckligt intressant, deltar man fast kursen är på mandarin! Vad är tillräckligt intressant då? Vad kan alla göra utan att prata samma språk? Musik, sång, dans, olika hobbies eller slå ett världsrekord; gå baklänges från Helsingfors till Lappland läsandets den svenska akademins ordlista.

"Got the picture"? Ja, vad som helst bara vi får ett par minuter på CNN om finlandssvenskarna, som i dag är ett allt för anonymt folk.

Jag kan inte tänka mig att man internationellt känner till finlandssvenskarna, då man inte ens verkar veta att Åland finns norr om Köpenhamn. När jag åker tåg på fastlandet, kan jag sitta och prata finska med svenskspråkiga en stund innan vi båda byter språk. Inled samtalet alltid på ditt modersmål. Jag tror att största faran för att svenskan försvinner är att vi bara använder den i hemmet eller på träffar med svenskar. Faran att språk försvinner är att de inte talas. Vem skall då behöva studera språket eller liknande? Nu är det inte längre obligatoriskt med den s.k. "pakkoruotsi" i studentskrivningarna, vilket utgör ett stort steg åt fel håll. Svenska fonder och institutioner behöver ordna projekt med svenska namn och egna intresseorganisationer bör bevakas, genom att stå för tvåspråkigheten. Sitter man i en tvåspråkig förening eller ett förbund måste man kräva den service man har rätt till.

Själva måste vi producera filmer på svenska som behandlar Finland, med finsk text givetvis, som går på finska biografier där alla kan se, lära och förstå. Låt oss försöka få bort de meningsskiljaktigheter som gör att man i vissa led talar om bättre svenska talande folk. Det är ju inte så, det går tillbaka till den tiden när Finland tillhörde Sverige (fram till år 1809), då de flesta adelsmännen och höga ämbetsmän var svenskar eller svenskspråkiga. När ålänningarna, liksom folket på fastlandet, förde gerillakrig 1808-09 mot ryssarna och lyckades med höstörar och dynggrepar jaga ut kosackerna från våra öar, trodde inte svenska kungen på det som sades först. Han vägrade senare skicka trupper för att undsätta. Efter att Sveaborg "såldes för silfverpenningar", så var det kört för svenskarna i Finland. Bönder på fastlandet bestraffades för ålänningarnas uppror genom att man red ner deras nysådd. Tsaren svor att tömma Åland på befolkning om det så skulle kosta honom hela ryska riket, vilket det sedermera nästan gjorde, då han förlorade Krimkriget.

Jag tycker vi borde lägga dessa historiska händelser bakom oss nu. Det har gått nästan 200 år och jag är övertygad om att de som tidigare haft illvilja eller nu hyser agg mot svenskar i Finland, inte känner till varför deras gener reagerar på det vis de gör. Jag hoppas man som politiker i Finland inte kan göra sig populär längre med förslag om att byta bort Ålands mot Karelen, eller har jag fel? Sitter gammalt groll i ännu? Ja, då måste fördomarna brytas nu genast. I dagsläget tror jag inte den moderne medborgaren på fastlandet, vare sig svensk eller finskspråkig, bryr sig om att ha "språkbråk". Har jag fel? Om det är så, måste fördomarna bort, förrän vi kan säga hur vi skall gå vidare.

Presidenten bär här ett stort ansvar, myndigheterna likaså. Alla statliga institutioner måste vidhålla tvåspråkigheten i ord och bild (hemsidor). Kan vi upprätthålla att det talas två språk från myndighetshåll? Kan vi upprätthålla Svenskfinland? Förmår vi inte det, kommer svenskan sakta men säkert att försvinna, kanske redan inom 100 år. Inte så att svenskan utplånas, men språket och servicen på svenska försvinner, liksom kurser, TV-program, tidningar, evenemang o.s.v. Vi på Åland kommer att bli hänvisade till den egna språkkulturen i framtiden om vi inte har er, antar jag.

Fast moder Finland släpper aldrig makten helt till ett självständigt örike. Det vore osannolikt att ge bort öriket "alla" tidigare stridigt om sedan urminnes tider. Det är inte att tänka på. Jag tror på EU-hjälp när det gäller att bevaka våra rättigheter här på

Åland. Fast Andorra och Monaco finns i samförstånd med sina moder-/grannländer, så varför inte Åland. Dessutom tror jag även att medborgarna på fastlandet skulle uppskatta ett skatteparadis på nära håll. Det finns nog ingen som kan påstå att det skulle vara lätt att leva i ett tvåspråkigt land, där man själv tillhör minoriteten. Det är bara att acceptera att det är så här. Skulle vi själva tillhöra majoriteten i Sverige, inte börjar vi då prata finska med de 300 000 finländare som bor i Sverige. Inte om det inte låg i vårt intresse att lära sig det. Vi finlandsvenskar och ålänningar har den svåra uppgiften att göra det intressant att lära sig svenska för medborgaren på fastlandet. Nej, jag är inte på lyran (använder mest kaffe, ibland ett glas vin) när jag skriver detta, men full av optimism kanske. Full av vilja att våga utmana och förändra, som vanligtvis slutar i en förbättring.

Jag vet att det låter utopiskt att få finskspråkiga att vilja lära sig svenska, men har vi det målet - ja, jag vet att man inte får prata om mål, pedagogiskt riktigt heter det syften i dag - kanske vi kan bevara svenskan i Finland. EU och Sverige är vårt språkliga hopp. Att nästan hela Skandinavien förstår svenska i tal och skrift, utgör en maktfaktor för vårt uttryck och en god grund att stå på. Det borgar för att det vi publicerar tas tillgodo i flera länder än Finland. För övrigt så är språkproblematiken hela EU:s största problem! De flesta länder håller på sitt och anser jag att de bör göra! För även om vi tillhör samma organisation (EU), är vårt kulturarv viktigt att föra vidare. I det ingår språket och såväl finskspråkiga som svenskspråkiga bör hålla på sitt modersmål i Finland för Finland.

Mikael Erickson

styrelseordförande och verksamhetsansvarig på Ålands bildningsförbund
ordförande i Ålands frimärkssamlarförening r.f.

SLC:s roll som landsbygdsutvecklare

Allmänt

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund (SLC) är i första hand intresseorganisationen för de finlandssvenska jordbrukarna och skogsägarna. Till SLC hör producentförbunden i Österbotten, Nyland, Åboland och Åland. I stadgarna fastslås att organisationens uppgift är att "tillvarata den svenska landsbygdsbefolkningens gemensamma ekonomiska, sociala, kulturella och miljömässiga intressen. Även skogsägarna utanför den traditionella jordbrukarkåren inkluderas numera efter en stadgeändring, som trädde i kraft år 2003, som uttryckligen tog sikte på att aktivera skogsägarna i det intressepolitiska arbetet. Idag är således också skogsägarförbunden i Österbotten, Nyland och Åboland medlemmar i SLC. Våren 2005 undertecknades även ett samarbetsavtal mellan Finlands pälsdjursuppfödarens förbund r.f. och SLC. Även övrig landsbygdsföretagsverksamhet och biförtjänster i anknytning till den traditionella växt-, trädgårds och husdjursproduktionen har fått en allt viktigare betydelse för gårdarnas ekonomi.

Förutom den jord- och skogsbrukspolitiska rollen är den landsbygdspolitiska rollen kraftigt förankrad i organisationen. I SLC:s handlingsprogram från år 1998 slår man fast i det första kapitlet, att "SLC:s viktigaste mål är att bevara en livskraftig landsbygd och en trygg inhemsk livsmedelsförsörjning. För att uppnå detta mål, måste det finländska jord- och skogsbruket samt bl.a. grönsaks-, pälsdjurs- och fiskenäringens m.fl. produktionsmöjligheter i alla lägen bevaras". Vidare fastslås att "SLC bevakar intressena även för de skogs- och markägare som bor i städerna, samt verkar för att stadskogs- och markägarna upptas som medlemmar i organisationen". Organisationens devis sedan gammalt påminner om vikten av samverkan inom en gemensam organisation för att få sin röst hörd i samhället.

SLC grundades år 1943. Organiseringsgraden bland jordbrukarna har alltid varit hög och beräknas idag vara ca 80 % av jordbrukarkåren. Om man granskar utvecklingen i medlemsantal och arealförhållanden sedan 1969 till 2004 märker man att gårdsantalet har halverats under denna tid från ca 12 500 gårdar till ca 6 100 gårdar idag. Österbotten står för över hälften av medlemsgårdarna med ca 3 500 gårdar. Samtidigt som gårdsantalet har gått ned har åkerarealen som är ansluten till organisationen minskat endast obetydligt. Under de senaste åren kan man märka t.o.m. en ökning. Medlemsantalet har minskat från ca 22 500 st. till 15 000 st. idag. Skogsarealen har däremot minskat rätt så kraftigt under motsvarande tid från 380 000 hektar till 247 000 hektar.

Problem och möjligheter för jordbrukssektorn

De ständiga reformerna av EU:s gemensamma jordbrukspolitik, utformningen av den nationella stödpolitiken och förhandlingar inom ramen för WTO om regler för världshandel innebär en stor utmaning för det finländska familj jordbruket. Finland, som har ogynnsamma odlingsförhållanden och höga produktionskostnader, är dåligt rustat för den nuvarande trenden inom jordbrukspolitiken, d.v.s. mot en liberalare världshandel och sjunkande produktpriser. Jordbruksstödet betydelse för det

finländska jordbrukets inkomstbildning är betydligt större än i de flesta andra EU-länder.

Strukturutvecklingen inom jordbruket har varit kraftig sedan inträdet i EU år 1995. Under den tid som Finland varit medlem i EU har de aktiva gårdarnas antal sjunkit från ca 95 500 st. till ca 71 000 st. Minskningen har i medeltal varit mer än 3 % per år. Medelstorleken på gårdar som erhållit jordbruksstöd, har under samma tid vuxit från 22,8 hektar till 31,5 hektar. Man kan också se förändringar i produktionsinriktningarna på gårdarna. Vid tiden för EU-inträdet var 52 % av gårdarna husdjursgårdar och 39 % växtodlingsgårdar. Enligt den senaste statistiken från år 2004 var situationen nästan omvänd; 37 % av gårdarna husdjursgårdar och 58 % växtodlingsgårdar.

Skogsbruket har en viktig roll i det finländska gårdsbruket. De aktiva gårdarna ägde i medeltal ifjol 46 hektar skogsmark. Den regionala variationen är dock stor; Egentliga Finland har i medeltal mindre än 30 hektar, då medeltalet i Lappland är över 100 hektar.

Finland är EU:s mest landsbygdsdominerade land. På landsbygden bor en tredjedel av Finlands befolkning, vilket gör att landsbygdsnäringarna har en stor, direkt och indirekt, inverkan på hela landets ekonomi. Med landsbygd avses då, enligt postnummer definierade områden, en befolkningstäthet som är mindre än 50 personer per km². Landsbygdens småföretag uppgick år 2003 till 130 000 st. Av dessa är 39 % traditionella gårdsbruk med jord- och skogsbruk och eventuellt småskalig specialodling, 18 % var mångsidiga gårdar som har binärningar vid sidan om jordbruket och 43 % är övriga småföretag utanför gårdsbruket. Gårdsbruket är således ännu den viktigaste landsbygdsnäringen.

Under EU-medlemstiden har det totala antalet småföretag på landsbygden minskat en aning i och med den kraftiga minskningen av antalet gårdar med basproduktion av livsmedel. Den vanligaste binäringen för mångsysslarna är maskinentreprenader av olika slag, t.ex. snöplogning. Övriga binärningar är turism, småskalig livsmedels- och virkesförädling m.m. Förekomsten av binärningar är kännetecknande för de finlandssvenska jordbrukarna, speciellt i den åboländska skärgården och på Åland. Jordbrukare som ligger invid tätorterna, t.ex. huvudstadsregionen i Nyland, är en annan grupp som erhåller tilläggsinkomster från binärningarna.

SLC:s verksamhet idag

För att tillvarata medlemmarnas intressen samarbetar SLC i nära samverkan med den finskspråkiga producentorganisationen MTK och andra organisationer med samma målsättningar. SLC är till sitt medlemsantal ca 10 % av MTK:s storlek. SLC har representation i MTK:s olika utskott som representerar de olika produktionssektorerna inom jordbruket. SLC är en enspråkigt svensk organisation och utger bland annat tidningen *Landsbygdens Folk* (LF), som utkommer en gång per vecka, och den tekniska och ekonomiska tidskriften för lantbruket *Lantmän och Andelsfolk* (LoA), som utkommer cirka en gång per månad.

SLC och dess medlemsorganisationer arbetar aktivt för att påverka både allmänheten, politikerna och myndigheterna både lokalt, regionalt och på riksnivå. SLC utnyttjar sin lagstadgade förhandlingsrätt med statsmakten, blir hörd som sakkunnig i olika arbetsgrupper och deltar i lagberedningen genom höranden, t.ex. i riksdagen, och ger utlåtanden till ministerierna i olika aktuella lagförslag som berör jordbruket och landsbygdsnäringar. SLC finns representerat i de flesta centrala organ och organisationer som berör jord- och skogsbruk och landsbygdsfrågor. De kanske viktigaste arbetsgrupperna är beredningsgruppen och samarbetsgruppen för verkställande av jordbruksstöd, som består av representanter för jord- och skogsbruksministeriet, finansministeriet samt producentorganisationerna. Här behandlas alla viktiga jordbrukspolitiska frågor i vårt land. När det gäller den landsbygdspolitiska bevakningen så finns SLC representerat i den landsbygdspolitiska samarbetsgruppen (YTR) och sekretariatet för den landsbygdspolitiska samarbetsgruppen.

SLC verkar för ett aktivt nordiskt samarbete genom sitt medlemskap i Nordens Bondeorganisationers Centralråd (NBC). Inom ramen för NBC hålls regelbundet kontakt med de övriga nordiska producentorganisationerna. SLC upprätthåller också intressebevakning på EU-nivå genom att upprätthålla ett lobbykontor i Bryssel tillsammans med MTK och andelsrörelsen. Som medlem i den europeiska bondeorganisationen COPA arbetar SLC för de europeiska lantbruksproducenternas gemensamma intressen och håller sig ajour med vad som händer inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik på ort och ställe i Bryssel.

Utmaningar inför framtiden

Målet för landsbygdspolitiken är att skapa en levande landsbygd och skärgård och möjliggöra en hållbar utveckling inom alla landsbygdsnäringar. Ett lönsamt baslantbruk är en grundförutsättning för en levande landsbygd. Familjelantbruket kommer enligt SLC alltid att behövas för tryggheten av en inhemsk livsmedelsförsörjning och kommer att ha en avgörande betydelse för sysselsättningen och också allmänt taget som en viktig faktor på landsbygden. Samtidigt är det viktigt att man har beredskap på gårdarna att ständigt utveckla nya fördomsfria verksamhetskoncept, t.ex. inom serviceproduktion, miljövard etc., som ett komplement till den mera traditionella lantbruksproduktionen.

Från SLC:s synvinkel kan man skönja åtminstone följande intressepolitiska utmaningar under de närmaste åren:

- verkställandet av reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken, den s.k. gårdsstödsmodellen, så att den bibehåller lantbruksproduktionen i hela landet och garanterar livsmedelsproduktion för inhemskt behov.
- verkställandet och säkerställandet av den nationella stödpolitiken, så att den bibehåller lantbruksproduktionen i hela landet och garanterar råvaror för den inhemska livsmedelsindustrin och inhemsk konsumtion.
- verkställandet av jordbrukspolitiken, så att gårdarna har en möjlighet att utvecklas och att gårdarna tillgodoses rådgivning enligt de egna behoven.
- reformen av EU:s sockerpolitik, så att förutsättningarna för sockerproduktion bibehålls i Finland även i fortsättningen.
- hur trygga familj jordbrukets framtid och livskraftiga landsbygdsföretag?

- hur förbättra gårdsbrukens lönsamhet? Specialisera eller bli mera mångsidig?
- befrämja utvecklandet och underhållet av infrastrukturen på landsbygden, t.ex. vägnätet och bredbandstjänster på landsbygden.
- hur bibehålla landsbygdsnäringsarnas attraktionskraft? Hur få unga att välja den gröna näringen? Hur befrämja generationsväxlingarna inom jordbruket?
- skärgården är en mycket speciell del av vår landsbygd och kräver därför specialåtgärder för att näringslivet där skall ha samma utgångsläge som på fastlandet.
- hur utnyttja de möjligheter som EU erbjuder till finansiering för landsbygdsutveckling möjligast effektivt?
- hur utveckla effektiva samarbetsmodeller på landsbygden mellan jordbrukare, jordbrukaren och den kommunala sektorn, jordbrukaren och sommargästen etc.
- förstärkandet av konsumenternas förtroende och betalningsberedskap för inhemska livsmedel genom kvalitetsarbete inom hela livsmedelskedjan. Behovet av information och kampanjer.

Rikard Korkman

ombudsman för Svenska lantbruksproducenternas centralförbund (SLC) och bl.a. medlem i den landsbygdspolitiska samarbetsgruppen (YTR):

Källor:

Forskningscentralen för jordbruk och livsmedelsekonomi/Ekonomisk forskning (MTTL),
Finlands lantbruk och landsbygdsnäringsar 2005 - Tio år i Europeiska unionen
SLC:s årsbok 2004

Svenska Finlands folkting

1. Organisationens arbetsfält

Folktinget representerar finlandssvenskarna och har en regional och politisk förankring hos den svenskspråkiga befolkningen i Finland. Kort sagt kan man säga att Folktinget "bevakar finlandssvenskarnas språkliga rättigheter". Det här sker bl.a. genom att ge utlåtanden till olika myndigheter i frågor som har verkningar för den svenskspråkiga befolkningen. Folktinget arbetar också med att sprida kunskap om finlandssvenskarna och finlandssvenskheten – både i Finland och utanför landets gränser. Folktinget publicerar regelbundet informationsbroschyrer och statistiska uppgifter om Svenskfinland. En viktig del av Folktingets verksamhet är arbetet för att skapa positiva attityder till tvåspråkighet. Det här sker bl.a. genom seminarier och informationskampanjer.

År 1919 grundades Svenska Finlands folkting för att bevaka svenska språkets ställning då konstitutionen för den självständiga republiken Finland höll på att utformas. Till Folktinget utses 75 ledamöter vart fjärde år. Dessa ledamöter samlas till session årligen och har rätt att väcka förslag (motioner) om åtgärder som borde vidtas av Folktinget. Den politiska sammansättningen för åren 2005-2008 är: Svenska folkpartiet (50 mandat), Finlands socialdemokratiska parti (8), Vänsterförbundet (1), Samlingspartiet (6), Gröna förbundet (1), Kristdemokraterna i Finland (2), Centern (2) samt Åland och de politiska grupperingarna där (5).

I Folktingets styrelse sitter 16 styrelsemedlemmar. Styrelsen är det organ som företräder Folktinget mellan dess sessioner. Arbetsutskottet är det organ som bereder ärenden för styrelsen men har också rätt att handlägga frågor som kräver snabb lösning. Arbetsutskottet övervakar också tjänstemännens arbete och de olika delegationernas arbete. Folktinget upprätthåller två delegationer, som fungerar som expertorgan på var sitt verksamhetsområde. Delegationerna är utbildningsdelegationen, och förvaltningsdelegationen. Dessutom finns det två utskott, det hälsopolitiska utskottet och det mediapolitiska utskottet

2. Problem och möjligheter inom vår sektor

Framtiden för den svenskspråkiga befolkningen i Finland ter sig i ljuset av demografiska fakta ljusare än för några decennier sedan. Den kraftiga minskningen av finlandssvenskarna som förutspåddes på 1960- och 1970-talet har inte ägt rum. Finlandssvenskarna föder i dag fler barn i medeltal än vad hela befolkningen gör, emigrationen till Sverige har nästan upphört och allt fler barn i tvåspråkiga familjer registreras som svenskspråkiga och går i svensk skola.

Ur sociologisk synvinkel är den allt överskuggande framtidsfrågan för finlandssvenskarna hur den växande gruppen tvåspråkiga kommer att förhålla sig till den finlandssvenska traditionen. Att barnen i tvåspråkiga familjer i så hög grad placeras i svensk skola är ett glädjande faktum, men ingen vet ännu med säkerhet hur dessa barn i vuxen ålder, kanske i ett tvåspråkigt äktenskap, kommer att förhålla sig till svenskan som en central identitetsfaktor. Samhällsklimatet och den allmänna

inställningen till svenskan som Finlands ena nationalspråk har säkert betydelse för hur de tvåspråkiga kommer att identifiera sig. Den ekonomiska integrationen mellan Sverige och Finland under 1990-talet har länkat samman länderna på ett aldrig tidigare skådat sätt. Svenskan har blivit allt mera närvarande i vardagslivet och kunskaper i svenska en allt viktigare merit. Ett växande intresse bland finskspråkiga familjer för svenska språkbadsklasser är ett uttryck för detta.

En fråga som för finlandssvenskarna känns särskilt problematisk och har de största förväntningarna på sig, är frågan om social- och hälsovård på svenska. Folktinget kommer att utarbeta en rapport *"Haima 2"* om hälsovården och den svenska servicen. Rapporten skall utgöra temat för folktingssessionen år 2006. Folktingets styrelse har även tillsatt ett hälsopolitiskt utskott med uppgift att bevaka de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården. En annan problematisk fråga är den språkliga servicen inom landets förvaltning. Trots att spelreglerna är formellt fastslagna uppstår problem när det gäller svensk service i praktiken. Detta beror på bristande språkkunskaper hos offentligt anställda och kanske i vissa fall på bristande motivation. I dag är möjligheterna att kommunicera med myndigheterna på svenska i många fall kringskurna.

Riksdagen godkände den 11 februari 2003 den nya språklagen och den trädde i kraft den 1 januari 2004. Glädjande var att rösterna föll 179 för och tre emot i den avgörande behandlingen i riksdagen. Lagen bygger till stora delar på den gamla språklagen, både när det gäller den språkliga indelningen av kommunerna och när det gäller de statliga myndigheternas skyldigheter. Den stora förändringen i lagen är att myndigheterna åläggs att på eget initiativ ge service på svenska. Detta gäller förfrågningar och ärenden som myndigheterna själva tar upp, till exempel planering. De språkliga rättigheterna är nu tryggade i en modern och lättfattlig lag. Vi har alla ett stort ansvar när det gäller att se till att lagen blir verklighet. Utan efterfrågan på svensk service finns det ingen chans att myndigheterna lär sig svenska eller bryr sig om att göra upp program för att lära sin personal svenska.

Arbetet för en svensk framtid i Finland utgör en stor utmaning, särskilt när man beaktar att det saknas territoriella garantier på fastlandet. Samarbete över språkgränsen och ett positivt attitydklimat blir därför en allt viktigare framtidsfråga för den svenskspråkiga befolkningen i Finland.

3. Vår verksamhet idag

Folktinget arbetar för att den svenska befolkningen i Finland skall kunna leva i språklig jämlikhet med den finskspråkiga befolkningen. Den nya språklagen som trädde i kraft den 1 januari 2004 ställer nya krav på myndigheterna och en stor del av Folktingets arbete går ut på att följa upp den nya språklagen.

Folktinget har bland annat gett ut en broschyr om den nya språklagen och vad den egentligen betyder för individen. Broschyren nådde alla svenska hem. I broschyren finns det bland annat råd om vad man kan göra, ifall myndigheterna inte klarar av att bemöta en på svenska i den utsträckning som man har rätt till. Till exempel tar Folktingets språkskyddssekreterare emot ärenden från allmänheten i frågor som gäller myndigheternas service på svenska.

Den nya språklagen har redan haft en klar positiv effekt på myndigheternas svenska service. Men arbetet är ännu på hälft och Folktinget ser som en av sina viktigaste uppgifter att, i samråd med justitieministeriet, bevaka utvecklingen så att språklagens krav beaktas i hela förvaltningen. Särskild vikt kommer Folktinget att lägga på att förbättra den svenska servicen inom social- och hälsovården. Bland annat kommer en rapport "*Haima 2*" om hälsovården och den svenska servicen att utarbetas.

Folktinget fortsätter bevakningen av förändringarna inom den statliga och regionala förvaltningen samt domstolsväsendet och eventuella förändringar i den kommunala indelningen. Finlandssvenskarnas rättssäkerhet måste stärkas. Folktinget följer aktivt upp språklagen, bl.a. genom att ta initiativ till seminarier eller andra påkallade aktiviteter.

En hög nivå på undervisningen i svenska är en förutsättning för en fungerande språkservice. Folktinget kommer att, bl.a. i samråd med universiteten och svensklärarna, fortsätta sina ansträngningar att bevaka denna fråga. Särskilt kommer Folktinget att vidta åtgärder för att stöda språkbadsprojekten. Efter beslutet om att svenskan är ett frivilligt ämne i studentexamen och mot bakgrunden av de krav den nya språklagen ställer, kommer Folktinget att noga följa med hur språkundervisningens kvalitet utvecklas. Även utformningen av de nya språkexamina kommer att bevakas. En positiv attityd till tvåspråkighet är en viktig förutsättning för ett framgångsrikt arbete. Folktinget understryker betydelsen av utbildning på svenska inom alla samhällsområden och vill aktivera utredningar, även gällande språkläroverutbildningens anpassning till en tidigareläggning av undervisningen i de båda nationalspråken, med lekfull start i förskolan och fortsättning i lågstadiet.

Samarbete på alla samhällsområden är en förutsättning för folktingsarbetet. I detta samarbete utgör de finlandssvenska institutionerna och organisationerna den naturliga och självskrivna utgångspunkten. Eftersom den största delen av den offentliga sektorns tjänster tillhandahålls av kommunerna, är samarbetet med de svenskspråkiga och tvåspråkiga kommunerna av vital betydelse när det gäller att upprätthålla en hög nivå på den svenskspråkiga servicen. Folktinget fäster uppmärksamhet vid att utlokalisering och privatisering av tjänsteproduktionen inte leder till sämre service på svenska. Folktinget kommer att arrangera regionala konferenser kring språkstrategier och interkommunalt samarbete. Dessutom söker Folktinget nya samarbetspartner för att ta fasta på den nya språklagens möjligheter att verka för en i praktiken fungerande service på svenska. Språkprogram och kompetenshöjning är ett område där Folktinget kan göra en insats.

Svenska Finlands folkting beviljades år 2001 bidrag från flera fonder och samfund, för att förverkliga ett projekt vars syfte är att öka förståelsen och toleransen för Finland som landet med två språk. Projektet, "*Svenska på stan*", drog i gång i maj 2002 i Helsingfors. Det primära målet med "*Svenska på stan*" eller "*Päivää God dag*" som kampanjen senare kom att heta, var att skapa ett samhällsklimat där gamla fördomar försvinner och där tröskeln för att tala svenska offentligt sänks. "*Päivää God dag*" var också ett led i att förbereda myndigheterna på kraven i och med den nya språklagen. Kampanjen var i initialskedet primärt inriktad på huvudstadsregionen, men under år 2003 fick Folktinget medel av Kulturfonden för att fortsätta och fördjupa kampanjen i huvudstadsregionen, samt för att utvidga kampanjen till andra regioner där svenskans ställning också är hotad. Karleby och Lovisa valdes ut som nya

kampanjstäder, bl.a. på grund av att det i städerna och deras kranskommuner bor ett stort antal enspråkigt svenska personer. Det är viktigt att rätten till svensk service för dessa personer är tryggad. Folktinget kommer att följa upp och utveckla sina "Päivää God dag"-kampanjer och under år 2006 kommer kampanjen att nå Åbo och då inrikta sig primärt på näringslivet.

Folktinget publicerar utredningar och broschyrer om språkliga rättigheter, samt informerar om det svenska i Finland. Vid sidan av detta står Folktinget som värd för huvudfesten på Svenska dagen som firas den 6 november. Folktinget samarbetar även med språkminoriteter i EU. Ett särskilt intresse har därutöver ägnats de finskspråkiga i Sverige.

Folktinget har sedan år 1985 ordnat en årligen återkommande kampanj om fostran till tvåspråkighet tillsammans med Sydkustens landskapsförbund och Svenska Österbottens Förbund för utbildning och kultur. Kampanjen går under namnet "Ge ditt barn en gåva - Anna lapsellesi lahja", och består av en broschyr, där Folktinget har sammanställt information och praktiska råd till föräldrar som överväger att låta sitt barn växa upp med två språk. Broschyren skickas ut till tvåspråkiga familjer, daghem, skolor, rådgivningsbyråer och bibliotek. Dessutom har en heltäckande förteckning över daghem, lågstadieskolor och eftermiddagsvård på svenska i Finland satts ut på Internet.

4. Andra som jobbar inom samma sektor/arbetsfält

Många organisationer jobbar med frågor som berör Folktingets verksamhet, men Folktinget är det enda tvärpolitiska organet och regionalt förankrat med representanter för alla riksdagspartier.

5. De formulerbara utmaningarna fram till och med år 2007

- de tvåspråkigas förhållande till svenskan
- implementeringen av den nya språklagen
- skapandet av ett ännu positivare attitydklimat gentemot svenskan

6. Vilka åtgärder borde vidtas i Svenskfinland?

Folktinget ser som den fortsatta verksamhetens största utmaning, att med den nya lagen som utgångspunkt, sträva efter att befästa och förstärka svenskans ställning i vårt land. En fortsatt reformvåg inom den regionala förvaltningen ställer stora krav på de organisatoriska nyordningarna för att kravet på svensk service ska tillgodoses. Här behövs både påpasslighet och sakkunskap, men framför allt målmedvetenhet för att med kraft tillvarata de svenska intressena.

Svenskans ställning är emellertid mycket mera än en laglighetsfråga. Undervisning i svenska i de finskspråkiga skolorna är en fråga som ständigt är aktuell och som kommer att tilldra sig stort intresse också i fortsättningen. En utmaning är att utveckla undervisningen så att den skapar en positiv inställning till tvåspråkigheten hos

ungdomarna. De vuxnas och lärarnas attityder är avgörande för hur detta kan omsättas i praktiken.

En hög nivå på undervisningen i svenska inom den finländska utbildningssektorn är en grundförutsättning för att den nya språklagens krav skall kunna omsättas i praktiken. Folktinget kommer i samråd med bl.a. svensklärarna att fortsätta sina ansträngningar för att upprätthålla och förbättra undervisningsmetoderna och -nivån.

Folktinget kommer att fortsätta, att verka för att skapa en framkomlig väg för minoritetspolitik, utarbeta verktyg för denna politik och slå vakt om den värdefulla tillgång ett mångfacetterat Europa med alla dess språk och kulturer utgör. Folktinget är medvetet om att detta blir mera arbetsdrygt och kanske också svårare i och med utvidgningen av unionen, men samtidigt kan Folktinget få nya samarbetspartner och allierade. Finlands närområden utgör här en naturlig utgångspunkt. Vidare är Folktinget bl.a. en samarbetspartner i ett europeiskt projekt, där en webbportal med "best practices" från olika språkmiljöer samlas. Webbportalen kommer att starta i november 2005.

Anna Jungner-Nordgren
informatör på Svenska Finlands folkting

Åbo Akademi

Det nuvarande regeringsprogrammet lägger vikt vid att utveckla ett kunnande som främjar landets alla regioner jämlikt. Riksdagens framtidsutskott har enhälligt tagit ställning för att samtliga regioner skall tillförsäkras kvalitativ välfärdsservice samt att hela landet skall hållas bebott och ha en fungerande infrastruktur.

Undervisningsministeriet betonar universitetens samhällsansvar och särskilt ansvaret för regional utveckling. Ministeriets arbetsgrupp för regional utveckling (UVM rapporter 28:2001) utvärderade den nuvarande verksamheten och framförde förslag för att fram till år 2006 utveckla högskoleväsendets regionala styrka. Överdirektör Arvo Jäppinen ledde den arbetsgrupp som utöver att behandla finansieringsmodellen för universiteten, lade fram förslag om universitetens s.k. tredje uppgift, d.v.s. utöver utbildning och forskning skulle universiteten lagfäst ges ansvar för ökad samverkan med det omgivande samhället. Undervisningsministeriet har gett i uppdrag åt universiteten att utarbeta strategier för regional utveckling. I uppdragsformuleringen betonas särskilt samarbetet med andra universitet och yrkeshögskolor liksom, med regionala organisationer.

Åbo Akademi omfattar dessa mål, men man måste samtidigt beakta att ett universitets centrala uppgifter är utbildning och forskning generellt. För Åbo Akademi gäller historiskt och genom universitetslagen att akademien har ett övergripande ansvar för hela Svenskfinland. Åbo Akademi engagerar sig kraftigt även i utvecklingen av närregionerna sydvästra Finland och Österbotten. Sålunda har akademien aktivt deltagit i uppbyggnaden av de särskilda strategier som universiteten och högskolorna med verksamhet i Åbo respektive Vasa sammanställt. *Den primära målgruppen* för akademins utåtriktade verksamhet är ändå regionöverskridande, d.v.s. den gäller hela den finlandssvenska befolkningen.

Åbo Akademis primära region är hela Svenskfinland

Åbo Akademis historia, uppbyggnad och utveckling understryker det allfinlandssvenska ansvaret. I universitetslagen uttrycks akademins uppgift sålunda: "Åbo Akademi, nedan akademien, skall särskilt tillgodose den svenskspråkiga befolkningens behov av utbildning och forskning samt i sin verksamhet beakta landets tvåspråkighet" (28 § 1 mom.).

Till följd av detta allfinlandssvenska ansvar har akademien i förhållande till sin storlek ett bredare utbildningsansvar (11 utbildningsområden) än något annat universitet. Akademien har tre campusområden Åbo, Vasa och Jakobstad. Därtill ordnas tillfällig utlokaliserad lärarutbildning och vårdvetenskaplig utbildning i Helsingfors och på annat håll, särskilt på Åland. Det öppna universitetet och fortbildningsverksamheten omspannar hela det svenska bosättningsområdet, från Pyttis till Karleby. Reguljärt medverkar akademien i tre sommaruniversitet: Hangö, Åland och Vasa.

Åbo Akademi rekryterar sina studerande från hela Svenskfinland, ungefär en tredjedel vardera från Österbotten, sydvästra Finland och Nyland. De utexaminerade magistrarna placerar sig även regionalt jämnt fördelade.

Åbo Akademi har därutöver ett särskilt ansvar för närregionerna Sydvästra Finland och Österbotten

Separata regionala strategidokument har uppgjorts av Högskolekonsortiet i Vasa samt av en särskild arbetsgrupp för universiteten och högskolorna med verksamhet i Åbo. De visar på ett stort antal aktiviteter som är avsedda att främja den ekonomiska och kulturella utvecklingen i respektive region. Som exempel kan nämnas hur akademins satsning på mediesektorn i Vasa kan väntas stimulera företagsverksamheten på området. I Åbo har satsningarna på IT och bioteknik redan skapat betydande spin-off. Allmänt taget kan konstateras att akademins profileringar samt samarbetet med övriga universitet och yrkeshögskolor på orten har gett goda resultat, både vetenskapligt sett och vad beträffar regionala utvecklingseffekter.

Åbo Akademis styrelse antog 25.03.2002 en allmän strategi för universitetet. Där framhålls bl.a. att Åbo Akademi är det finlandssvenska universitetet, vars centrala mål är att som vetenskapligt samfund idka högklassig forskning och på forskningen baserad utbildning av hög kvalitet. Åbo Akademis särskilda mission är att tillgodose den svenskspråkiga befolkningens behov av universitetsutbildning och forskning. Inom ramen för sitt helhetsansvar för den svenska universitetsutbildningen i Finland skall akademien, dels erbjuda ett brett utbildningsutbud så att de svenska studenterna erbjuds valfrihet och yrkeskarriärer jämbördiga med de finska studenternas, dels sörja för att det finns akademiskt utbildad personal på centrala samhällsområden för att betjäna den finlandssvenska befolkningen.

Åbo Akademi koncentrerar sig på högre utbildning som baseras på forskning. Integrering av forskning i undervisningen sker redan på kandidatnivå. Den regionala utvecklingen stöds, bl.a. genom samarbete med de svenska yrkeshögskolorna. Utbildningsbehoven för mera praktiska tillämpningar tillgodoses i och genom samarbete med yrkeshögskolorna.

Akademins utbildningsansvar gäller hela den finlandssvenska befolkningen. Huvuddelen av utbildningarna är sådana som på svenska ges endast vid Åbo Akademi. Lärarutbildningen skall tillgodose samtliga svenska skolor, självfallet inte enbart i Österbotten, fast utbildningen är lokaliserad där. På samma sätt betjänar Läromedelscentret i Vasa hela Svenskfinland. Teologutbildningen skall tillgodose behovet av präster i samtliga svenska församlingar, inte enbart i sydvästra Finland. Samma krav gäller utbildningen av farmaceuter, kulturarbetare, bibliotekarier, psykologer etc. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning är ett exempel på en enhet som ger forskningsservice till hela det finlandssvenska samhället genom sina återkommande rapporter och attitydbarometrar.

Om det uppstår brist på arbetskraft regionalt som inte kan tillgodoses genom den ordinarie utbildningen är akademien beredd att ordna fortbildning, undantagsutbildningar och utlokaliserad utbildning. Som ett exempel kan nämnas lärarbristen i södra Finland, men även bristen på psykologer i Österbotten. Även de planerade magistersprogrammen ger möjlighet att relativt snabbt reagera på nya utbildningsbehov, exempelvis inom IT och biovetenskaperna.

Akademien har nära kontakter till kulturella, samhällseliga och näringslivsriktade organisationer. Härigenom upprätthålls en fruktbar samverkan mellan den

akademiska verksamheten och kulturen, samhället och näringslivet. Som miljöuniversitet har Åbo Akademi en central roll i att utbilda ansvarskännande och miljömedvetna människor för krävande samhällsuppgifter.

Fortbildningscentralen i Åbo

Fortbildningscentralen (FC) vid ÅA i Åbo har omorganiserat sin verksamhet så att det sedan år 2003 förutom en sektor för öppna universitetet, finns en sektor också för fortbildning och för regional utveckling. Även om det är den sistnämnda som huvudsakligen har som uppgift att arbeta med frågor gällande regional utveckling har naturligtvis också de andra ett stort ansvar. Öppna universitetet har sedan länge bidragit till en ökad kompetens i regionerna och kommer att kunna ha en betydande roll i det arbetet även framöver, samtidigt som det behövs ett bredare samarbete med nya lokala aktörer och fortsatta satsningar på flerformering och virtualisering av kurser. Inom fortbildningen har många utbildningar haft ett direkt samband med möjligheterna att utveckla regionens kunskapsbas.

Sektorn för regional utveckling vid FC har delat upp sin verksamhet i det här skedet i tre tyngdpunktsområden: skärgård, samarbete kring Östersjön samt arbetskrafts-politiska åtgärder, d.v.s. ökad kompetens på arbetsmarknaden.

I fråga om skärgården har Skärgårdsinstitutet vid ÅA (som är en del av Fortbildningscentralen) och dess ledningsgrupp ett ansvar för att ÅA kan betona skärgårdsfrågor både i grundutbildningen, inom forskningen och inom vuxenutbildningen, samt som en väsentlig del av den regionala utvecklingen i hela Svenskfinland. I skärgården är det utbildning och lokala utvecklingsprojekt gällande företagande, hållbar utveckling, kultur, skärgårdskunskap mm. som prioriteras. Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi utger tidskriften Skärgård som utkommer med 4 nummer per år. Tidskriften är unik i sitt slag som dokumenterare av den finländska skärgården, allt från dess landskap, ekologi och kulturhistoria till vardag och fest hos dagens skärgårdsbefolkning. Tidskriften har fått allt fler läsare inom landet och också utanför landets gränser och är en utmärkt informationskanal för bl.a. forskare.

Fortbildningscentralen har sedan många år haft kontakter och gemensamma projekt med regioner och områden lite varstans i världen. Om det så gällt södra Argentina, Rumänien eller glest bebodda öar i Skärgårdshavet, har det i många fall varit frågan om att bidra till den lokala eller regionala utvecklingen i ett visst område, eller rättare sagt i flera områden samtidigt eftersom ömsesidigt utbyte av erfarenheter naturligtvis är hela idén med internationellt samarbete.

Även i dag utgör en viktig del av Fortbildningscentralens verksamhet samarbete med aktörer i andra länder, i de flesta fall Norden och Östersjö-området. De framgångsrika utbildningsprojekten gällande handel med Ryssland, som pågått i några år, har som målsättning att stärka de företag i västra Finland som sysslar med utrikeshandel, med betoning på grannlandet i öster. Förutom handel har det blivit mycket mer: affärskultur, kulturutbyte, nätverk och på sista tiden också kvinnligt företagande, som omfattar även de baltiska länderna. Inom den närmaste framtiden riktas blickarna även mot Polen och Tyskland.

Under nästan hela 1990-talet var FC vid ÅA en aktiv part i Baltic University Programme (BUP) och har från och med år 2004 en ännu tydligare roll, nationellt sett, i det programmet.

Ökad kompetens på arbetsmarknaden är särskilt viktig i områden som försöker locka till sig företag, vilka behöver kunnig arbetskraft, eller i områden som drabbas av arbetslöshet och har behov av att omskola kompetent personal inom vissa branscher, som kanske inte längre är lönsamma. I många regioner där det finns universitet, är de välutbildades andel av alla arbetslösa förvånansvärt stort och FC har under åren jobbat mycket med att få just dessa in på arbetsmarknaden. Under de allra senaste åren har FC särskilt satsat på att integrera utbildade invandrare i vårt samhälle och har bidragit till att arbetsmarknaden sakta men säkert börjat inse nyttan av att erbjuda personer med varierande kulturell bakgrund en plats i arbetsgemenskapen. Vi tror att de regioner som bäst förmår ta tillvara all slags kunnskap och integrera så många befolkningsgrupper som möjligt, kommer att vara attraktiva och klara sig bäst i framtiden.

Utmaningarna och möjligheterna

I fråga om att bidra till den samhällsliga utvecklingen i Svenskfinland har Åbo Akademi alltid haft en ytterst central roll. För många är det svårt att se hur universitetens tredje uppgift kunde tillföra något nytt för den finlandssvenska befolkningen. Även många universitet i andra delar av landet har alltid upplevt sig som den kanske mest centrala aktören i fråga om utvecklingen av den egna regionen.

Den regionala utvecklingen har alltmer blivit uttryckligen regional, d.v.s. landskapen fungerar som helheter där många parter samarbetar över språk- och andra gränser. Svenskfinland som region får det därför allt svårare att hålla i hop. Dels måste man finna sig i att det är så och aktivt gå med i samarbetet inom den egna regionen, men samtidigt måste man försöka hitta metoder för att förhindra att Svenskfinland helt splittras. Det bör rimligtvis finnas många gemensamma nämnare som kunde fungera som kitt för finlandssvenskarna i de olika regionerna. Ibland känns det som om Åland lite vill hålla sig på sidan om regionen Svenskfinland. Det är i så fall synd, vi andra har mycket att lära av just ålänningarna då det gäller lokal utveckling, identitet och självkänsla. Åland behöver kontakter och samarbetsparter precis som alla andra.

Vad kunde eller borde Åbo Akademi ytterligare göra för att stärka Svenskfinland eller de landskap och regioner där de flesta finlandssvenskar lever och verkar?

Ett starkt kunnande anses allmänt utgöra grunden för Finlands internationella konkurrenskraft. I all sin enkelhet är det ÅA:s viktigaste uppgift att se till att den finlandssvenska befolkningen erbjuds en högklassig universitetsutbildning, vuxenutbildning samt goda forskningsmiljöer. Detta samt all annan utbildning på svenska i Finland bidrar till att de regioner där finlandssvenskarna finns kan utvecklas i samma takt som de andra. Vi vet att välfärd och ekonomisk framgång också är beroende också av väldigt många andra faktorer än kunnande, men å andra sidan är det svårt att tro att en region skulle kunna vara framgångsrik utan det. Även om några verkar tro att satsningar på image och glansiga broschyrer är det enda som

behövs för att allt skall bli bra. Långsiktighet, samarbete, trovärdighet och hårt arbete torde löna sig bäst, även om en trevlig broschyr eller välfungerande information på nätet inte skadas av att kunna visas upp.

De tekniska förutsättningarna för distansarbete har funnits redan länge, men i praktiken gick det inte som man väntat sig. I alla fall borde de närmaste åren äntligen börja föra med sig positiva konsekvenser som ÅA bör stöda och stärka. Denna utveckling om någon borde kunna hjälpa till att få den negativa trenden på glesbygden att vända. Om 100 000 finländare nära pensionsåldern drömmer om att kunna flytta till landet, skulle man kunna tro att särskilt kustområdet är lockande. Många i arbetsför ålder drömmer också om att flytta bort från städerna, men oftast blir det möjligt bara om arbetet helt eller delvis kan utföras på distans. Enligt en nyligen utförd undersökning är det inte tekniken som utgör ett hinder för distansarbete utan de sociala strukturerna på arbetsplatserna. Här kunde ÅA säkert bidra med att utveckla nya modeller för arbetshandledning och ledarskap som på sikt skulle kunna minska de hinder som i dag finns för en ökning av distansarbete. Att få distansarbetet att på riktigt börja gynna också lokalsamhällena på glesbygden och inte bara städerna och deras närmaste omgivning som i dag ofta är fallet.

Miljöteknologi är ett område som väcker stort intresse och som särskilt för glesbygdens avfallshantering har stor betydelse de närmaste åren. ÅA:s kunnande på miljöområdet är på utomordentligt hög nivå och kommer säkert att kunna bidra till att hållbar utveckling i de känsliga kusttrakterna blir mer än ett kapitel i strategier och visioner.

Öppna universitetets kurser har för många finlandssvenskar (och också för rätt många finskspråkiga vuxenstuderanden) varit den enda kontakten till ÅA. Ett stort antal akademiska kurser arrangeras årligen i samarbete med ett 40-tal utbildningsinstitutioner i hela Svenskfinland. Dessa institutioner kunde mycket väl i framtiden även fungera som samarbetsparter till ÅA i många andra sammanhang, som till exempel inom projekt gällande lokal utveckling. De nätbaserade kurserna inom öppna universitetet ökar tillgängligheten också i glesbygden, förutsatt att man satsar också på att utveckla studiemetoderna och på handledningen. En vision kan vara att så småningom kunna erbjuda så stor del av den akademiska grundutbildningen på nätet, att ungdomar bl.a. från skärgården inte helt behöver flytta till stan för att kunna studera. Som vi vet brukar de flesta bli på den vägen om de flyttar bort som unga.

Åbo Akademi upplevs fortfarande (kanske särskilt på glesbygden) som en lite tankspridd, högtidlig, om än vänligt sinnat högborg, för traditioner, lustiga seder, höga hattar, studenters spex och professorer djupt lutade över sina dammiga böcker, tämligen långt borta från den vardag man lever i. Inom dessa regioner skall också universiteten nu på allvar börja utveckla. Åbo Akademi syns inte så väldigt mycket utanför akademikvarteren i Åbo, Vasa och Jakobstad samt utbildningen i Helsingfors. Från regionerna hörs ofta att förväntningarna är stora på att bl.a. akademien skall lösa problemen när staten inte längre gör det.

ÅA borde kanske trots allt finnas lite oftare där finlandssvenskarna lever sin vardag. Både för att bättre känna till den vardagen, se behoven och visa vad man kan, men också för att de som har förväntningar bättre ser vilken roll kunskap och forskning

kan ha i fråga om att utveckla lokalsamhällena. Viljan och förmågan att få till stånd en utveckling måste komma från dem som lever i området, men akademien kan bidra med verktyg och hjälpmedel.

Inom ÅA finns stora mängder information och kunskap (dokument, berättelser, dagböcker, brev, fotografier) som har samlats in och bearbetats under åren som gått, men sedan alltför ofta fallit i glömska. Mycket av det kunde användas för att stärka regionerna och den lokala och kulturella identiteten. På finska används ordet "tuotteistaminen", som utom att det handlar om "produktifiering" också kan ses som ett sätt att göra kunskap synlig. Ibland är det en produkt som kan säljas, ibland kan produkten vara en så oförglömlig upplevelse att en turist eller en tillfällig besökare resten av sitt liv kommer att fungera som ambassadör för just det området. I grunden handlar det om att använda kunskap, så att man också i glesbygden kan få lite mera än smör på brödet och förhindra att byarna töms helt. Men för att nå resultat krävs en del fantasi och uppfinningsrikedom och en uppriktig känsla för det fina och det äkta i närmiljön. Ibland är det en utomstående som ser det bättre än de som haft det för ögonen i hela sitt liv. De som aldrig hört fascinerande berättelser om livet på kobbar och skär eller som aldrig hört allornas rop en tidig vårmorgon vet inte vad de missat. Någon måste berätta det för dem.

Nina Söderlund
sektorledare/regional utveckling
Fortbildningscentralen vid Åbo Akademi

Region Åboland rf - Turunmaan seutu ry

Åboland består av kommunerna Iniö, Houtskär, Korpo, Nagu, Pargas, Kimito, Dragsfjärd och Västanfjärd. Det totala antalet invånare i regionen är för närvarande ca 23 000 personer. Under de senaste åren har befolkningsutvecklingen varit negativ i regionen som helhet och enligt de senaste prognoserna kommer denna utveckling att fortsätta. I några av kommunerna har utvecklingen emellertid varit svagt positiv och antalet fritidsbosatta har ökat betydligt under de senaste åren. Tvåspråkigheten är en av områdets styrkor, där närmare två tredjedelar av befolkningen är svenskspråkig.

Typiskt för skärgårdsområdet är den utspridda befolkningen samt svårframkomligheten, som grundar sig på den geografiska splittringen. En resa från Mossala i Houtskär till Kasnäs i Dragsfjärd tar minst fem timmar. Geografiskt kan man dela in Åbolands skärgård i tre områden: inre skärgård, mellanskärgård och yttre skärgård. De olika typerna av skärgård avviker på många sätt ifrån varandra. I den inre skärgården och delvis även i mellanskärgården finns vanligen en fast förbindelse till fastlandet, medan man i yttre skärgården förlitar sig på förbindelsebåtar och egna forskaffningsmedel. Det offentliga serviceutbudet, liksom befolkningstätheten och näringsverksamheten, blir mindre ju längre utåt i skärgården man kommer. Utvecklingsbehoven är naturligt nog också olika i de skilda delarna av området.

Företagsintensiteten är högre i Åboland än på andra håll i landet och majoriteten av företagen tillhör kategorin mikroföretag. En av de viktiga näringsgrenarna i Åboland är turism. Merparten av turistföretagen är mycket små och i de flesta fall ger de endast deltidssysselsättning åt sina innehavare på grund av att säsongen är så kort. I mars 2005 var arbetslöshetsgraden i Åboland 7,2 %. I Egentliga Finland var arbetslöshetsgraden 9,6 % och i hela landet 11,0 %.

Åboland är i många avseenden en unik region och utgör en betydande nationell och internationell tillgång. Skärgårdsmiljön är en styrka, inte minst då man betraktar natur, turism, fritidsaktiviteter och boendekvalitet.

Det har gjorts SWOT-analyser för Åboland vid ett flertal tillfällen under de senaste åren och det här är en sammanfattning av dessa analyser:

Styrkor:

- naturen och havet
- kulturen och kulturmiljön
- tvåspråkigheten
- samarbetet mellan kommunerna
- IKT-kunnandet
- företagsamma invånare
- närheten till starka tillväxtregioner
- gynnsamma klimatförhållanden
- trygg, småskalig och attraktiv boendemiljö

Svagheter:

- invånarantalet
- åldersstrukturen (30 % pensionärer år 2008)
- avundsjuka och trångsynthet
- stark självmedvetenhet
- logistiken (vägförbindelserna)
- små jordbruk
- små enheter och ovilja att samarbeta
- hemmablindhet (resurser blir outnyttjade)
- mångsysslare i arbetslivet, skalan är begränsad
- strukturförändringar inom basnäringarna
- outnyttjade möjligheter inom turismen

Möjligheter:

- ökning av antalet turister:
 - o skärgården och havet är unika
 - o närheten till havet (segling, båtliv, fiske)
 - o kulturutbudet
 - o skärgårdens matkultur
 - o konst- och teaterupplevelser
 - o friluftsupplevelser
- marknadsplats för skärgårdens hantverksprodukter och vidareförädlade livsmedelsprodukter
- en sociala aspekten (skärgården som mötesplats för människor som njuter av friluftsliv och natur)
- specialodling, t.ex. äppel
- vidareförädling av livsmedel
- ökat samarbete på alla nivåer
- mönsterområde för hållbar utveckling
- miljökunande

Hot:

- Östersjöns förorening
- turisterna söker sig till andra resmål (pris, turistsäsong, klimat)
- jordbrukspolitik och strukturförändringar
- fartygskatastrofer, miljöolyckor
- fritidsboende (skärgården blir stadsbornas reservat)
- negativ befolkningsutveckling
- den säregna skärgårdskulturen försvinner
- året om bosättningen minskar
- försämrad servicenivå

Region Åbolands organisation och verksamhetsfält

Region Åbolands syfte är att utveckla de åboländska kommunernas intressebevakning och service, att stärka och stöda kommunernas verksamhetsförutsättningar och att utveckla samarbetet mellan kommunerna. Samtliga åtta åboländska kommuner är medlemmar i föreningen.

Region Åboland bygger vidare på tre tidigare organisationer:

- Skärgårdshavets Utvecklingscentral, vars syfte var att stärka och stöda näringslivsutvecklingen i Åboland,
- Åbolands kommunalstämma, en informell åboländsk samarbetsorganisationen vars syfte var att bevaka medlemskommunernas intressen genom att ta initiativ, göra framställningar och utlåtanden samt stöda åboländska planer, projekt och företag, och
- Åbolands Turistförening, vars uppgift var att främja och utveckla turismnäringen i Åboland.

Föreningens verksamhet finansieras dels med medlemsavgifter från kommunerna, dels med projektmedel. För att trygga regionens utvecklingsmöjligheter tilldelar kommunerna dessutom föreningen medel för att garantera den regionala insatsen i EU-projekt, den s.k. "kompotten".

Föreningens högsta beslutande organ är kommunalstämman, som sammanträder två gånger årligen. Styrelsen sammanträder regelbundet, och föreningens dagliga verksamhet leds av direktören. Föreningen har en fast anställd personal på sju personer och för närvarande 18 projektanställda. Föreningen är tvåspråkig med svenska som arbetspråk. Åboland deltar sedan år 2001 i det av inrikesministeriet initierade regionstödsförsöket (SEUTU), vars mål är att fördjupa det existerande samarbetet mellan kommunerna i försöksregionerna och att utveckla nya modeller för interkommunalt samarbete.

Region Åbolands verksamhet i dag

Region Åbolands verksamhet utgår från följande vision:

"Åbolands skärgård är en framtidsregion i Europa: ren miljö, hoppfull social gemenskap och unik livsstil. I Åboland betjänas invånare, företag och turister kunnigt och professionellt. Skärgården har en aktiv profil ifråga om miljö och boende. Produkter som produceras i skärgården är av hög kvalitet och lätta att känna igen."

En av Region Åbolands mest centrala uppgifter är den regionala intressebevakningen. Föreningen strävar efter att säkra och utveckla både kommunernas och näringslivets verksamhetsförutsättningar i regionen. Man eftersträvar ett för Åboland positivt beslutsfattande såväl inom den offentliga som inom den privata sektorn. Genom intressebevakningen påverkar man även finansieringsstrukturerna i regionen och Region Åboland kommer att ha en aktiv roll när det gäller förberedelserna inför den kommande EU-strukturperioden. Intressebevakningen genomförs i nära samarbete med representanter för medlemskommunerna och andra regionala organisationer.

Det andra viktiga tyngdpunktsområdet är näringslivsutvecklingen. Eftersom majoriteten av företagen i regionen tillhör kategorin mikroföretag, läggs största vikten vid att på olika sätt säkra verksamhetsförutsättningarna för de små och medelstora företagen i området. Samtidigt är det också viktigt att etablerade företag inte avslutar sin verksamhet.

Föreningen har verksamhet inom turistinformation, destinationsmarknadsföring, koordinering av turism, förmedling av turisttjänster och "Luckan"-informationsverksamhet. Målet är att utveckla skärgården till ett allt trivsammare turistmål, som är konkurrenskraftigt och som upplevs som attraktivt inom den egna regionen, inom hela landet och utanför landets gränser.

Inom ramen för det åboländska regionstödsförsöket (SEUTU) utvecklar Region Åboland åtgärder som strävar efter att effektivisera och utöka samarbetet mellan kommunerna i regionen. Som exempel kan nämnas utredande av nya strukturer inom social- och hälsovård och koordinering av kommunala stödfunktioner, såsom ekonomiförvaltning och andra administrativa uppgifter.

Skärgårdskommunerna är i många avseenden beroende av att Skärgårdshavets miljöproblem fås under kontroll, inte minst när det gäller den framtida utvecklingen inom turistnäringarna. Därför är det av största vikt att Åboland uppfattas som en region där miljöfrågor upplevs som viktiga. Inom ramen för Region Åbolands verksamhet kommer det regionala miljötänkandet och den regionala intressebevakningen gällande miljöfrågor att utvecklas. Däremot ligger ansvaret för direkta planläggningsfrågor, miljöskyddsföreskrifter och motsvarande på de enskilda kommunerna. Från och med år 2004 förverkligar och administrerar Region Åboland i samarbete med Sydvästra Finlands miljöcentral verksamheten inom Skärgårdshavets biosfärområde.

De långa avstånden i Åboland innebär att fungerande kommunikationer, i form av landsvägar och vattenvägar men även datakommunikation, är av största betydelse för både invånarna och kommunerna i regionen. Region Åboland deltar i utvecklandet av kommunikationerna i skärgården, genom projektverksamhet men också genom intressebevakning i frågor som är viktiga för regionen.

Region Åbolands samarbetsparter

Det finns många organisationer som strävar efter att trygga den framtida utvecklingen i skärgårdsregionen. Finlands medlemskap i EU medförde ett nytt sätt att utveckla regionerna och för att klara av detta krävs aktivitet, nytänkande och en effektivare regional intressebevakning. Detta innebär att man målmedvetet går in för att utveckla området, sprida information, effektivisera projektarbetet och maximera den ekonomiska nyttan.

För att få bästa möjliga resultat i arbetet samarbetar Region Åboland med en lång rad instanser lokalt (med lokalt avses i det här fallet Åboland), regionalt (Egentliga Finland) och nationellt, beroende på vilka frågor samarbetet konkret gäller. Föreningens absolut viktigaste samarbetsparter på det lokala planet är de åtta medlemskommunerna. Region Åboland arbetar kontinuerligt med att förbättra kommunernas verksamhetsförutsättningar på olika sätt.

Av de regionala samarbetsparterna kan nämnas bland annat Egentliga Finlands förbund, Egentliga Finlands TE-central, Sydvästra Finlands miljöcentral, Länsstyrelsen i Västra Finlands län, Åbo Akademi och Åbo universitet. På ett nationellt plan idkar Region Åboland samarbete med till exempel Skärgårdsdelegationen,

Nordiska ministerrådets skärgårdssamarbete, ministerierna (främst inrikesministeriet genom regionstödsförsöket, men också andra) och de andra ekonomiska regionerna som deltar i inrikesministeriets regionstödsförsök.

Utmaningar inom den närmaste framtiden

För att kunna uppnå visionen måste Åboland i framtiden kunna utnyttja sina starka sidor ännu bättre än idag: naturen och havet, kulturen och kulturmiljön, tvåspråkigheten, det kommunala samarbetet, IKT-kunnandet, företagsamheten och den attraktiva boendemiljön.

Åbolands naturligt starka sidor, naturen, kulturen och tvåspråkigheten, skall utnyttjas mera effektivt vid utvecklandet av turismen men också när man arbetar för att öka inflyttningen till regionen. Åbolands attraktiva boendemiljö skall kunna marknadsföras till potentiella inflyttare och företag, men även till den del av befolkningen som redan har fritidsbostäder i området. Det kommunala samarbetet skall utvecklas så att kommunernas begränsade resurser, både ekonomiska och ifråga om personal, kan utnyttjas mera effektivt. På längre sikt (efter den pågående EU-programperioden 2000-2006) är en av de stora utmaningarna att hitta tillräcklig finansiering för kommande utvecklingsprojekt.

Vilka åtgärder borde vidtas i Svenskfinland?

För att trygga tillgången på arbetsplatser i glesbygden och för att säkra en tvåspråkig service bör statliga myndigheter utlokalisera delar av sin verksamhet. Detta kan ske genom utnyttjande av modern informations- och kommunikationsteknologi. En förutsättning för detta är att kommunikationerna (både i form av vägar, färjor och förbindelsebåtar, men också bredbandsförbindelserna) i glesbygdsområdena förbättras och utvecklas.

Man gör generellt överväga vilka möjligheter det finns att kompensera perifert bosatt befolkning för sämre tillgång på service. Huvudtanken är att kommunerna skall kunna införa avdrag som kompenserar kostnaderna. Det bör utredas huruvida det är möjligt att stärka perifera regioners dragningskraft genom skatte- och avgiftspolitik.

De nationella naturskyddsmålsättningarna gällande i synnerhet vården av kulturbiotoper kan effektivare uppnås genom ett samarbete mellan regionala naturskyddsmyndigheter och lokala företagare. I framtiden kan naturskyddet bli en sysselsättare i glesbygden. För att uppnå detta krävs dock att det skapas möjligheter att pröva nya verksamhets- och stödmodeller. Bevarandet av kulturlandskapen kan utgöra ett mål för beslutsfattande rörande landsbygden och vård av kulturlandskap kan vara en uppgift för landskapsnäringarna.

Lantbrukslagstiftningen är i många fall problematisk att tillämpa i skärgårdsförhållanden. I vissa fall är gårdarna mycket små, vilket innebär att arealgränserna i samband med bestämmelserna om CAP-stöd och specialodlingar orsakar svårigheter för regionens lantbrukare. Transporten av djur till holmarna i

skärgården är avgiftsbelagd för de lantbrukare som inte är fast bosatta i utskärsområdet. Taxorna för dessa djurtransporter bör avskaffas.

Avdragsrätten för resekostnader i beskattningen borde höjas. Denna åtgärd skulle främja glesbygden i hela landet. Antalet fritidsboende ökar i jämn takt. Många fritidsbosatta tillbringar också allt längre perioder i sin fritidsbostad. Myndigheterna bör kunna ha en positiv inställning till fast bosättning vid stränder och till att fritidsbostäder omvandlas till permanenta bostäder.

Sommarsäsongen för turismen skulle kunna förlängas avsevärt om starten för skolornas sommarlov flyttas framåt med två veckor och skolstarten på motsvarande sätt flyttas fram till början av september. Både nivån och kvaliteten på utbildningen i de svenskspråkiga utbildningsinstanserna måste kunna garanteras. En högklassig utbildningsnivå höjer Svenskfinlands konkurrenskraft generellt och gör samtidigt finlandssvenskarna attraktiva som språkgrupp.

Teresia Blomberg
projektplanerare för det åboländska regionstödsprojektet (SEUTU).

Syd kustens landskapsförbund

Syd kustens landskapsförbund r.f. grundades hösten 1998, då beslutet att förena krafterna i Nylands svenska landskapsförbund r.f. och Åbolands kulturråd r.f. togs. Det nya förbundet som geografiskt omspannar tre landskap i södra Finland har 28 tvåspråkiga kommuner som medlemmar. I dessa kommuner bor drygt 150 000 svenskspråkiga invånare, vilka är Syd kustens egentliga kunder. Enligt stadgarna verkar Syd kustens för att utveckla medlemskommunernas svenska kultur- och utbildningstjänster. Några tusen finlandssvenskar i södra Finland bor i enspråkigt finska kommuner. En stadgeändring 2005 möjliggör att också dessa kommuner kan antas som medlemmar. I praktiken har förbundet gärna redan nu arbetat för att också dessa finlandssvenskar skall få stöd i att utveckla sina kultur- och utbildningstjänster.

Medlemskommunernas avgifter täcker ca 40 % av intäkterna, medan övrigt utvecklingsarbete finansieras med projektmedel. Förbundet har fem anställda och därtill ett varierande antal projektanställda fördelade på två kontor, ett i Helsingfors och ett i Pargas.

Majoriteten av landets svenska befolkning bor i kommunerna som är medlemmar i Syd kustens. Största andelen av dessa finlandssvenskar bor i våra tvåspråkiga storstäder, Helsingfors, Esbo, Vanda och Grankulla samt i Åbo. Att leva som svensk i en finsk urban miljö, kräver stöd och lösningar som skiljer sig från den helsvenska vardag som omger invånarna i skärgården. På samma sätt är behoven av stöd olika för svenskspråkiga i helt finska kommuner i jämförelse med det stora antalet svenskar som bor i de västnyländska kommunerna och i Östra Nyland. Däremot kan man konstatera, att högklassiga utbildningstjänster och ett rikt kulturutbud på det egna modersmålet förenar alla finlandssvenskar, oberoende av i vilken del av Syd kustens område personen är bosatt. Inför sommaren har Syd kustens redan i drygt tjugo år gett ut en sommartidning med information om det stora utbudet svensk kultur som södra Finland erbjuder.

Det "svenska rummet" med svenskt liv är för alla finlandssvenskar en viktig kulturkälla att hämta kraft och näring ifrån. Den svenska skärgården är för sina invånare ett stort svenskt rum året om, men för många urbana finlandssvenskar är miljön det svenska rummet där man trivs och känner sig hemma på fritiden. Dessa möten mellan finlandssvenskarna från landsbygden och städerna är kulturmöten som Syd kustens ser som sin uppgift att värna om, inspirera till och utveckla möjligheterna till. På samma sätt som vi verkar för att stärka våra svenska institutioner som "svenska rum", vill vi synliggöra att den svenska skärgården behöver stöd för att vi i framtiden skall ha en levande svensk miljö att vistas i. Därför är den stora skillnaden mellan urbant och landsbygd på vårt verksamhetsområde inte bara en svårighet att bemästra, utan mera en möjlighet att ta tillvara. Syd kustens har en uppgift i att identifiera skillnaderna av behoven hos finlandssvenskarna bosatta i olika miljöer, hitta lösningar som svarar mot behoven och som samtidigt gynnar svenska kulturella intressen på bred front.

För att fungera framgångsrikt på ett område där aktörerna är många med olika betoning, krävs framförallt god samarbetsförmåga. Vår främsta uppgift, att arbeta för den svenska befolkningens utbildnings- och kulturintressen, ger oss en särskild roll i

förhållande till de flesta andra aktörer som i främsta hand har regionalt intressebevakningsarbete som sin uppgift. Den svenska intressebevakningen är inte särskilt synlig, varken hos länsstyrelsen i Södra Finlands län eller i länsstyrelsen i Västra Finlands län, och därför är ett samarbete mellan Sydkusten och de svenska tjänstemännen på länsstyrelserna motiverad. Situationen är den samma när det gäller våra tre regionala landskapsförbund, Östra Nylands förbund, Nylands förbund och Egentliga Finlands förbund. Ännu mera komplicerad blir bilden då också TE-centralen i Nyland och TE-centralen i Egentliga Finland utgör myndigheter med svenska uppgifter på samma område där Sydkusten verkar. Svenska anställda på Utbildningsstyrelsen, Kommunförbundet och ministerierna är därtill aktörer med vilka Sydkusten har strävat till att bygga upp ett gott samarbete. En naturlig god samarbetspart har vi i Region Åboland vars medlemskommuner också är medlemskommuner i Sydkusten.

Utöver dessa har vi ett stort antal finlandssvenska aktörer med vilka vi samarbetar för att på bästa sätt betjäna den gemensamma målgruppen finlandssvenskarna. Då det gäller insatser för vår svenska glesbygd grundade Nylands svenska landskapsförbund och Åbolands kulturråd tillsammans med Svenska Österbottens förbund och Svenska studiecentralen samarbetsorganet Svensk Byaservice på 1990-talet för att med gemensamma krafter representera finlandssvenskarna i det som idag är Suomen kylätoiminta r.y. – Byaverksamhet i Finland r.f.

Samarbetsparter på utbildningens och kulturens område varierar beroende på verksamhetens innehåll. I ett nationellt sammanhang, med bl.a. Mannerheims barnskyddsförbund och Nuori Suomi som parter, representerar Sydkusten den svenska eftisverksamheten i Finland genom det samarbetsnätverk där upprätthållare av verksamheten på svenska ingår. I det svenska nätverket ingår som aktiva parter för närvarande Borgå stift, Folkhälsan, Förbundet Hem och Skola, Svenska yrkeshögskolan, Utbildningsstyrelsen, Finlands Svenska Ungdomsförbund, Marthaförbundet, Centralidrottsförbundet och Cityfolkhögskolan. Avsikten att utveckla eftisverksamheten till en central finlandssvensk kulturinstitution, kräver samarbete och därför står dörren öppen för alla intresserade. Exempel på andra samarbetsnätverk är, t.ex. KRUM som stöder utvecklingen av vår finlandssvenska yrkesutbildning i musik där Sydkusten representerar kommunerna i södra Finland. Bristen på behöriga lärare i södra Finland åtgärdas av en lärarrekruteringsgrupp med representanter från ett flertal organisationer och från olika delar av södra Finland.

Förutom att vara en samarbetsorganisation, är Sydkusten sekretariat för vissa nätverk och grupper och en projektorganisation. Två större utbildningsprojekt kompletteras av kulturprojekt, av vilka Kustkultur är ett samlande namn för sju separata projekt med olika finansieringsbakgrund och olika samarbetsaktörer. Men som namnet anger, finns det en gemensam ingrediens i alla dessa projekt där vårt havsnära finlandssvenska kulturarv står i fokus. Med dessa projekt vill vi främst aktivera skärgårdsbefolkningen, men också skärgårdens fritidsbefolkning och turister att bli medvetna om betydelsen av att aktivt arbete behövs för att tillvarata kulturarvet, ta del av det och föra arvet vidare till följande generation. Vårt svenska kustkulturarv är en gemensam angelägenhet som alla tillsammans bör medvetet arbeta för. Den i skärgården bosatta befolkningen har rätt men också all anledning att vara stolta över sin kultur, det är inte bara naturtillgångarna utan också skärgårdskulturen som kräver omsorg.

Fyra av dessa sju projekt är internationella samarbetsprojekt i avsikt att skapa möjligheten för människor kring Östersjön att inspireras, bilda nätverk och utveckla sin kunskap om hur kulturarvet bäst stöds och hur kulturturismen kan utvecklas. I och med att havet och skärgården är element som förbinder finlandssvenskarna med andra svenska regioner, har projektsamarbete med kustkulturen som ingrediens blivit ett viktigt finlandssvenskt kulturarbete.

Ett antal tidigare initiativ som förbundet tagit eller medverkat till och därefter utvecklats till permanent verksamhet, fortgår idag som självständig verksamhet eller i annan organisations regi. På 1970- och 1980-talet var arbetet att starta svenskspråkiga musikskolor ett tyngdpunktsområde. På 1990-talet grundades Luckan i Helsingfors som idag verkar i nätverk med de andra Luckorna runt om i Svenskfinland. Åbolands kulturråd initierade kommunsamarbetet i Åboland inom ramen för kommunalstämman som idag utgör den centrala delen av Region Åbolands verksamhet.

I ett nötskal kan Sydkusten (webbadress: www.sydkusten.fi) presenteras som den gränsöverskridande sakkunnigorganisationen i södra Finland, som utvecklar kultur- och utbildningstjänster för sina medlemskommuners svenska invånare i samverkan mellan den offentliga och ideella sektorn, med både internationella och nationella projektmedel samt med fondfinansiering. Sydkusten är även en sakkunnigorganisation, som bevakar finlandssvenska bildningsintressen nationellt, regionalt och lokalt, och en sekreterarorganisation, som administrerar sakkunniggrupper, regionala grupper, Åbolands hembygds- och museiutskott samt nya nätverk. Dessutom är Sydkusten en projekt- och samarbetsorganisation.

Carita Lundin
direktör för Sydkustens landskapsförbund r.f.

Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur

Vårt arbetsfält

Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur är en samkommun med de 16 svensk- och tvåspråkiga kommunerna i Österbotten som medlemmar.

Samkommunen grundades år 1994 och har ett flerdelat arbetsfält:

- att upprätthålla svenskspråkig yrkeshögskoleutbildning (Svenska yrkeshögskolan)
- att upprätthålla yrkesutbildning på andra stadiet (Svenska yrkesinstitutet)
- att ansvara för svenskspråkig professionell teaterverksamhet (Wasa Teater - Österbottens regionteater)
- att fungera som ett samarbetsorgan för medlemskommunerna i kulturfrågor (KulturÖsterbotten)
- att bevaka den svenskösterbottniska befolkningens gemensamma intressen (centralkansliet)

Enligt vår vision ska vi vara den sammanhållande offentliga institutionen för de svensk- och tvåspråkiga kommunerna i Österbotten. Vi ska inom våra verksamhetsområden vara ledande i Svenskfinland och ta egna initiativ till att utveckla regionens utbildnings- och kulturverksamhet, delta som en aktiv och trovärdig samarbetspartner i utvecklingsarbete som befrämjar våra kunders och regionens behov samt ha beredskap att delta i nationella och finlandssvenska processer och där föra regionens talan. Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur skall vara den naturliga organisationen för gemensamma funktioner för den svenskspråkiga befolkningen i Österbotten och i den egenskapen ha beredskap att förnya och utvidga verksamheten.

Problem och möjligheter:

Styrkor:

- kan representera de svenskösterbottniska kommunerna och deras befolkning
- har en stark kunskapsmassa inom organisationen
- har många nätverk genom de olika delarna i organisationen
- har en bred förtroendemannaförankring
- har vissa ekonomiska "muskler"

Svagheter:

- intressebevaknings- och utvecklingsverksamheten inom den lokala utvecklingen obetydlig
- resurserna binds vid myndighetsverksamheten

Möjligheter:

- myndighets- och upprätthållaransvar samt upprätthåller befogenheter inom utbildningssektorn både på andra och tredje stadiet
- regionalt utvecklingsansvar för utbildning i samarbete med arbets- och näringslivet
- yrkeshögskolelagens förpliktelse om tillämpat forsknings- och utvecklingsarbete som stöder den regionala utvecklingen

- trovärdig kultursektor

Hot:

- minskande årskullar
- den kommunala ekonomin i fråga om kulturverksamheten

Vår verksamhet i dag

Inom den regionala och lokala utvecklingen handlar det om att utbilda ungdomar och vuxna både på andra och tredje stadiet för utvecklingen av arbetslivet i regionen och lokala behov. För de lokala behoven är det närmast fråga om en mycket vid och ofta skraddarsydd fortbildnings- och tilläggsutbildningsverksamhet, som också är mycket omfattande i regionen. Wasa Teater är en regionteater som har ett drygt hundratal föreställningar per år (103 st. år 2004) utanför det egna huset.

Vår projektverksamhet är mycket omfattande inom utbildningssektorn. På tredje stadiet pågår för närvarande:

Teknik och kommunikation:

- *Näringsrika restprodukter i ett skogligt kretslopp*
- *NIRCe*
- *MODESTORE*

Hälsovård och det sociala området:

- *Lokala strukturer och ledning inom välfärds- och hälsofrämjande arbete i kommuner*
- *Uppföljning och utvärdering av fusionsprocessen*
- *När vård ger livskraft - utvecklingen av vården för kvinnor med bröstcancer*
- *Kulturell kompetens*
- *För eget hem*
- *GERDA – Gerontologisk Databas och Resurscentrum*
- *Kunskap i handling*

Kultur:

- *Drama och identitet*
- *SuperCultivator*

Fortbildning och utvecklingstjänster:

- *Crossroad Kvarken, etapp II*

På andra stadiet pågår följande:

Internationellt samarbete:

- *Kompassen - Kompassi är en portal för internationell verksamhet.*

Yrkesprov:

- *ARVI*
System för utvärdering av inlärningsresultat, som baserar sig på yrkesprov, utvecklas inom projektet *Koppi* vid UBS samt inom fyra projekt som koordineras av läroanstalter, av vilka ARVI är ett projekt.
- *Material för yrkesprov*
Översätta nationellt material för yrkesprov, också inom de övriga branscherna, samt att öka spridningen av erfarenheter och stöda lärarna i ibruktagandet av yrkesprov i form av information och utbildning i de finlandssvenska yrkesläroanstalterna.
- *SOTE-JÄRKEVÄ-projektet*
System för utvärdering av inlärningsresultat som baserar sig på yrkesprov, utvecklas inom projektet *Koppi* vid UBS samt inom fyra projekt som koordineras av läroanstalter, av vilka SOTE-JÄRKEVÄ är ett projekt.
- *SOTE-YHTENÄ-projektet*
SOTE-YHTENÄ-projektet hör till projekten för samordning av yrkesproven inom yrkesinriktade grundexamina. SOTE-YHTENÄ är speciellt inriktat på social- och hälsovårdsbranschen. Inom projektet prövas i vilken mån yrkesproven inom den läroplansbaserade utbildningen och de fristående examinas yrkesprov kan samordnas. Målet är bland annat att utreda på vilket sätt likheterna mellan yrkesproven och de fristående examinas yrkesprov kan utnyttjas i utvecklingsarbetet. I övrigt skall klarläggas; förutsättningar och goda gemensamma rutiner samt eventuella samordningsproblem.
- *Yrkesprov på svenska*
Utvecklande av yrkesprov på svenska.

Lärofortbildning:

- *KOKEVA - vägen till yrke*
Projektets övergripande mål är att förebygga arbetslösheten bland unga genom att utveckla handlingsmodeller som underlättar en snabb och friktionsfri övergång från utbildning till arbetsliv. Detta åstadkoms genom att utveckla regionala, smidiga och innovativa verksamhetsmodeller med vilkas hjälp de organisationer som ger yrkesutbildning på andra stadiet fortsätter att utvecklas och uppdateras. Främst rör det sig om att utveckla personalens kunskaper och färdigheter samt att förbättra kontakterna till arbetslivet och utbildningens arbetslivsmotsvarighet.

Yrkesinriktad tilläggsutbildning:

- *KAKE-hanke*
Hankkeen tavoitteena on kehittää yhteistyössä alan toimijoiden kanssa karjatalouden ammattitutkinnon uusien perusteiden pohjalta yhdenmukainen, koko ammattialaa tyydyttävä koulutuspalvelu.

Lyftet / Nytt grepp:

- *Nytt grepp - modell för kompetensutveckling*
Är Du intresserad av att utveckla Dina kunskaper och färdigheter? Att skaffa formell kompetens? Har Dina arbetsuppgifter förändrats? Nu kan jag hjälpa Dig med att söka reda på och planera en utbildning som passar just Dig. Du

får information om var utbildningen ordnas, vilka krav den ställer, vad den kostar och hur den genomförs.

Produktutveckling och utbildning:

- *Hygien och ekonomi inom fiskerinäringen*
Hygien och ekonomi inom fiskerinäringen är ett projekt som delfinansieras av EU (FFU) genom strukturstödsmedel från Fiskerienheten vid Österbottens TE-central. Projektet administreras och upprätthålls av Svenska yrkesinstitutet och för projektkoordineringen ansvarar Österbottens Fiskarförbund rf.
- *Regionproducerad mat i österbottniska storkök*
Projektet skall kartlägga marknaden för regionproducerad mat i storköken i två österbottniska pilotkommuner, städerna Närpes och Kristinestad.
- *Sjösäkerhetsutbildning för yrkesfiskare*
Sjösäkerhetsutbildning för yrkesfiskare är ett projekt som delfinansieras av EU (FFU) genom strukturstödsmedel från Fiskerienheten vid Österbottens TE-central. Projektet administreras och upprätthålls av Svenska yrkesinstitutet och för projektkoordineringen ansvarar Österbottens Fiskarförbund rf. De olika utbildningarna köps av utbildningsproducenter som Airisto sjösäkerhetscenter och Åbo navigationsinstitut.

Utbildning på distans:

- *Metsäkoneopetuksen virtuaalikoulu*
Skogsmaskinsutbildningens virtualskola påbörjade verksamheten under år 2004. Virtualskolan har fungerat som ett nationellt utvecklingsnätverk, vid alla åtta läroanstalter runt om i Finland som har den 3-åriga grundexamen för skogsmaskinsförare.

Övriga projekt:

- *ID-Inclusive Diversity*
Projektet är ett Equal-samarbetsprojekt för att på basen av erfarenheter av sysselsättningsprojekten Regional Navigator, EU:s Interreg-program, SPRING-projektet inom Equal-programmet och Equal Response (Levón institutet) utarbeta en modell för att höja sysselsättningsgraden för människor med handikapp och funktionsnedsättningar av olika slag.
- *Länsi-Suomen maaseudun kehittäjien osajarekisteri*
Hankkeen tavoite on muodostaa kasvava ja muutoutuva yhteistyöverkosto. Hankkeen aikana perustetaan osajarekisteri, joka jää maaseudun kehittäjien työkaluksi myös hankkeen jälkeen. Osajarekisteri kootaan virtuaaliseen portaaliin, jossa on myös hankkeille ja kehittämistoimen tapahtumille tapahtumakalenteri. Tapahtumakalenteriin kerätään hankelistauksia neljästä maakunnasta. Listaus sisältää sellaisia hankkeita, jotka ovat jo tällä rahoituskaudella loppuneet ja sellaisia hankkeita, jotka ovat parhaillaan käynnissä.
- Nytt sätt att lära, olika elever-gemensam skola
Olika elever-gemensam skola är ett av utbildningsstyrelsen initierat nationellt projekt, inom vilket man försöker hitta medel för att minska skillnaderna i inlärningsresultat mellan olika elever och elevgrupper, samt främja tillvägagångssätt som gör det möjligt för alla elever att utnyttja sina

inlärningsförutsättningar optimalt. Projekten bildar två utvecklingsnätverk och under varje utvecklingsnätverk finns det två utvecklingsteman.

- *Utvecklande av elev- och studiehandledningen*
Projektet Utvecklande av elev- och studiehandledningen är ett regionalt utvecklingsprojekt, som hör till det riksomfattande projektet för utveckling av elev- och studiehandledningen.

Inom KulturÖsterbotten pågår följande projektverksamhet:

- *Brösttoner - litteratur och identitet i Svenska Österbotten*
- *Österbottens evenemangskalender*
- *Österbottens kulturportal*
- *Österbottnisk kulturfestival*
- *Framtidsminnen*
- *Luckan i Karleby*
- *Ateljé Stundars*
- *Kulturscen Kvarken*
- *Kultur i Mittnorden*

Exempel på övriga utvecklingsprojekt som rör lokal utveckling är:

- *DUSÖR (www.dusor.fi)*
Dusör av Svenska Österbottens förbund i samarbete med Vasa stad. Projektet riktar sig främst till vuxenutbildning på andra stadiet. Målsättningen med projektet är att med hjälp av nätbaserad distans- och flerformsundervisning utlokalisera yrkesstudier och då i första hand inom vårdutbildningen. Det innebär även att glesbygden ges utökade studiemöjligheter.
- *CARREFOUR (www.svof.fi/carrefour)*
Från och med den 1 januari 2001 till augusti 2005 är Svenska Österbottens förbund värd för Carrefour Svenskfinland, med sitt säte i Oravais. Carrefour stöds av EU-kommissionen via verksamhetsbidrag och syftar till att verka som en viktig servicepunkt för projektskapande verksamhet och internationella samarbeten. Avsikten är även att förbättra medborgarnas möjlighet att få informationen från och till EU. Verksamheten läggs ner eftersom EU omorganiserar sin informationsverksamhet inom ramen för Europe Direct-kontor.

Totalomfattningen av verksamhet beskrivs bäst under webbadresserna www.svof.fi, www.syh.fi, www.syi.fi, www.svof.fi/wasateater och www.svof.fi/kulturosterbotten.

Vi samarbetar med de statliga myndigheter som berörs av vår verksamhet, sitter med i olika arbetsgrupper inom Finlands kommunförbund, är medlem i berörda centralorganisationer, har intimt samarbete med våra utbildningskolleger och -konkurrenter, de statliga distriktsmyndigheterna och idkar internationell verksamhet både i egen projektform och genom samverkansprojekt inom ramen för Kvarkenrådet och Mittnorden.

Andra som jobbar inom samma sektor

1. Samtliga yrkeshögskolor i landet (och universitet), men kanske främst de båda andra finlandssvenska yrkeshögskolorna och de två tvåspråkiga i regionen. Här finns både kollegskap och konkurrens. Samordningen av utbildningsutbudet mellan de finlandssvenska yrkeshögskolorna är dock rätt väl fungerande.
2. På andra stadiet finns för det första konkurrensen mellan yrkes- och gymnasieutbildning och sedan mellan de olika yrkesutbildarna i regionen. I finlandssvenskt perspektiv sker samarbete både "bilateralt" (t.ex. läkemedelsteknikerutbildningen som ordnas av SYI, men sker både i Vasa, Åbo och Mariehamn) och genom gemensamma prognosticeringsprojekt (*Yrke 2015*) och samordnings-utvecklingsprojekt (*Yrkesutbildning 2015*).
3. Teaterverksamheten på svenska i den här regionen är väl inte direkt konkurrensutsatt på annat sätt än att teatern själv inte gör produktioner som intresserar publiken. Trenden har ju dock varit precis den motsatta. I ett finlandssvenskt perspektiv idkas samarbete mellan teatrarna i form av exempelvis gästspel och gemensamma produktioner.
4. Inom kultursektorn sker samverkan främst med Österbottens förbund och dess finskspråkiga kulturnämnd, med Svenska kulturfonden både direkt och via Svenska Österbottens kulturfond, Österbottens konstkommission samt med medlemskommunernas kulturansvariga.

De formulerbara utmaningarna inom den närmaste framtiden:

- ökande årskullar inom de närmaste 7-8-åren för andra stadiets utbildning, sedan kraftigt minskande. Hur dimensionera? Samma sak händer på tredje stadiet tre år senare.
- skapande av ett samarbetskoncept mellan gymnasier och yrkesutbildning där båda känner att de kunde vinna.
- hur få ungdomar att utbilda sig till yrkeslärare? Behovet kommer att vara ca 500 svenskspråkiga yrkeslärare fram till år 2008.
- konsolideringsbehovet av den svenskspråkiga högskoleutbildningen.

Vilka åtgärder borde vidtas i Svenskfinland?:

- mera öppenhet för nya lösningsmodeller i fråga om att utveckla samhällsfunktioner som t.ex. utbildning och sjukvård. Den finskspråkiga delen av landet håller på att springa ifrån oss.
- skapa förståelse för att en levande landsbygd behöver en levande tätort och vice versa.

Hasse Stagnäs
direktör för Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur

Finlands kommunförbund/kommunerna

Vårt arbetsfält

Finlands kommunförbund arbetar för att främja kommunernas och samkommunernas verksamhetsbetingelser, samarbete och livskraft med tanke på invånarnas bästa. Kommunförbundet bevakar kommunernas intressen effektivt, erbjuder service som ligger i tiden och är föregångare när det gäller förnyelse och utveckling. Kommunförbundet ger service på både finska och svenska. Den svenskspråkiga servicen är ordnad inom ramen för det svenska sekretariatet och det svenska nätverket.

Den svenska delegationens särskilda uppgift är att medverka till att de svenskspråkiga och tvåspråkiga kommunerna och sammanslutningarna, som dessa bildat, får service på svenska och har tillgång till sådan service som den svenskspråkiga befolkningen får, framför allt inom bildningens och undervisningens område. Delegationen skall också på begäran avge utlåtanden då representanter för förbundet utses i frågor som gäller de svenskspråkiga kommunerna och följa verksamheten vid Kommunförbundets svenska sekretariat.

Problem och möjligheter:

Styrkor:

- verksamheten omfattar alla svensk- och tvåspråkiga kommuner i Svenskfinland
- flexibel, fungerande nätverk med andra aktörer

Svagheter:

- stora skillnader mellan kommunerna både vad gäller struktur och ekonomi
- splittrat arbetsfält

Möjligheter:

- motiverad och kunnig personal
- samarbetsnätverk med övriga svenskspråkiga organisationer
- ökat intresse för svensk service i och med den nya språklagen

Hot:

- minskade resurser för den svenska verksamheten inom kommunförbundet; mindre möjligheter till utvecklingsarbete som berör svenska frågor
- de svenskspråkigas kommunernas behov beaktas i mindre utsträckning än tidigare i olika utvecklingsprojekt, utvärderingar m.m.
- tvåspråkiga kommuner utnyttjar inte den svenskspråkiga sakkunnigsservicen eller utbildningen

Vår verksamhet i dag - självstyrelse, demokrati och ledning

Målet är att synliggöra kommunen och ge de svenskspråkiga kommuninvånarna goda livsvillkor genom att skapa förutsättningar för demokrati, jämlikhet och en hållbar framtidsutveckling. Ett hot mot den kommunala demokratin är det allt lägre

valdeltagandet. Målet bör vara att öka intresset för kommunalt beslutsfattande, dels genom att rekrytera tillräckligt brett kandidatutbud i kommunalvalet och dels genom ett högt valdeltagande garantera ett fortsatt engagemang och intresse för kommunala frågor i alla åldersgrupper. Det politiska och professionella ledarskapet i kommunerna lyfts fram och information om demokratifrågor och kommunen riktas till unga.

Tjänster

Ett av huvudmålen är att trygga kommunernas möjligheter att ge service på svenska. Genom språkprojektet *Språkförbindelser i förvaltningen* eftersträvas förbättrad språklig service för såväl svensk- som finskspråkiga minoriteterna i de tvåspråkiga kommunerna. Målsättningen är att skapa modeller för språkförbindelser i olika typer av förvaltningar. Samarbetspartners är bl.a. kommuner, samkommuner, lokala statliga myndigheter och ministeriet. Språklig jämlikhet beträffande tillgänglighet till service på svenska finns på kommunförbundets webbsidor, *kommunerna.net*.

Ekonomi

Avgörande för utvecklingen i kommunerna är att den ekonomiska basen kan bibehållas och stärkas. Statsandelsgrunderna revideras från år 2005. Här bör de svensk- och tvåspråkiga kommunernas särskilda behov beaktas. Inom undervisningssektorn är det speciellt viktigt att man i statsandelsgrunden beaktar språkgrupperna skilt vid beräkningen av statsandelar för undervisningssektorn.

Finlands kommundidning

Finlands kommundidning utkommer med nio nummer per år. Tidningen tar upp frågor som berör framförallt det svenskspråkiga kommunala fältet.

Förlagsverksamhet

Ambitionen är att tillhandahålla svenskt material i så stor omfattning som möjligt, för att stödja kommunerna i deras verksamhet och underlätta kommunens processer för serviceproduktion. År 2004 ges bl.a. en ny upplaga ut på svenska av *Kommunal-lagen med bakgrund och tolkningar*.

Kursverksamhet

Årligen arrangeras ungefär 60 kurser med ca 2100 deltagare. Kurserna planeras utgående från kommunernas och samkommunernas behov samt teman som anknyter till förbundets strategiska tyngdpunktsområden.

Utmaningar inom närmaste framtiden:

- trygga svenska sekretariatets och svenska nätverkets verksamhetsförutsättningar inom kommunförbundet
- hitta utvecklingsprojekt som har bred acceptans - även på finskt håll - typ Språkförbindelseprojektet
- bra marknadsföring för det finlandssvenska
- fortsatt utvecklande av de fungerande nätverken, vilket även inbegriper samarbete i projektfinansiering
- medverka i förverkligandet av *Yrke 2015*; en verklig utmaning ligger i att trygga jämlika möjligheter till kvalitativ yrkesutbildning för svenskspråkiga ungdomar
- EU-projekt som omfattar hela Svenskfinland; har inte fungerat denna period p.g.a. att regionerna hör till olika målprogram
- möjligheterna att lyfta fram hela Svenskfinland i EU-sammanhang bör undersökas
- bättre informationsutbyte om vad som är på gång; databas?
- utvärdering av resultaten för de satsningar som gjorts i denna period av EU-projekt, kommuner, kulturfonden m.fl.

Gun Kapténs
kommundirekör i Larsmo kommun

Lokal utveckling - regional utveckling och Österbotten

1. Österbotten i ett nötskal

Österbotten är ett varierande, mångskiftande landskap. Den mångsidiga naturmiljön, den svensk- och finskspråkiga kulturen, de otaliga minoritetskulturerna, det gedigna jordbruket och industrin är bara några av de faktorer som ger landskapet dess särprägel. Dessa omständigheter, som starkt påverkar det vardagliga livet, innebär utmaningar för utvecklingsarbetet trots att de å andra sidan medför även möjligheter.

Landskapet Österbotten, som ligger på Finlands västkust, består av 18 kommuner, som tillsammans bildar en långsmal kustremsa. Landskapet har ca 173 000 invånare, och bebyggelsen är tämligen jämnt utspridd i å- och älvdalarna samt längs kusten. Naturgeografin i området är unik. Vattendragen - i synnerhet åarna och älvarna - är utmärkande för Österbotten; landskapet genomkorsas av ett tiotal åar och älvar, som mynnar ut i havet. Kusten med dess landhöjningsfenomen och skärgården med de över 10 000 holmarna och skären utgör en slående kontrast till de öppna slätterna, skogarna och vildmarken. Den mångsidiga naturen och de över 20 000 fritidsbostäderna erbjuder utmärkta möjligheter att njuta av ett naturnära liv.

Kommunerna i landskapet bildar fyra ekonomiska regioner: Jakobstads-, Kyro- och Vasaregionen samt Sydösterbotten. Byarna har antagit de former som det fysiska landskapet kräver och bildar antingen grupper eller långa, breda band. Odlingsmarkerna är vidsträckta. Bebyggelsen i Österbotten är tämligen gles, trots att över 80 procent av landskapets invånare bor i tätorter. Befolkningstätheten per kvadratkilometer är ungefär 23 invånare.

Österbottens landskapscentrum är Vasa, som med sina 56 953 invånare är den till invånarantalet största kommunen i landskapet. Den i detta hänseende minsta kommunen är Maxmo med 1 037 invånare. Av invånarna i Österbotten har 52,1 % svenska som modersmål, medan 46,1 % är finskspråkiga och 1,8 % har något annat modersmål. Andelen utlänningar motsvarar 2,0 %. Största delen av dem bor i städer. Österbottningarnas utbildningsnivå ligger en bit under riksnivån; av invånarna över 15 år har 36,4 % utbildning på mellannivå, medan 23,2 % har avlagt examen på hög nivå. Högskoleväsendet, omfattande åtta universitets- och yrkeshögskoleenheter, och det stora antalet andra läroanstalter samt forskningsverksamheten erbjuder ypperliga möjligheter till studier samt till forsknings- och utvecklingsverksamhet.

Landskapets styrka ligger bl.a. i den mångsidiga näringslivsstrukturen, i de internationella dragen och i den starka företagstraditionen samt i kunnandet och specialiseringen. De viktigaste branscherna är pappers- och massaindustrin (31,2 %), följd av maskiner och anläggningar (21,2 %), elektrotekniska produkter (14,2 %) samt metallprodukter på (10,2 %) av den totala industriella produktionen. Exportens andel (56,9 %) av industrins bruttovärde är över landets genomsnitt och den är starkast i Vasa- och Jakobstadsregionen. Samarbetet mellan företag och högskolor ger stora synergieffekter i fråga om kompetens och kunnande. I Österbotten verkar även Västra Finlands kunskapscentrum, som är särskilt inriktat på energiteknik. I

Vasaregionen (d.v.s. Vasa ekonomiska region, Kyröreregionen jämte Jurva) och Jakobstadsregionen genomförs ett regioncentrumprogram.

Inom primärnäringarna är specialiseringsgraden hög. Växthusodlingen är ett riktigt varumärke för landskapet. Inemot 70 % av alla tomater och 40 % av alla gurkor som produceras i landet, kommer från Österbotten. Landskapet har starka traditioner när det gäller uppfödning av pälsdjur. Betydelsen av havets gåvor - såsom strömming, vassbuk, sik och lax - som en del av förädlingskedjan inom livsmedelsproduktionen är stor.

2. Österbottens förbund

Våren 1994 godkände kommunfullmäktige i samtliga 18 kommuner i landskapet Österbotten det nya grundavtal, genom vilket Österbottens förbund - Pohjanmaan liitto bildades. Den 10 maj 1994 samlades kommunerna till samkommunstämma och Österbottens förbund fick därmed sin start.

Österbottens förbunds uppgifter är:

- a) att sörja för att i markanvändnings- och bygglagen förutsatt landskapsplan uppgörs och för andra uppgifter som hänför sig till landskapsplaneringen.
- b) att handha de uppgifter som regionutvecklingslagen ålagt samkommunen, vilket innebär att Österbottens förbund är regional utvecklingsmyndighet i landskapet.
- c) att handha övriga genom lagstiftning föranledda uppgifter och uppgifter som medlemskommunerna ålagt samkommunen.
- d) att till nödvändiga delar sköta kulturella ärenden som berör befolkningen inom samkommunen.

För att fullgöra sina uppgifter ställer samkommunen upp målen för utvecklingen av landskapet, drar upp de verksamhetspolitiska linjerna samt främjar fullföljandet av planer, projekt och verksamheter som berör landskapet. Samkommunen bedriver intressebevaknings-, utbildnings-, service-, informations-, forsknings- och planeringsverksamhet som stöder dess syftemål och idkar samarbete som gagnar hela landskapet med kommuner, samkommuner, myndigheter och samfund.

Samkommunens uppgifter handhas av landskapsfullmäktige med 40 ledamöter, som alla är valda fullmäktigeledamöter i någon av medlemskommunerna, revisionsnämnden, landskapsstyrelsen, som består av 13 medlemmar, och kulturnämnden, som enligt grundavtalet sköter det finskspråkiga kulturarbetet i landskapet, samt landskapsdirektören och den övriga personalen (20 ordinarie anställda), som tillsammans bildar samkommunens ämbetsverk. Österbottens förbund är en regional utvecklingsmyndighet. Slutsumman på Österbottens förbunds budget år 2005 är 2,5 miljoner euro. Dessutom förvaltar förbundet ungefär en lika stor summa statliga eller EU-fondmedel för det regionala utvecklingsarbetet.

3. Österbotten idag

3.1 Befolkningsbeskrivning

Folkmängden i landskapet har varit rätt konstant de senaste fem åren. Under början av 1990-talet ökade ännu befolkningen, men under senare hälften av decenniet ökade flyttningsunderskottet markant och det fortsatt höga nativitetsöverskottet kunde inte balansera befolkningsutvecklingen. De tre senaste åren har dock flyttningsunderskottet minskat och landskapet ökar åter i befolkningstal. År 2004 uppgick befolkningstalet till 173 435 invånare.

Österbotten avviker också från många andra landskap på så sätt att ingetdera av de två regioncentra Vasa eller Jakobstad skulle ha en snabb befolkningstillväxt. Det är närmast de angränsande kommunerna (Korsholm och Pedersöre, medan Larsmo växer av sin egen kraft till följd av den höga nativiteten), som kan uppvisa en snabb tillväxt.

Precis som på andra håll i landet håller befolkningen i Österbotten på att åldras. I Österbotten var andelen personer över 65 år redan år 2000 större än i landet i medeltal. Under perioden 2000-2020 ökar deras andel från 17,3 % till inemot 24 %.

Åldersstrukturen varierar stort från kommun till kommun. Enligt Statistikcentralens befolkningsprognos kommer andelen personer över 65 år att år 2020 underskrida riksmedeltalet endast i Larsmo, Korsholm, Pedersöre och Vasa. I Kaskö kommer däremot andelen personer över 65 år att år 2020 vara strax över 40 procent. Antalet pensionärer ökar alltså kraftigt i Österbotten, trots att ökningen sker långsammare än i landet i övrigt.

I Österbotten är andelen barn under 15 år lite större än i landet i genomsnitt, men också i detta landskap förväntas andelen minska. Om man ser till de ekonomiska regionerna är läget mest alarmerande i Sydösterbotten - i alla andra kommuner utom i Kaskö minskar befolkningen kraftigt, befolkningen åldras och andelen barn under 15 år är ringa.

Även andelen personer i arbetsför ålder (15-64-åringar) minskar. Antalet börjar minska särskilt år 2010, när den första stora åldersklassen uppnår pensionsåldern. Enligt Statistikcentralens befolkningsprognos minskar andelen personer i arbetsför ålder i Österbotten från 64 % år 2002 till inemot 59 % år 2020.

3.2 Utbildningsnivå

Utbildningsnivån och -graden i Österbotten varierar mellan de ekonomiska regionerna och mellan ålders- och språkgrupperna. År 2002 hade 58,8 % av den 15 år fyllda befolkningen i Österbotten avlagt examen, vilket ligger strax under riksmedeltalet på 61,0 %. Det kan noteras att 41 % saknar examen efter grundnivå. Om man jämför de ekonomiska regionerna med varandra, kan man se att utbildningsnivån är högst i Vasaregionen och lägst i Sydösterbotten.

Utbildningssystemet på universitets- och yrkeshögskolenivå är väl utvecklat i Österbotten. Utbildningsnivån bland befolkningen i åldern 25-34 år är den högsta i

landet. Antalet nybörjarplatser vid universitet och yrkeshögskolor är omkring 2 050 st. och i förhållande till befolkningen i åldern 19-21 år fanns det år 2001 nybörjarplatser för 88 %. Utbudet är mångsidigt med fem universitet och tre yrkeshögskolor närvarande i landskapet.

3.3 Arbetsmarknadsläge

Sysselsättningsläget i Österbotten hörde under hela 1990-talet till de bättre i landet - arbetslösheten har nämligen minskat stadigt sedan år 1994. Vid årsskiftet 2004-2005 var arbetslöshetsgraden i Österbotten nere i 8,4 %, vilket var den lägsta siffran i hela landet strax efter Åland och Nyland. Arbetslösheten är ett problem bland de äldre - av de långtidsarbetslösa är 6,8 % över 60 år. Beroendekvoten i landskapet, d.v.s. förhållandet mellan barn och personer i pensionsåldern å ena sidan och personer i arbetsför ålder å andra sidan, uppgick år 2002 till 1,3. Den demografiska beroendekvoten i landskapet var i sin tur 0,5. Av invånarna i landskapet är 2,0 % invandrare. Sysselsättningen bland dem har förbättrats avsevärt.

3.4 Regional bruttonationalprodukt, produktivitet och företagande

Bruttonationalprodukten i Österbotten uppgick år 2003 till totalt 3,6 miljarder euro. Det motsvarar 2,9 % av Finlands totala bruttonationalprodukt. Invånarantalet i Österbotten motsvarar 3,3 % av landets befolkning.

Fyra branscher framträder tydligt i Österbotten, när man studerar bruttonationalprodukten och jämför den med landet i övrigt: 1) tillverkning av maskiner och utrustning, 2) tillverkning av transportmedel, 3) jord- och skogsbruk, samt 4) massa- och papperstillverkning. Om man ser till sysselsättningen, är skillnaderna inte lika markanta, men specialiseringsgraden är jämfört med landet i övrigt högst inom tillverkningen av transportmedel och inom jord- och skogsbruket.

Primärnäringarna har en stor betydelse för en balanserad regional utveckling i landskapet. Primärnäringarna - jordbruk (inkl. växthusodling och pälsfarmning), skogsbruk, fiske och gruvdrift - utgör sammanlagt 7 % av landskapets bruttonationalprodukt, medan motsvarande andel på riksnivå är ca 3,4 %.

Industriproduktionen utgör ryggraden för den österbottniska ekonomin. År 2000 var de största industribranscherna pappers- och massaindustrin (31,2 %), tillverkningen av maskiner och anläggningar (21,2 %), tillverkningen av elprodukter (14,2 %) och tillverkningen av metallprodukter (10,2 %). Andra branscher som är viktiga för landskapets utveckling är energi- och båtindustrin. En stor del av produktionen i Österbotten går på export. Exportens andel av industrins bruttovärde uppgick år 2000 till 57,2 %, medan riksnivået var 50,6 %. Det finns betydande skillnader inom landskapet beträffande exportbenägenhet. Den högsta exportbenägenheten fanns i Vasaregionen (64,4 %), följt av Jakobstadsregionen (53,8 %), Sydösterbotten (40,0 %) och Kyröregionen (25,6 %).

I Österbotten verkar ett på riksnivå betydande energikluster. Enligt en utredning som Näringslivets forskningsinstitut (ETLA) har gjort är Vasa den främsta orten inom den energiteknologiska industrin i Finland. Industrin i Vasa står för över 20 % av hela landets export av energiteknologi. De i Vasa verksamma energiteknologiska

företagen satsar, förutom på produktion, starkt också på egen forskning och produktutveckling. De energiteknologiska företagen rör sig med stora nätverk av underleverantörer - dessa exportinriktade företagen har bland sina underleverantörer 150-200 österbottniska företag med sammanlagt ca 2 000 anställda. Västra Finlands kunskapscenter, som verkar i anslutning till Teknologicentrum Oy Merinova Ab i Vasa, stöder för egen del verksamheten inom energiklustret. Förutom energiklustret finns det också andra branschkoncentrationer i Österbotten. Tyngdpunkterna i utvecklingsarbetet ligger i metall-, energi-, elektronik/ICT-industrin, kemi/plastindustrin, livsmedelsindustrin (inkl. basjordbruk), träförädlingen samt servicen/turismen.

Den österbottniska exporten är till en del den högteknologiska produktionens förtjänst. När man studerar det teknologiska förädlingsvärdets andel av bruttonationalprodukten kan man konstatera att näringarna inom primärproduktionen är relativt sett viktigast i Kyrroregionen och Sydösterbotten. Om man ser till den spets- och högteknologiska industrin, ligger Vasaregionen på en högre nivå än landskapet i övrigt och dessutom klart över landets medeltal, då dess andel av produktionens bruttovärdebildning är nästhögst efter Salo i jämförelse mellan de ekonomiska regionerna i landet. Detsamma gäller de högteknologiska tjänsterna, där siffrorna för Vasaregionen är klart mera fördelaktiga än för de övriga ekonomiska regionerna. Trots att teknologigraden varierar stort mellan de ekonomiska regionerna, är den dock på det hela taget positiv.

Om antalet verksamma företag i Österbotten relateras till bruttonationalprodukten eller befolkningen i landskapet, kan man konstatera att det relativt sett finns fler företag i Österbotten än i något annat landskap i Finland. När man ser till företagarnas andel per arbetsplats i de ekonomiska regionerna, är antalet företag i Kyrroregionen, Sydösterbotten och Jakobstadsregionen bland de största i hela landet. Vasaregionen placerar sig under riksgenomsnittet. Benägenheten att bli företagare beror på branschstrukturen och på den lokala arbetsmarknaden. En mångsidig branschstruktur och en större fungerande arbetsmarknad ger alternativ till eget företagande. När man studerar de österbottniska företagens storlek, kan man konstatera att medelstora företag saknas nästan helt.

Enligt Statistikcentralens register över företag och verksamhetsställen fanns det år 2002 i Österbotten totalt 9 237 verksamma företag, vilket motsvarar ungefär fem % av alla företag i landet. Flest fungerande företag fanns det år 2000 inom följande branscher: parti- och detaljhandel (2 061 st.), fastighets-, uthyrnings- och forskningsverksamhet (1 270 st.), jordbruk, jakt och skogsbruk (inkl. växthusnäring och pälsfarmning, 1 190 st.), industri (1 108 st.), transport, magasinering och kommunikation (984 st.) samt byggverksamhet (936 st.). Antalet företag inom de offentliga tjänsterna var i Österbotten då 898 st.

Den teknologiska utvecklingen är viktig för den ekonomiska utvecklingen. I Vasaregionen är högteknologins andel av förädlingsvärdet stor, vilket inte är fallet i de tre andra ekonomiska regionerna. De grundläggande förutsättningarna för att förbättra den teknologiska effektiviteten är goda tack vare det välutvecklade högskolesystemet och näringslivets forsknings- och utvecklingsverksamhet. Företagen i landskapet betjänas även av den forskningsenhet som Statens tekniska forskningscentral har inrättat i Vasa och som har specialiserat sig på energiproduktion. Näringslivet är en viktig aktör inom forskningen och utvecklingen i Österbotten, eftersom den offentliga

sektorns och högskolornas insatser ligger under riksdeltalet. Ett exempel på en organisation, som utvecklar toppkunnande för företag, är Västra Finlands kunskapscenter, som verkar i anslutning till Teknologicentrum Oy Merinova Ab i Vasa. Kunskapscentret, som har specialiserat sig på energiteknologi, administrerar också det riksomfattande teknologiprogrammet DENSY, som syftar till att utveckla ett system för decentraliserad energiproduktion.

3.5 Välfärd

De regionala välfärdsskillnaderna ökade i Finland under 1990-talet. Enligt en utredning av forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården (Stakes) består välfärden i Österbotten av en kombination av måttlig tillväxt och en ringa förekomst av psykosociala problem. En förklaring till den ringa förekomsten av välfärdsproblem anses vara det stora sociala kapital som finns i Österbotten och som tar sig uttryck i ett rikt föreningsliv och i fungerande sociala nätverk.

Nettokostnaderna per invånare för undervisnings- och kulturväsendet i kommunerna i Österbotten är bland de högsta i landet. Grundskolorna och gymnasierna upprätthålls av kommunerna, medan den grundläggande yrkesutbildningen och yrkeshögskolorna upprätthålls av Vasa stad och samkommunerna.

Även social- och hälsovårdskostnaderna är bland de högsta i landet. År 2000 överskred de faktiska kostnaderna för specialistsjukvård landets genomsnitt med 15 %. I Österbotten var kostnaderna 654 euro per invånare jämfört med 566 euro per invånare i hela landet. Befolkningsutvecklingens framtida inverkan, särskilt på social- och hälsovårdskostnaderna, är viktig att beakta. I Österbotten kommer varken kostnadstrycket eller personalbehovet fram till år 2030 att bli lika stort som i andra landskap, eftersom Österbotten tidigare än andra har upplevt förändringen i befolkningspyramiden och alltså redan har en stor andel äldre.

3.6 Miljöns tillstånd

Systematisk uppföljning av luftkvaliteten inleddes på området för f.d. Vasa län år 1992. I regel är luftkvaliteten med avseende på svaveldioxid god i landskapet, men halterna av kväveoxider är tidvis höga vid trafiklederna i städerna. Jordbruket är huvudkällan för utsläpp av ammoniak och kväve.

Med tanke på den biologiska mångfalden är det viktigt att skydda och trygga ett tillräckligt antal livsmiljöer för olika arter. I Österbotten finns det ca 200 000 hektar skyddade områden, som tryggar det ekologiska nätverk som i sin tur ger växter och djur, såväl på land som i vatten, möjlighet att leva.

Skärgården i Kvarken är det största och mångsidigaste området i landskapet. Bland annat på grund av den unika landhöjningen har det framlagts ett förslag om att uppta området på UNESCO:s förteckning över världsarv såsom ett geologiskt världsarv.

Den mångsidiga naturen i Österbotten erbjuder invånarna en mångfald av rekreationsmöjligheter. Vandringsleder, natur- och motionsstigar, jakt och fiske samt bär- och svamplockning är bara några av de populära alternativ som naturen i Österbotten ger möjlighet till.

Skogsnaturen i Österbotten är varierande. Kustlandet hör till det sydboreala skogsvegetationsområdet. Närmare 70 procent av Österbottens yta är produktiv skogsmark. Ungefär 90 procent av skogarna är privatägda. De vanligaste träslagen är gran och tall. Skogstillgångarna utgör en viktig råvarukälla för landskapets träförädlingsföretag.

Torvmarkernas andel av skogsarealen är ca 30 procent, varav största delen är dikad och därmed omvandlad till växtlig skogsmark med ställvis hög virkesproduktion. Landskapets torvmarker brukas endast i begränsad omfattning för torvproduktion, främst på grund av att torvmarkerna till övervägande del är unga och torvtäcket därför är tunt och lämpar sig dåligt för produktion av bränntorv.

Det österbottniska skogsbrukets konkurrenskraft främjas av att skogsbruket är PEFC-certifierat (Pan European Forest Certification). Skogarna har också stor betydelse för rekreation, plockning av bär och svamp och jakt.

De få sjöarna i Österbotten är små och grunda och därför känsliga för föroreningar. Vattenkvaliteten i de många åarna och älvarna i landskapet är i huvudsak försvarlig. Vattenkvaliteten försämras av höga halter av närsalter, en hög humushalt och tidvis även surhet. Översvämningar är typiska för Österbotten.

Övergödning och försurning är de största hoten mot vattenkvaliteten. Den ökande belastningen av närsalter (särskilt av kväve och fosfor) leder till övergödning i sjöar, havsvikar och deltan. Lantbruket är den viktigaste källan för närsaltsbelastning.

Försurning beror på luftföroreningar och markens surhet. Särskilt sur är marken vid kusten, där landhöjningen har blottlagt gammal havsbotten (s.k. alunjordar). Det allvarligaste vattenskyddsproblemet i kustvattnen samt i åarna och älvarna är den försurning som beror på marken.

Tillgångarna på grundvatten är knappa i Österbotten. Jämfört med grundvattnet i landet i övrigt är de dessutom av tämligen låg kvalitet. Ytvatten används av Vasa (Kyro älv, Molnträsket), Jakobstad (Esse å) och Larsmo (Esse å, Öjasjön).

3.7 Kultur, dragningskraft och samarbete

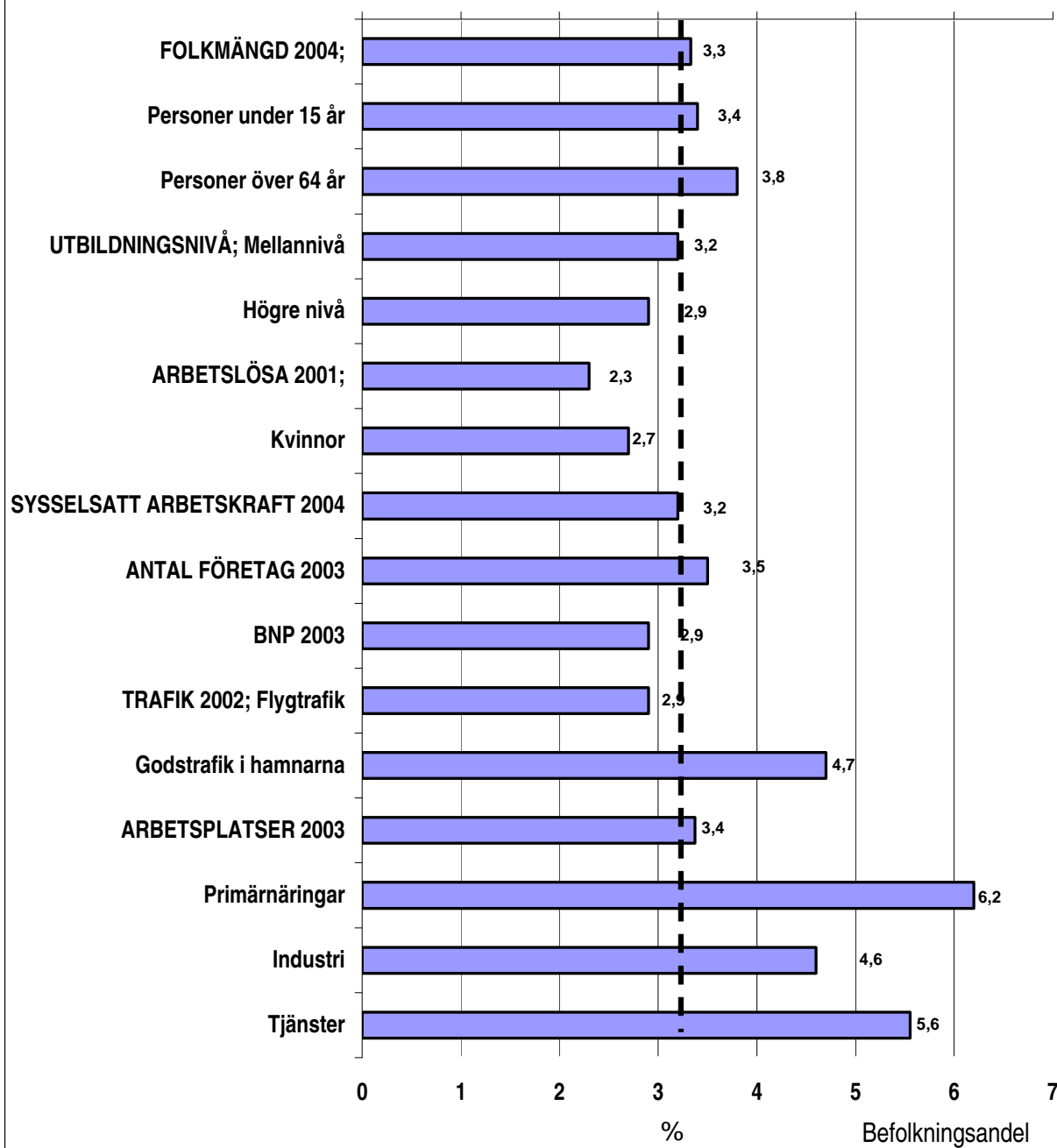
Kulturen i Österbotten präglas av mångsidighet - den svenskspråkiga kulturen, den finskspråkiga kulturen, de många olika invandrarkulturerna och det aktiva kulturlivet är de element som tillsammans utgör grunden för landskapets särdrag. I Österbotten florerar både konsten och kulturen, såväl på amatörbasis som professionellt. Medborgar- och arbetarinstituten samt biblioteken, i Vasa också de professionella teatrarna, Vasa stadsorkester och operaproduktionen samt Jakobstads orkester utgör grunden för kulturtjänsterna. Österbotten är föreningsverksamhetens lovade landskap med fotbolls- och körverksamhet i så gott som varje by. Österbotten är även det museitätaste landskapet i Finland - förutom landskapsmuseet och stadsmuseerna finns det i Österbotten hundratals by- och hembygdsmuseer, som sommartid erbjuder verksamhet särskilt för barn. Musikfestivalerna - bl.a. Vasa körfestival och Korsholms musikfestspel - och de olika temaevenemangen - bl.a. 1700-talsmarknaden i Storkyro och gammaldagsmarknaden i Kristinestad - ger

sprakande färg åt den österbottniska sommaren. Jakobs dagar i Jakobstad och tomatkarnevalen i Närpes lyfter fram den starka företagarditionen i landskapet.

Konstutbildning på grundnivå i musik, bildkonst, dans och hantverk ges i flertalet kommuner i Österbotten. Musikhögskolorna samarbetar i de ekonomiska regionerna. Musikinstitutet Legato verkar i Sydösterbotten. Kuula-institutet har Vasa- och Kyröregionen som sitt verksamhetsområde. Korsholms musikinstitut erbjuder utbildning också för Vöråelever, och Jakobstadsregionen har ett enhetligt musikinstitut. Läroanstalter på andra stadiet inom kulturbranschen finns i Jakobstad (musik), Nykarleby (bildkonst, media och formgivning) och Vasa (musik och media). Utbildning på yrkeshögskolenivå ges i Jakobstad (musik), Nykarleby (bildkonst, media och formgivning) och Vasa (scenkonst). Mediahuset vid Åbo Akademi är ett ypperligt exempel på ny, innovativ verksamhet på universitetsnivå. Västra Finlands designcentrum MUOVA vid Konstindustriella högskolan arbetar i nära samverkan med det österbottniska företagslivet.

Utöver det mångsidiga utbudet av kulturtjänster är också fritidsverksamheten i landskapet livlig. Särskilt rekreativsmöjligheterna i naturen måste anses vara goda i Österbotten.

ÖSTERBOTTENS LANDSKAPSPROFIL (Andel av hela landet, %)

Figur 1. Östergötlands landskapsprofil (Källa: Statistikcentralen).

4. Problem och möjligheter

Problemen och möjligheterna för landsbygdens utveckling i Österbotten kan sammanfattas i följande fyrfältsanalys:

<p>Styrkor</p> <ul style="list-style-type: none">- mångsidig näringsstruktur- bra, motiverad och kunnig arbetskraft- mångsidigt och högtstående utbud på utbildning- internationalisering- gedigna företagartraditioner, hantverkskunnande- infrastrukturen- goda trafikförbindelser- attraktiv miljö med lokala traditioner och evenemang, attraktiv fritidsbosättning- mångsidig föreningskultur och starkt socialt engagemang- trygg omgivning, landets lyckligaste samhällen	<p>Svagheter</p> <ul style="list-style-type: none">- befolkningen: flyttningsunderskott, stor andel äldre- bristande vilja att bli företagare- sviktande regional dragningskraft- utbildning och arbetsplatser möts inte- brist på kunnig arbetskraft- företagets rekryteringsvilja- anspråkslös andel privata tjänster- ringa samarbete- brist på nytänkande- obefintlig landskapsimage och -medvetenhet- inga stora marknadsområden i närheten- dålig kontakt med det finska Finland
<p>Möjligheter</p> <ul style="list-style-type: none">- utveckling av samarbetet mellan den offentliga sektorn, den privata sektorn och tredje sektorn- en satsning på forskning och produktutveckling, utnyttjandet av utbildningsmöjligheterna- mångsidigt näringsliv, möjligheter till förhöjd förädlingsgrad- utveckling av energiklustret och båtklustret- internationalisering- många kulturer / tvåspråkighet- etablering av nordiska företag i landskapet- utveckling av landsbygdsnäringarna, produktion och partihandel med delikatesser- landskapets geografiska läge och trafikförbindelser- bevarandet av kultur- och naturvärden samt nyttjande av fritidsbosättningen- distansarbete	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none">- avfolkningen av landsbygden, landsbygdens avtynande- det minskande antalet småföretag- den arbetsföra befolkningen: utmattning, arbetet och arbetstagarna hittar inte varandra, ogynnsam åldersstruktur- centralisering av utvecklingen, indragning av service- minskande investeringar- oförmåga att samarbeta- oförmåga att i tid se behovet av förnyelse- osäkerhet kring EU:s jordbrukspolitik- svag tillväxt i centralorterna Vasa och Jakobstad- bristande engagemang i kommunalpolitiken

Idag äger en ökande polarisering, såväl inom Europa som mellan vårt lands olika delar, rum. Österbotten befinner sig på en förhållandevis hög ekonomisk utvecklingsnivå, men tillväxten har under längre perioder varit måttlig. Utvecklingen är divergerande också inom vårt landskap. Särskilt primärnäringarnas strukturomvandling har lett till att landsbygden förlorar arbetsplatser. De österbottniska jordbrukarna har bemött omvandlingen, genom att främja generationsväxlingar, genom investeringar och utvecklingsåtgärder för att höja produktiviteten och kvaliteten, samt genom att arbeta för bättre arbetsvillkor för jordbrukarna.

Om skillnaderna inom landskapet ökar, begränsar det möjligheten till det samfällda agerande som förutsätts i regionernas Europa. Polariseringsen har flera dimensioner. Primärnäringarnas relativa tillbakagång leder till ett omvandlingstryck på såväl stad som landsbygd. Primärnäringarnas produkter är fortfarande efterfrågade, men marknadssituationen betecknas av ökade krav från konsumenterna och en ökande konkurrens mellan producenterna. Med ett mindre framtida antal producenter är risken uppenbar att landsbygdens inflytande inom och utanför landskapet minskar.

Det finns inte längre skarpa gränser mellan städerna i Österbotten och de omgivande landsbygdskommunerna. Det globala samhället är ett kunskapssamhälle och det har nog också sina vinnare och förlorare. Värderingarna i dagens samhälle är i högre grad individualistiska och personliga mål prioriteras över gemensamma strävanden. Tillgången till utbildning är allt mer avgörande för den individuella framgången. I ett samhälle där kunskapen blir en allt viktigare produktionsfaktor befinner sig de städer och kommuner som har tillgång till utbildningsinstitutioner i en fördelaktigare situation än de orter som saknar högklassiga utbildningsinstitutioner.

Ett flerkärntigt samhälle för en mer balanserad utveckling i Österbotten kräver att samarbetet inom de ekonomiska regionerna stärks. Det gäller inte enbart regioncentra utan även samarbetet mellan mindre städer. Växelverkan mellan stad och land ska främjas på jämlik basis för att dela på kostnaderna och nyttan av utvecklingen. Polariseringsen av landskapet undviks genom att strukturomvandlingens negativa effekter minimeras, landsbygdsnäringarnas produktivitet höjs och genom att en levande mångsidig landsbygd främjas. Jordbruket bör bli mer konsumentinriktat och utvecklas strukturellt mot allt effektivare produktion. En balanserad utveckling i sig kräver en effektivisering av samspelet mellan särskilt jordbruks- och landsbygdspolitiken, men även med övriga offentliga sektorn.

Österbotten kännetecknas av en väl skyddad och bibehållen natur och miljö, satsningar på miljövänlighet inom miljöplanering, effektiv energianvändning samt satsningar på ett ekologiskt inriktat jordbruk. Landskapet kännetecknas av en måttlig ekonomisk tillväxt, förhållandevis låg arbetslöshet, en god psykosocial välfärd samt en hög nivå av delaktighet. Utgångsläget för Österbotten vad gäller tillståndet och attityden till hållbar utveckling är övervägande god.

Kännetecknande för problemen av biologisk-fysisk art är överutnyttjande. En nedgradering av områdenas begränsade naturresurser innebär att olika former av användning, t.ex. vattenbruk och turism allt oftare råkar i konflikt med varandra. Natur- och miljöproblemen sammanlänkas även med allvarliga socioekonomiska och kulturella problem, som nedbrytning av samhällsstrukturerna, marginalisering, arbetslöshet och förlust av rekreativsmöjligheter etc. Andra problemyttringar är

konkurrensen mellan användarna av de allt mer begränsade resurserna eller förstörelse av kulturarvet och upplösning av samhällsstrukturerna till följd av ohämmad utveckling (inte minst inom t.ex. turismen eller vid utlokalisering av aktiviteter).

En lyckad kombination av ansvarsfull omsorg om miljön och utnyttjande av miljön kräver en ökande miljömedvetenhet. Kunskap bör skapas och spridas om hur naturen kan utnyttjas på ett hållbart och naturenligt sätt. En lyckad kombination av miljö och utnyttjande stöds av lokalt producerade råvaror och livsmedel samt användandet av inhemska förnybara energikällor. Österbottens biologiska mångfald möjliggör ett utnyttjande av naturens egna produkter samt ett utvecklande av näringar i anslutning till primärproduktionen, havet, vattendragen och grundvattnet. Miljöns avkastningsförmåga bör därför tryggas. För att behålla miljön och naturen som reproduktionsdugliga, krävs att belastningen av miljön inte överstiger kritiska trösklar.

För att främja en hållbar utveckling krävs det att vi medvetet beaktar de ibland oförenliga konflikter som finns i de olika aspekterna av hållbar utveckling. En förutsättning för hållbar utveckling är att den mänskliga aktiviteten i territoriet och det ekologiska systemets utveckling inte är i strid med varandra. För att integrera olika mål i varandra krävs klara ställningstaganden och en förmåga att prioritera.

5. Vår verksamhet idag

Särskilda program enligt regionutvecklingslagen är kunskapscentraprogrammet, regioncentraprogrammet, det landsbygdspolitiska helhetsprogrammet och skärgårdsprogrammet. Förutom dessa genomförs i landskapet också andra program, endera nationella program eller program som åtnjuter stöd av Europeiska unionen.

Tanken med kunskapscentraprogrammet är att förbättra förutsättningarna för etablering och utveckling av internationellt konkurrenskraftig företags- och forskningsverksamhet som kräver stort kunnande. Genom programmet stöds den regionala specialiseringen och arbetsfördelningen mellan kunskapscentra. I kunskapscentraprogrammet, som pågår sedan år 1998, deltar även Västra Finlands kunskapscentrum, som har specialiserat sig på energiteknik. Det geografiska verksamhetsfältet för Västra Finlands kunskapscentrum, som verkar i anslutning till teknologacentrum Oy Merinova Ab i Vasa, omfattar Vasaregionen samt tre österbottniska landskap. Det internationella samarbetet - i synnerhet över Kvarken och med Mittnorden - har varit intensivt. Verksamheten vid Västra Finlands kunskapscentrum omfattar tre program: Ekoenergi, Enerstekno och Innovation Management. Målet är att i regionen bygga upp en betydande innovationsmiljö inom energitekniken och -ekonomin genom att sammanföra universitetets och högskolornas ekonomiska och tekniska kunnande med företagets kunnande. Programmet har framgångsrikt genomförts i form av projekt. Teknologacentrum Oy Merinova Ab är åren 2003–2007 också programchef för teknologiprogrammet för decentraliserade energisystem, DENSY.

Målet för det nationella regioncentrumprogrammet är att i stadsregioner av olika storlek förstärka en regionstruktur, som baserar sig på de ifrågavarande regionernas

starka sidor, kunnande och samarbete och som är mera balanserad än den nuvarande. Regioncentra är funktionellt enhetliga stadsregioner som är baserade på pendling och boende samt på serviceproduktion och serviceefterfrågan. Jakobstads- och Vasaregionen (d.v.s. Vasa ekonomiska region, Kyröreregionen och Jurva kommun) är med i det nationella regioncentrumnätverket.

Jakobstadsregionens regioncentrumprogram har som mål att stärka nätverks-samarbetet och utveckla näringslivsbolaget i den ekonomiska regionen, förbättra näringslivets kunnande och den internationella konkurrenskraften, förnya teknologin inom de betydande branscherna och höja kunskapsnivån hos arbetskraften. Programmet har genomförts som en omfattande helhet med fyra insatsområden: båtbranschen, plastindustrin, utbildning och Jakobstadsregionens marknadsföring. Särskild uppmärksamhet har man fäst vid att utveckla näringsgrenarnas kunnande.

Målet för Vasaregionens regioncentrumprogram är att stärka Vasaregionens ställning som ett internationellt inriktat tillväxtcentrum, där högklassig utbildning och forskning samt energi-, metall- och ICT-industrin fungerar som motorer för innovations-utvecklingen och erbjuder en stimulerande miljö för en stark små och medelstor företagsamhet och för landsbygdsföretagsamheten. Ett förverkligat mål för Vasaregionens regioncentrumprogram är grundandet av ett gemensamt näringslivsbolag för kommunerna. Dessutom satsar man på att utveckla välfärdstjänsterna, imagen och mediabranschen.

SONet BOTNIA, de österbottniska landskapens kunskapscenter inom socialbranschen, inledde sin verksamhet 1.1.2002. Målet är att trygga a) utveckling och förmedling av den sakkunskap som behövs inom socialbranschen, b) utveckling av basservicen, c) utveckling och förmedling av specialkunskapskrävande specialtjänster och experttjänster, d) en mångsidig koppling mellan den grundläggande utbildningen, vidareutbildningen och fortbildningen inom socialbranschen, samt e) forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamheten inom socialbranschen. Arbetet tar särskilt sikte på att utveckla det regionala samarbetet, invandrararbetet, servicesystemen och god praxis samt på att förstärka sysselsättningen, utkomsten och förmågan till social samverkan. SONet BOTNIA har som specialuppgift att med en arbetsinsats av utbildningschefen för NOPUS utveckla det nordiska samarbetet för nationella nätverket av kunskapscentra.

Fjorton kommuner i Österbotten hör till det riksomfattande, finlandssvenska kunskapscentret inom socialbranschen. Kunskapscentrets österbottniska projektplanerare arbetar i Jakobstad. Det finlandssvenska kunskapscentret arbetar med utvecklingsprojekt inom socialbranschen.

Genom det landsbygdspolitiska helhetsprogrammet skall man modernisera näringarna och göra dem mångsidigare samt trygga och utveckla servicen på landsbygden genom att samordna de landsbygdsinriktade åtgärderna inom olika förvaltningsområden. I Österbotten förverkligas landsbygdspolitiken genom ALMA-programmet och genom POMO+ -programmet "Experimentarium för hållbar landsbygdsutveckling".

Det regionala landsbygdspolitiska programmet (ALMA) är ett utvecklingsprogram för de landsbygdsområden som står utanför mål 1-programmen. ALMA finansieras delvis av Europeiska unionen och genomförs under perioden 2000–2006. I Österbotten

administreras programmet av landsbygdsavdelningen vid Österbottens TE-central. Utvecklingsåtgärderna gäller främst glesbygden och landsbygdens kärnområden. Landsbygdsavdelningen har möjlighet att stöda landsbygdsutvecklingsprojekt och småföretag. I Österbotten har verksamheten framskridit i stort sett enligt finansieringsplanen. Studiefremjandet i Österbotten genomför det österbottniska POMO+ -programmet "Experimentarium för hållbar landsbygdsutveckling.

Det nationella Skärgårdsprogrammet innehåller utvecklingsmål och -åtgärder för kust- och vattenområden och genomförs som avses i 3 § i lagen om fremjande av skärgårdens utveckling (494/1981). Västra Finlands mål 2-program förverkligas i skärgårdskommunen Maxmo och fyra skärgårdsdelkommuner i vårt landskap. För att samordna arbetet på mål 2-området i skärgården har Österbottens förbund tillsatt en skärgårdsarbetsgrupp. Kommunernas gemensamma projekt kring bl.a. bredbandsförbindelser och turismen har spelat en central roll.

Utvecklingsstrategin för mål 2-programmet för västra Finland går ut på att fremja företagandet, öka antalet arbetsplatser och förbättra företagsverksamhetens och jordbruksnäringens konkurrenskraft genom att höja kompetensnivån i regionen. För förvaltningen av mål 2-programmet i Österbotten tillsatte landskapets samarbetsgrupp (MYR) på våren 2000 sex temagrupper, som inom sina respektive branscher skall förbättra samordningen av projektfinsieringen. Samarbetsgruppen har slagit fast att den mekaniska träförädlingen, livsmedelshushållningen, metallindustrin, båtindustrin, turismen och IT-branschen är de centrala branscherna i Österbotten. Det största problemet när det gäller mål 2-programarbetet har varit de knappa anslagen. Även det faktum att programområdet är tämligen splittrat, har delvis försvårat programarbetet.

För närvarande omorganiserar Österbottens förbund landsbygdssektionens arbete. Syftet är att ta fram en landsbygdsstrategi för landskapet Österbotten, som samtidigt skall utgöra underlag för Österbotten i arbetet med det riksomfattande landsbygds-politiska helhetsprogrammet.

Det finländska mål 3-programmet gäller hela landet förutom mål 1-området och Åland. Kunskapens, sysselsättningens, kunnandets, företagandets och jämställdhetens Finland i Europa är programmets vision. De insatser som löper horisontellt genom riktlinjerna för verksamheten och genom åtgärdshelheterna i programmet handlar om att fremja utvecklingen av informationssamhället, jämställdheten mellan könen, det lokala partnerskapet, en hållbar utveckling och ett förutseende grepp. Österbottens TE-central och länsstyrelsen i Västra Finlands län ansvarar i Österbotten för genomförandet av programmet.

Av Europeiska unionens gemenskapsinitiativ genomförs i Österbotten bl.a. Interreg IIIA-programmet för Kvarken-MittSkandia och Equal-programmet. Till området för Interreg IIIA-programmet, som fremjar gränsöverskridande verksamhet, hör landskapen Österbotten, Mellersta Österbotten och Södra Österbotten i Finland, Västerbottens län och Örnsköldsviks kommun i Sverige samt Helgeland i Norge. Visionen för programmet är att Kvarken-MittSkandia skall vara ett område med goda trafikförbindelser, aktivt samarbete och en stor samhörighetskänsla. Arbetet för att trygga och utveckla trafikförbindelserna över Kvarken som en del av tvärförbindelserna i mellersta Skandinavien och mellersta Finland innehar en central position.

Målet för det treåriga projektet Equal Response, som genomförs i Österbotten, är att hjälpa dem som har svårigheter att hitta arbete att komma med i arbetslivet, att förebygga utslagning, att sänka företagets tröskel när det gäller att sysselsätta projektets målgrupp och att förbättra samarbetet mellan dem som arbetar med målgrupperna. Projektet genomförs i form av delprojekt på olika håll i landskapet. En del projekt genomförs på svenska, andra på finska. Forskning utgör ett centralt inslag. Delprojekten gäller begränsat arbetsföra, invandrare, unga arbetslösa och långtidsarbetslösa. Projektet, som inleddes på sommaren 2002, har hittills framskridit så gott som planenligt. Samarbetet mellan aktörerna kräver ännu en del satsningar och ett nytt tillvägagångssätt. Projektet koordineras av Levón-institutet vid Vasa universitet.

6. Visioner och åtgärder

Österbottens förbund har i sin landskapsöversikt formulerat följande visioner och mål:

VISION

Två språk, ett mål

*Vårt Österbotten
lever, växer och utvecklas
främst bland landskapen.*

*Vi kombinerar
delaktighet, konkurrenskraft
och hållbar utveckling.*

ÖVERGRIPANDE MÅL ***Ekonomisk tillväxt och välfärd***

SÄRSKILDA MÅL

Delaktighet: Delaktighet är såväl mål som medel för utvecklingen i vårt Österbotten. Landskapet bygger på:

- god förvaltning
- aktivt deltagande
- högt socialt kapital

Konkurrenskraft: Österbotten är ett internationellt landskap med konkurrenskraft och som uppvisar ett:

- mångsidigt kunnande, mångfaldig kultur och ett brett utbud av fritidsaktiviteter
- levande Österbotten - levande stad och landsbygd
- väl integrerat och intelligent landskap
- gott innovatörskap; mångsidig näringsstruktur och framgångsrika kluster

Hållbar utveckling: I Österbotten arbetar vi medvetet för en hållbar utveckling i ett landskap statt i förändring på ett sådant sätt, att vi har:

- trygghet och människonära välfärdstjänster
- anställbarhet

- bevarandet och främjandet av den biologiska mångfalden
- integrerad förvaltning för att nå balans i den hållbara utvecklingen

Det är en stor utmaning att åstadkomma en balanserad utveckling inom Österbotten till följd av urbaniseringstrenden och strukturomvandlingen. Den balanserade utvecklingen stärks av en väl underbyggd växelverkan mellan stad och landsbygd. Funktionella pendlingsområden, interkommunalt samarbete i infrastruktur- och kommunaltekniska frågor samt utvecklandet av användningsområden i anslutning till rekreation och kultur är viktiga element i växelverkan.

Utvecklandet av levande stad och landsbygd skall baseras på invånarnas livskvalitet. Det betyder att vi bör anta ett helhetsperspektiv: arbetsplatser, kommunikationer, service, boende, fritid och rekreation. Bystrukturen och byverksamheten måste utvecklas särskilt, eftersom de är mest utsatta för omvandlingstryck. Av betydelse vore att vidta åtgärder som för in landsbygden i informationssamhället.

En balanserad utveckling kräver mångsidighet. Småföretagandet är dominerande på landsbygden. Utvecklingsarbetet bör främja nya branscher och nya nischer på landsbygden. På landsbygden behövs det också särskilda insatser för att mobilisera befolkningen. Att locka ungdomar att söka arbete och bosätta sig på landsbygden bör prioriteras. Genom att invånarna ges möjlighet att vidta experimentella och innovativa utvecklingsåtgärder bidrar de till att utveckla landsbygden utgående från sina egna behov och på sina egna villkor. Den lokala förankringen av utvecklingsarbetet torde även leda till en starkare känsla för den lokala identiteten.

Primärnäringarna i Österbotten omfattar jordbruk, växthusodling, pälsdjursproduktion och skogsbruk samt fiskerinäringen. Inom dessa näringar möter man strukturomvandlingen med ökad specialisering, effektivisering och skapandet av olika produktionsnicher, t.ex. ekologisk inriktning. Ett omfattande arbete görs även för att främja och utveckla skogsbruket och den företagsverksamhet som är knuten till skogsbranschen. En stor utvecklingspotential finns till exempel inom bioenergi. Ett levande familj jordbruk upplevs fortfarande vara en hållbar del av den österbottniska landsbygden.

Kultursektorn och fritidssektorn är av tradition starka i Österbotten. Speciellt den tredje sektorn har i mångt och mycket burit upp kulturlivet. Kultur- och föreningslivet står dock inför ett "generationsskifte". Den österbottniska kultur- och aktivitets-turismen är långt knuten till olika evenemang och omfattande arrangemang som kräver frivilliga insatser kring dessa. Det krävs en särskild åtgärd som tar vara på denna kompetens och förmedlar den till en ny generation. Målsättningen i Österbotten är att fördjupa, stimulera och förmedla ny kunskap och kompetensöverföring kring arrangemangen av olika evenemang såsom musikfestspel, körfestivaler, sportevenemang, övriga festivaler, marknader etc.

Bland fritidsaktiviteterna utgör rekreativsmöjligheterna, särskilt ungdomsverksamheten och idrotten, en viktig del av österbottningarnas livskvalitet. För att landsbygden skall vara attraktiv för sina invånare är det viktigt att organisera ett

meningsfullt utbud av aktiviteter. I vårt landskap har tredje sektorn och föreningslivet en betydande roll i det hänseendet.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG:

Landskapsöverskridande utvecklingshelheter för Svenskfinland:

- förstärka utvecklingsnätverk för stad och landsbygd i växelverkan; strategi- och kunskapsutveckling samt överföring av utvecklingserfarenheter.
- förstärka utvecklingsnätverk i landskapsöverskridande branscher, särskilt turismen, skogssektorn och livsmedelssektorn; höja förädlingsgraden, specialiseringsgraden och öka möjligheterna till internationalisering.
- bedriva en genomslagskraftig intressebevakning för kustområden och gränsregioner, med Östersjöregionen som central samarbetsarena, för en balanserad ekonomisk, social och geografisk utveckling av Europeiska Unionen.
- förbättra verksamhetskvaliteten och främja en utvidgning och breddning av de finlandssvenska högskolornas samarbete.
- stärka förutsättningarna för kreativitet, trivsel och sysselsättning inom kulturens och fritidens område samt utveckla mötesarenor.
- utveckla den finlandssvenska evenemangsturismen.
- utveckla virtuellt kulturnät för informationsspridning om den finlandssvenska landsbygden.
- främja nyskapande verksamhet som resulterar i rikskända evenemang med lyskraft och nytt innehåll i kultur- och fritidsverksamheterna.
- utveckla kulturell innehållsproduktion med virtuella och digitala tillämpningar.

Utvecklingshelheter inom landskapet:

- beakta stad och landsbygd i växelverkan; strategiskt utvecklande av Österbotten ur ett helhetsperspektiv med syfte att höja livskvaliteten för invånarna.
- lokal mobilisering genom lokala aktionsgrupper, med syfte att främja eget företagande, social ekonomi samt lokaldemokrati och samhörighet.
- branschvis utveckling med avsikt att främja företagande och entreprenörskap genom att hitta nya produkter, förbättra produktionsprocesser eller skapa nya nischer, särskilt inom basjordbruket, skogssektorn, livsmedelssektorn, turismen, hantverk samt bioenergi.
- förstärka utbildning på andra stadiet som svarar på det omkringliggande samhällets behov.
- främja samarbetet och utveckla arbetsfördelningen mellan gymnasier och övrig utbildning på andra stadiet, också över språkgränser.
- idka företagsfostran för att främja inre företagande hos ungdomar.
- främja livsmedelsproduktion i liten skala och lokalt producerad mat.
- främja närområdesturism.
- främja anslutning till avancerade datakommunikationsnät till skäligt pris.

Mångsidig, konkurrenskraftig och miljövänlig energiförsörjning, utveckling och forskning kring hållbara energiformer i system för decentraliserat energisystem:

- energiförsörjning, -teknik, och -nät.
- främja utbyggnad av vindkraft.
- utveckla användningen av bioenergi.
- förbättra skötseln och nivån på basvägnet på landsbygden.
- grundförbättra vägar mellan kommuncentra.
- övergripande utveckling av en fungerande, aktiv och trygg social välfärd i Österbotten.
- utveckling av hälso- och socialtjänsterna med hjälp av ny teknologi.
- undanröja förvaltningshindren för samarbetet mellan olika aktörer inom social- och hälsovårdstjänsterna.

Utsikterna för en aktiv utveckling av landsbygden i Österbotten är goda. Men det förutsätter en stark vilja till samarbete och förmåga att se på framtiden med öppna ögon och utan fördomar. Landsbygdens framtid kan inte bygga på att envist hålla fast vid det som varit eller det som är. Det är bättre att se om sitt hus i tid innan någon annan gör det.

Olav Jern
landskapsdirektör vid Österbottens förbund

Landskapet Österbotten

Kommuner: 18, varav 3 svenskspråkiga kommuner, 10 tvåspråkiga med svensk majoritet och 2 tvåspråkiga med finsk majoritet

Befolkning: 173 111 invånare (31.12.2003)

Svenskspråkig befolkning: 90 114 invånare

Befolkningstäthet: 22,6 invånare/km²

Landareal: 7 850 km²

Strandlinje: 5 500 km

Källor:

Denna artikel utgör en sammanställning av delar av Österbottens förbunds landskapsöversikt och landskapsprogram, vilka godkändes år 2003 av Österbottens landskapsfullmäktige.

Lokal utveckling i landskapet Östra Nyland

Landskapet Östra Nyland är ett högklassigt, kunnigt och livskraftigt tvåspråkigt kulturområde och en stark internationell aktör inom Östersjöområdet. Östra Nyland avviker i många avseenden från de övriga landskapen i Finland. I landskapet finns mätt enligt bruttonationalprodukten mindre offentliga tjänster (12 %) och mera industri (48 %) än annorstädes. Den viktigaste sektorn inom industrin är energisektorn. Nästan all olja i Finland förädlas i Östra Nyland och hälften av kärnkraften produceras här. Som motstats till industrin finns här de historiska städerna Borgå och Lovisa, samt de talrika herrgårdarna, vilka hör till de största i landet vad arealen beträffar. Ett problem bland befolkningen utgör den låga utbildningsnivån, vilken ligger under landets medeltal för de akademiskt utbildade. Av befolkningen är cirka en tredjedel svenskspråkig. Regionstrukturen i landskapet präglas av över sextio levande byar.

1. Östra Nylands förbund

Östra Nylands förbund verkar till fromma för regionen, dess kommuner (10 st.) och invånare som en tvåspråkig intressebevaknings-, utvecklings-, samarbets- och planeringssamkommun. Samkommunen är en regional utvecklingsmyndighet för sitt verksamhetsområde. Högsta beslutande organ är landskapsfullmäktige. Förbundets byrå leds av landskapsdirektören och har, förutom honom, 26 personer anställda på byrån. Några av dessa är anknutna till olika projekt.

Uppgifter:

- befrämja regionens andliga och materiella välståndsökning
- handha regionalt utvecklingsansvar
- stärka regionens interna och externa samarbete
- verka som ett regionalt samarbetsorgan
- handha uppgörandet av landskapsplan och annan regional markanvändningsplanering

Landsbygden utgör en betydande del av landskapet Östra Nyland. Området befinner sig nära huvudstadsregionen, som har en stor efterfrågan på landsbygds- och fritidstjänster. Utvecklingen av landsbygdens tjänster kommer därför att i framtiden vara ytterst viktig.

2. Befolkning och boende

Invånarantalet i Östra Nyland var 92 442 personer den sista december 2004. De svenskspråkigas andel av befolkningen utgjorde år 2004 33,5 %. Under åren 1997-2004 har landskapet haft flyttningsöverskott, kraftigast var det i slutet av 1990-talet. Flyttningsnettot koncentrerade sig till Borgå och Sibbo. År 2004 hade Borgå, Sibbo, Askola, Liljendal, Mörskom, Pernå och Pukkila flyttningsöverskott.

Enligt Östra Nylands förbunds uppskattning av befolkningsutvecklingen under åren 2000-2020 växer landskapets befolkning med ca 800 invånare per år (ca 0,9 %), d.v.s. med ca 17 000 personer under 20 års tid. Invånarantalet uppskattas till 98 700 personer år 2010 och 107 100 personer år 2020. Enligt uppskattningen ökar folkmängden mest i Sibbo (med ca 380 personer/år, d.v.s. 2 % per år) och i Borgå (med ca 450 personer/år, d.v.s. 1 % per år), vilket innebär en aning långsammare tillväxt än i slutet av 1990-talet, då den var som kraftigast. Folkmängden i Askola, Lapträsk, Liljendal, Lovisa, Mörskom, Pernå, Pukkila och Strömfors skulle förbli på ungefär nuvarande nivå eller öka en aning, vilket innebär flyttningsöverskott. I dessa kommuner förutsätter en sådan utveckling en aktiv närings- och tomtpolitik och utnyttjandet av bättre trafikförbindelser.

I Östra Nylands glesbygdsområde bor ca 20 % av området hela befolkning på ca 92 500 personer. De flesta av de östnyländska kommunerna är även vad gäller bosättningsens spridning mycket typiska landsbygdskommuner (= den del av befolkningen som är bosatt i glesbygden är stor). Inom Östra Nylands landsbygd finns områden där befolkningen minskat kontinuerligt under de senaste årtiondena.

En stor del av Östra Nylands statistiska tätorter är små - under 1 000 invånare och många av dem under 500 invånare. Förutom tätorter har Östra Nyland ett stort antal byar (befolkningstätheten lägre än i tätorterna, service finns). Sammanlagt har Östra Nyland ca 60 små tätorter och byar. Det är viktigt att dessa är livskraftiga.

3. Näringsstruktur

Östra Nylands största arbetsgivare är servicenäringarna, närmast följer förädlingsbranschen. Primärproduktionens andel i näringsstrukturen minskar hela tiden. I Lapträsk, Liljendal, Mörskom, Pernå och Pukkila är jord- och skogsbrukets andel

ungefär en tredjedel av alla näringar. Arbetsplatserna inom jord- och skogsbruket har redan minskat under en mycket lång period, men även övriga arbetsplatser har i alla kommuner minskat under hela 1990-talet och i början av 2000-talet. Som en följd av detta har sysselsättningsläget försämrats avsevärt. Möjligheterna till arbete utanför kommunerna har i de östnyländska kommunerna varit stora, eftersom arbetsplatscentra är närbelägna. Det starkt försämrade sysselsättningsläget i arbetsplatscentra under de senaste åren, har avspeglats i de östnyländska kommunernas sysselsättningsläge.

3.1. Servicestruktur

Servicestrukturen genomgår en kraftig förändring, särskilt kraftig är den på landsbygden. Den fasta servicen försvinner och offentlig service privatiseras. För några år sedan genomgick posten en servicestrukturomvandling. Butiksservicens nåbarhet utan personbil kommer i framtiden att bli allt sämre. Kultur- och övriga fritidstjänster torde i framtiden allt mera vara beroende av frivillig verksamhet och invånarnas aktivitet. Kollektivtrafikförbindelserna har försämrats och hotas av att ytterligare försämrats.

3.2. Trafikförbindelser

Förbättrande av förbindelserna mellan landsbygden och centrum är viktigt med tanke på en utveckling av landsbygden. Särskilt de kurviga och backiga vägarna från Pukkila och Mörskom mot Borgå och vägförbindelserna från Lappträsk till Lovisa kräver förbättringsåtgärder.

Effektiva telekommunikationer är en viktig fråga för en balanserad regional utveckling, där telenätet kan jämföras med ett effektivt trafiknät. Goda data- och telekommunikationer ger även för glesbygden många nya möjligheter att utveckla sin servicestruktur och stimulera näringslivet. Många byar i glesbygden hör dock till det område som blir utanför fiberkabelnätet. Uppkopplingen av glesbygdens invånare, företag, och andra aktörer till region- och stamnäten är en utmaning, där lösningen kan bestå av olika slags teknik. Det är av stor vikt att denna teknik även når byarna i framtiden.

Framtiden för informationsteknologin och datakommunikationen är svår att förutse, eftersom branschen har utvecklats oerhört snabbt och dessutom är mycket konjunkturkänslig. Med mycket stor sannolikhet kan man dock säga att telenätets kapacitet och den mängd data som rör sig där forstärker att växa kraftigt. För möjligheterna till distansarbete och en utflyttning till landsbygden är det ett måste i framtiden att det finns effektiva telekommunikationsförbindelser.

3.3. Miljö

Som en väsentlig del i den östnyländska landsbygden ingår de värdefulla natur- och kulturmiljöerna - ådalarna, åkerområdena och glesbebyggelsen - som är värdefulla resurser även med tanke på utvecklingen av turistnäringarna. Men det finns även miljöhot i Östra Nylands glesbygd som byggtryck, industriutsläpp och utsläpp i närområdena.

3.4. Fritidsbosättningen

I Östra Nyland fanns i slutet av år 2004 ca 10 500 fritidsbostäder av vilka största delen är belägna i skärgården. På grund av närheten till huvudstadsregionen utgör Östra Nyland målet för stor efterfrågan på tomter för fritidsbebyggelse. Prisnivån på marken är därför hög, vilket försvårar kommunernas möjligheter att i sin ägo införskaffa de områden som bäst lämpar sig för allmänt rekreativt bruk.

Fritidsfunktionerna borde till sin dimensionering och sin lokalisering stöda den eftersträlvade områdesstrukturen. Vid utvecklandet av skärgården kommer fritidsbebyggelsen och de övriga fritidsfunktionerna att ha en allt större betydelse i framtiden. Genom att planmässigt placera fritidsbebyggelsen samt funktionerna för turism och övriga fritidsfunktioner i närheten av bycentra, kan man stöda servicenivån och sysselsättningen i flera ekonomibyer samt öka utnyttjandet av de investeringar som gjorts i skärgården. De negativa effekterna som fritidsbebyggelsen och övriga fritidsfunktioner kan ge upphov till för befolkningen i skärgården, kan minskas med ändamålsenlig markanvändning.

Fastän efterfrågan i Östra Nyland är stor är utbudet på fritidsbostäder som står att hyra litet. I de flesta av landskapets kommuner är resurserna för små för en noggrannare planering av fritidsbebyggelsen. Årsproduktionen av fritidsbostäder under de kommande årtiondena torde stanna på nuvarande nivå, vilket innebär att produktionen stannar på ca 50 fritidsbostäder per år. Produktionens tyngdpunkt flyttas längre österut, då mängden fria stränder minskar i de västra delarna av landskapet. Om principen med gemensam strand eller utplacering av fritidsbostäder längre från stränderna blir allmännare, kan det inom landskapet produceras märkbart flera fritidsbostäder än för närvarande.

4. Landsbygdens styrkor, svagheter, möjligheter och hot

Styrkor:

- attraktiv miljö
- närheten till huvudstadsregionen
- fritidsbosättningen
- lokala traditioner, evenemang och hantverk
- tvåspråkighet
- företaganda;
 - o jord- och skogsbruk
 - o fiske
 - o turism
- aktiva invånare, företagare, byaråd och föreningar
- trygg omgivning

Svagheter:

- outnyttjade resurser;
 - o turism och genomfartstrafiken
 - o fritidsbosättningen i skärgården
- dåliga kommunikationer (trafik- och IT-förbindelser)
- servicenivån sjunker

- litet inkvarterings- och förplägnadsutbud
- koordinering av samarbete, resurser och marknadsföring
- avfallshantering
- språkkunskaper
- markplaneringen och planläggningen (släpar efter)

Möjligheter:

- skärgårdsnaturen; natur- landskaps-, rekreations- och kulturvärden
- utvecklande av landsbygdsturism
- nyttjande av fritidsbosättningen på landsbygden
- nya företag och därmed nya arbetsplatser
- förädling
- kommunernas positiva inställning landsbygdens utveckling
- bevarandet av kultur- och naturvärden
- distansarbete
- ökat samarbete
 - o mellan de fastbosatta och fritidsbosatta
 - o kommuner och landskap emellan

Hot:

- brist på arbetsplatser
- arbetslösheten ökar
- befolkningen flyttar bort
- nedsmutsning av miljön
- indragning av service;
 - o skolor
 - o butiker
 - o postservice
 - o bussturer
- snedvriden åldersstruktur
- höga tomtpriser

5. Östra Nylands förbunds programarbete för skärgården 2000-2006

Med hjälp av EU-program har man strävat till att utveckla landsbygds- och skärgårdssamhällena. I kommunernas skärgårdsdelar (Pernå, Borgå, Strömfors och Sibbo; invånare ca 2800 år 2000) finns det möjligheter till att förverkliga åtgärder enligt mål 2-programmet, vilket ger ytterligare möjligheter för utvecklandet av hela den östnyländska skärgården med delvis finansiering från EU. Man har uppställt som mål att stärka skärgårdens särdrag och identitet samt att utöka utvecklingen av näringsverksamheten i skärgården. Utvecklingsområden är vårdandet och istånd-sättandet av miljön, vattenförsörjningen och avfallshanteringen, förbindelserna och erhållande av basservice samt skärgårdsnäringarna inklusive turismen. Under åren 2000 - 2006 utgör EU-stödet 874 580 euro eller 124 950 euro per år eller 45 euro/invånare/år. EU-finansieringsstödet har utgjort 40 % av de offentliga utgifterna (EU, staten och kommunen). Programperioden går mot sitt slut och hur EU-stödet kommer att se ut efter år 2006 är inte känt i skrivande stund.

Den östnyländska skärgården står i fokus då det gäller trycket från huvudstadsregionen. Sibbo kommun, som är granne med Helsingfors, är den första som får känna av trycket bl.a. genom utbyggandet av Nordsjöhamnen. Borgå skärgård belastas i sin tur av Nordens största oljeraffinaderi i Sköldvik.

6. Aktörer

I landskapet Östra Nyland verkar rätt många och även nya aktörer inom lokal utveckling. Men många av dem uppfattar inte sig själva som "lokala utvecklare". För dem är det helt enkelt naturligt att de är lokal utvecklare och har alltid haft den rollen, så som kommunerna, byalagen, föreningar av olika slag och Östra Nylands förbund.

6.1. LUC

Genom samarbete mellan Åbo Akademi och Svenska Studiecentralen har man genom olika projekt och aktörer bildat LUC nätverket – "Center för lokal utveckling". I Östra Nyland har LUC hittills verkat genom projektet "ÖNskär - Pro Östra Nylands skärgård". Projektet har verkat i de östnyländska skärgårdsdelkommunerna, Sibbo, Borgå, Pernå och Strömfors. Tillsammans har dessa kommuner en fast skärgårdsbefolkning på ca 2 800 personer och en fritidsbosättning på ca 20 000 personer. Projektet ÖNskär har betonat vikten av att utveckla samarbetet mellan olika aktörer, främst i skärgården, men även mellan skärgården och det övriga Östra Nyland samt Svenskfinland. På Kuggomskolan i Pernå har sedan slutet av år 2003 utvecklats ett samarbetsnätverk som fortsätter med LUC verksamheten i Östra Nyland. Samarbetsparter inom LUC-Kuggom är Svenska studiecentralen, Svenska kulturfonden, Östra Nylands Byar rf och Suomen Kylätoiminta ry - Byaverksamhet i Finland rf/Svensk Byaservice som har ett gemensamt kansli i Kuggom. Sedan april 2005 har samarbetsnätet vidare utvecklats genom ett nytt Pomo+ infokansli i Kuggom i samarbete med Gro i Öst rf.

6.2. Nya samarbetsnätverk inom landsbygdsutveckling i Östra Nyland

Under de senaste åren har det vuxit upp flera aktiva lokala samhällsaktörer. EU-medlen för landsbygden samt de nationella landsbygdsutvecklingsmedlen via program som POMO+ och LEADER har bidragit till denna lokala aktivitet. I de allra flesta kommuner i Östra Nyland verkar aktionsgruppen Gro i Öst rf, som förverkligar sin målsättning via sitt "Projektumprogram", med POMO+ -medel, i Askola kommun verkar aktionsgruppen Sampo rf och i Strömfors verkar förutom Gro i Öst rf, även aktionsgruppen från Kymmenedalens sida; Sepra ry. Främst stöder man föreningar och andra samarbetsformer, men också privat företagsverksamhet till vissa delar.

En annan aktör förutom de ovan nämnda aktionsgrupperna är de regionala byasammanslutningarna. I Östra Nyland verkar Östra Nylands Byar rf som bildar ett heltäckande nätverk byar emellan, men verkar som en frivillig förening och förverkligar bl.a. byaombuds- och byaplaneringsprojekt i samarbete med Svenska studiecentralen, Byaverksamhet i Finland rf samt Östra Nylands förbund.

Dessa samarbetsnätverk är en grogrund för ett nytt sätt att tänka och agera. Sålunda får den lokala demokratin ett ansiktslyft, och hoppeligen nya aktörer även till redan etablerade strukturer inom kommun och stat. Det är ändå viktigt att inte glömma bort

redan fungerande strukturer som har byggts upp under många år. Genom samarbete lokala och regionala landsbygdsaktörer emellan, kan man uppnå de mål som uppställs för en levande landsbygd i Östra Nyland.

7. Byaplanering

En byaplan är en skriven text var bybornas gemensamma vision för hur byn skall se ut i framtiden finns. Därtill finns det i byaplanen nedskrivet även mål och konkreta åtgärder hur man skall gå tillväga för att uppnå den gemensamma framtidsvisionen. Genom byaplanering kan man ta tillvara den "vardagsexpertis" som människorna ute i byarna besitter. Lokalbefolkningen vet i praktiken vad som fungerar bra eller dåligt i näromgivningen, känner till farliga trafikleder, vet vilken service som saknas m.m. Denna lokalkännedom som byborna har, kunde utnyttjas effektivare i kommunerna än idag.

I Östra Nyland har det pågått två byaplaneringsprojekt. Dels *Liv i Byn - Elävä Kylä*-projektet som finansieras med POMO+ -medel och har som mål att det sammanfattas ca 15 byaplaner i regionen under dryga två års tid. Detta projekt fortsätter t.o.m. 31.12.2005 med fas II, var man strävar efter ett aktivare samarbete mellan kommunerna och byarna redan i initiativskedet.

Det andra byaplaneringsprojektet, *Byaplanering i den Östnyländska skärgården*, har i drygt ett års (2002-2003) tid involverat några hundra skärgårdsbor bosatta i Sibbo skärgård, Pellinge, Ebbo-Åby-Pirlax-området (Borgå) och Isnäs (Pernå). I detta fall har det varit frågan om ett Mål-2 finansierat projekt.

Det är här skäl att påpeka, att det i byaplanering är fråga om en fortgående process; byaplanerna blir aldrig helt färdiga, utan de lever och förändras i takt med att det omkringliggande samhället förändras och lokalbefolkningens behov förändras.

Utgående från erfarenheterna i skärgårdsbyaplaneringsprojekt kan följande slutsatser sammanfattas:

- byaplaneringen ger lokalbefolkningen ett verktyg att påverka sin egen framtid.
- samarbetet med andra aktörer är viktigt.
- byaplanerna utgör och kommer i allt större grad i framtiden att utgöra en slags grund för sökande av projektfinansiering.
- markplanerings- och planlägningsfrågor är det mest övergripande "problemet" i den östnyländska skärgården.

Det kunde vara viktigt att få igång byaplanering i de övriga skärgårdsbyarna i vår skärgård. Här kunde Östra Nylands Byar rf utgöra en viktig aktör som kunde hjälpa och stöda byaplaneringsprocessen lokalt.

8. Framtidsutsikter

Styrkan vid utvecklandet av Östra Nyland är den egna starka identiteten och tron på landskapets starka sidor. Det geografiska läget i södra Finland är förträffligt och de möjligheter som internationaliseringen för med sig.

Tyngdpunkterna för utvecklandet av landsbygden och utvecklingsprojekt efter år 2007:

- landsbygdsnäringarna görs mångsidigare
- skapa nya arbetsplatser och att försöka behålla de arbetsplatser som finns
- utveckla landsbygdsturismen
- öka utbildning och forskning
- förbättring av service och förbindelser
- förstärka den östnyländska identiteten
- effektivare miljövard
- utveckling av livsmiljön på landsbygden

I samband med byaplaneringsarbetet har det från skärgårdsbornas del kastats fram ett förslag om närmare samarbete emellan skärgårdsområdena, speciellt i de frågor som berör hela den östnyländska skärgården. Dyliga frågor är åtminstone markplanerings- och planläggningsfrågor, frågor och problem kring vatten- och avloppshantering, avfallshantering samt bredband m.m.

Landsbygden i Östra Nyland bör betraktas som en "pärla" vilken man bör akta och värna om. Detta sker bäst genom samarbete mellan kommunerna, de lokala föreningarna, byråden, företagarna, fritidsborna, de statliga myndigheterna, EU och fram för allt byborna själva. Tillsammans skapar dessa möjligheter som garanterar en levande landsbygd i Östra Nyland även för våra kommande generationer.

Per-Stefan Nyholm

politices licentiat och intressebevakningschef vid Östra Nylands förbund

Landskapet Östra Nyland

Kommuner: 10 st.

Befolkning: 92 442 invånare (31.12.2004)

Befolkningsstäthet: 3,4 invånare/km²

Areal: 27 474 km²

Strandlinje: 3 698 km

Fritidsbostäder: 10 492 st. (31.12.2003)

Källor:

Björk Annika: Lokal utveckling i Östra Nyland, Skärgård nr 1 2002

Nyholm Per-Stefan: Skärgården i Östra Nyland, Skärgård nr 1 2002

Christel Åström: Byaplaner i den Östnyländska skärgården, Svenska studiecentralen 2003

Östra Nylands förbund, Östra Nylands landskapsprogram 2003

Östra Nylands förbund, Östra Nylands landskapsstrategi 2002

Östra Nylands förbund, Landskapet Östra Nyland och riktlinjerna för utvecklingen, Landskapsplan 2000, Publikation 51, Borgå 2001

Östra Nylands förbund, Regionutvecklingsprogram för Östra Nyland 1994

Svensk Byaservice

Svensk Byaservice (SB) är en informell samarbetsorganisation mellan organisationer som är intresserade av landsbygdsutveckling i Svenskfinland. SB upprätthålls av Svenska studiecentralen (SSC), Sydkustens landskapsförbund samt Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur.

Svensk Byaservice svarar för den svenskspråkiga verksamheten inom SYTY (Suomen Kylätoiminta ry - Byaverksamhet i Finland rf) vars verksamhet inbegriper aktivatorverksamhet, koordinering och information.

Svensk Byaservice verkar i SSC:s Vasakansli, Rådhusgatan 21 C, 65100 Vasa, tel. 06-3204 151.